

P 400(2)

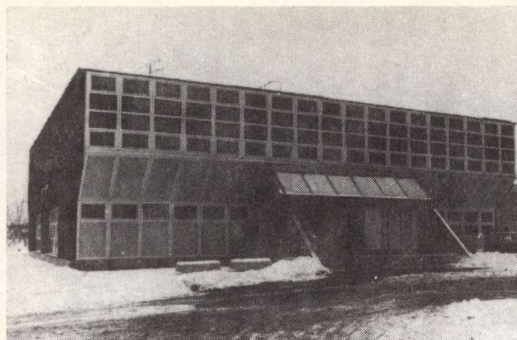

Könyvtáros

'85 | 5

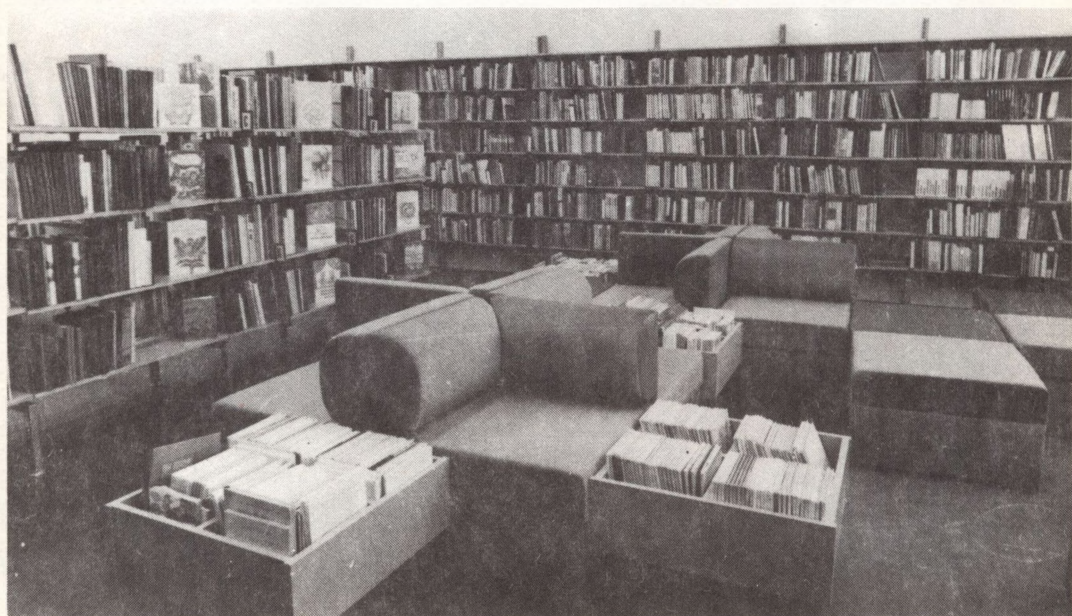
KK

Kölcsönözhető

(Braun Tamás felvételei)

**A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár
március 18-án megnyitott
XVIII. kerületi (pestlőrinci)
főkönyvtára**

35. évfolyam, 5. szám
1985. május

K

Könyvtáros

TARTALOM

Köpeczi Béla	Az iskola és a könyvtár Kitüntetések	251 253
Kertész Károly	Még csak nevében városi Szentgotthárd könyvtára! (<i>Új városok könyvtárai</i>)	254
Mándy Gábor	Mi foglalkoztatja az olvasót?	258
Engel Tibor	Tanácskozás az általános művelődési központokról Az Országos Könyvtárügyi Tanács februári elnökségi ülése	263 265
Végh Ferenc	Akit megérintett a sport szeretete. Beszélgetés dr. Keresztényi Józseffel (<i>Sorsok és pályák</i>) Hallottuk,	266 268
Kiglicsné Katona Rita	Állományvédelem (<i>Figyelmébe ajánljuk!</i>) A statisztikai adatokat évente szolgáltató 123 szakkönyvtár 1984. évi fontosabb adatai	269 270
KÖNYVTÁRI ÉLET		
Bacsa Jánosné	Számadás 25 évről	273
Novacek-Vojnics Kornél	Új délszláv könyvtár Budapesten	276
A LAPOKBAN OLVASTUK		
	Tolnai Könyvtáros Lapozgató	278 282
HÍREK		
LÁTÓKÖR		
Simay Norbert	Bemutatjuk a Világgazdasági Kutatóintézet tájékoztató szolgálatát Kérdezz — felelek	285 290, 305
Horváth Dezső	Diocletianus Csengelén (<i>Tájak—emlékek—könyvtárak</i>)	291
Gajdos Gábor	Tükör helyett: grafika (<i>A Könyvtáros galériája</i>)	301
BIBLIOGRÁFIÁK		
Korompai Gáborné dr.	A Nagyvilág repertórium 1971—1980	302
Könczöl Imre	Könyvtári kis tükör. Ajánló jegyzék. Magyar történelem, világtörténelem 1945—1980	303
SAKMAI FOLYÓIRATOK — HÁLÓZATI HÍRADÓK		
KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK		
A lapunk e számában közölt grafikák Benedek Péter alkotásai		

Из содержания

Кеңеци Бела: Школа и библиотека (251);
Кертес Карой: Библиотеки новых городов (Сентготтхард) (254);
Манди Габор: Что интересует читателя? (Исследование потребностей посетителей библиотек) (258);
Сводные статистические данные 123 важнейших венгерских специальных библиотек о 1984 г. (270);
Шимаи Норберт: Представляем информационную службу будапештского Исследовательского института мировой экономики (285).

From the contents

Béla Köpeczi: The school and the library (251);
Károly Kertész: Libraries in new towns (Szentgotthárd) (254);
Gábor Mándy: What are readers interested in? (A review of library users' wishes) (258);
Comprehensive statistical data of the most important 123 special libraries in Hungary for 1984 (270);
Norbert Simay: Reference service of the Budapest World Economy Research Institute (285).

Aus dem Inhalt

Béla Köpeczi: Die Schule und die Bibliothek (251);
Károly Kertész: Die Bibliotheken von neuen Städten (Szentgotthárd) (254);
Gábor Mándy: Was beschäftigt den Leser? (Die Untersuchung der Ansprüche der Bibliotheksbenutzer) (258);
Die zusammenfassenden statistischen Daten der 123 wichtigsten ungarischen Fachbibliotheken vom Jahre 1984 (270);
Norbert Simay: Wir präsentieren den Informationsdienst des Budapest weltwirtschaftlichen Forschungsinstitutes (285).

Cikkeink szerzői

Engel Tibor, a Füzesabonyi Nagyközségi Könyvtár igazgatója; *Gajdos Gábor*, a MAFILM rendezőasszisztense; *Horváth Dezső* újságíró, a szegedi Dél-Magyarország munkatársa; *Kertész Károly*, a Tapolcai Városi Könyvtár igazgatója; *Kiglicsné Katona Rita*, az Industrialexport munkatársa; *Korompai Gáborné dr.*, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Központi Könyvtárának tudományos munkatársa; *Könczöl Imre*, a Várpalotai Városi Könyvtár nyugalmazott igazgatója; *Mándy Gábor*, az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; *Simay Norbert*, a Könyvtáros olvasószerkesztője; *Végh Ferenc*, a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának főmunkatársa.

Főszerkesztő: **Gerő Gyula**

A szerkesztőség címe: 1111 Budapest, Bartók Béla út 32.

Telefon: 451-758, 664-805

Kiadja: a **Lapkiadó Vállalat**

1073 Budapest, Lenin krt. 9—11. Tel.: 221-285. Levélcím: 1906 Budapest, Pf. 223

Felelős kiadó: **Siklósi Norbert** vezérigazgató

Szedte a Nyomdaipari Fényszedő Üzem (857422/09)

Petőfi Nyomda—85/50053 Kecskemét, 1985

Felelős vezető: Ablaka István igazgató

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivataloknál és a Posta Központi Hírlap Irodánál (postacím: Budapest V., József nádor tér 1. — 1900) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215—96 162 pénzforgalmi jelzőszámmal. Előfizetési díj ½ évre 78 forint. Egy szám ára 13 forint. Külföldön terjeszti a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat. H—1389 Budapest, Postafiók 149.

KÖNYVTÁROS

A MŰVELŐDÉSI
MINISZTERIUM
LAPJA

INDEX: 25 449

Az iskola és a könyvtár

A mai napon a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hálózata olyan új egységgel, kerületi főkönyvtárral gazdagodik, amely korszerű, szocialista kultúránkhoz méltó feltételeket kínál a tájékoztató, tanulási, önművelési és szórakozási igények kielégítéséhez.

Engedjék meg, hogy a művelődésügyi kormányzat nevében köszönetemet fejezzem ki mindazoknak, akik munkájukkal, erőfeszítéseikkel hozzájárultak ehhez az eredményhez, s akik közül ma sokan eljöttek ide: a kerület és a főváros párt- és tanácsi szervei képviselőinek, a kerületi tanácsok művelődési osztályai vezető munkatársainak, iskolaigazgatóknak és pedagógusoknak, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár vezetőinek és dolgozóinak, a kultúra és az oktatásügy minden munkásának, aki szorgalmazta, szóval és tettel segítette ennek a könyvtárnak a felépítését. De mindenekelőtt a hagyományos munkáskörület lakosait illeti az elismerés, akiknek a könyv, az olvasás, a könyvtár iránt való elkötelezettsége hosszú éveken át oly erősnek bizonyult.

Szeretném felhasználni az alkalmat, hogy az iskola és a könyvtár kapcsolatáról szóljak. Ez a kapcsolat — ha úgy tetszik, szövetség — nem új keletű. Az államilag finanszírozott, kötelező iskolai oktatás bevezetését néhány éven belül szinte törvényszerűen követte a közkönyvtári hálózatok kiépítése. Ez nálunk is így történt, bár az összhang nem volt mindig tökéletes a két intézményrendszer között. Hogy néhány példát mondjak az elmúlt évekből: a fejlesztések során az oktatásügy súlyánál és nagyobb presztízsénél fogva időnként és helyenként az indokoltnál nagyobb mértékben billentette

Megnyitó beszédként elhangzott a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár XVIII. kerületi főkönyvtárának felavatásán, Pestlőrincen 1985. március 18-án.

**KŐPECZI
BÉLA**
művelődési
miniszter

maga felé a mérleget; az iskola mindenhatóságába vetett hit háttérbe szorította, az ideológiai-politikai nevelés türelmetlen, leegyszerűsítő felfogása formális elemekkel terhelte az olvasóvá nevelést; a szürke közepszer irányába nivelláló oktatási gyakorlat akadályozta, hogy pedagógusaink bátrabban és alkotó módon támaszkodjanak a könyvtárak gazdag választékára és szolgáltatásaira.

Nem mondhatjuk, hogy már leküzdöttük mindezeket a fogyatékoságokat. Ugyanakkor új feladatok is jelentkeztek az iskola és a könyvtár számára egyaránt. Egyszerre kell a lemaradást felszámolni és az újat előkészíteni.

A tudományos-műszaki haladás és a szocializmus építésének intenzív szakasza még nagyobb jelentőséget tulajdonít a tudásnak, általános műveltségnek és szakképzettségnek, sőt a permanens továbbképzésnek is. Nem véletlen, hogy napjainkban a társadalmi rendszerek között folyó versenyben a tudás döntő minőségi tényező. Az oktatás fejlesztési programja tudatosította ezt a felismerést az iskola számára.

Hogy a könyvtár mit tehet ebből a szempontból, arra vonatkozólag hadd idézzem a jeles művelődéspolitikus és könyvtáros, Szabó Ervin 1910-ből származó tanulságos fejtegetését, amely abból indul ki, hogy olyan emberek-

re van szükség, akik „önművelés által elevenen tartott természetes értelmességükkel igenis képesek ma ilyen, holnap olyan munkát végezni, bármilyen gépet kezelni, bármilyen áru termelésének vagy sokak munkájából összetett cselekvésnek folyamatát megérteni.” „...A kéréteiben és tartalmában folyton változó gazdaságnak” éppúgy, mint a politikai és közművelődési szerveknek ilyen, „szellemében rugalmas tisztviselő- és munkáselemre... természetes eszüket megóvott, jó judiciumú és új ismeretek befogadására mindig képes emberekre, szellemi individualitásokra” van szüksége. Ehhez tartotta szükségesnek a könyvtári hálózat fejlesztését, korszerűsítését. Az ő nyomdokain járunk, amikor a közművelődés korszerűsítése során ezekre az akkor utópisztikusnak tűnő összefüggésekre hívjuk fel a figyelmet.

A feladat megvalósításának egyes feltételei rendelkezésünkre állnak. Az iskola már ma is, és a jövőben még inkább, többet és részben mást vár a könyvtártól, mint korábban, és megfordítva: a könyvtár is gazdagabb eszközökkel tud hozzájárulni a nevelési-oktatási célokhoz, mint egy-két évtizeddel ezelőtt. A pedagógusoknak a nevelés-oktatás valamennyi szintjén, de mindenekelőtt az általános iskolákban, a könyvtárosoknak pedig — elsősorban a közművelődési és az iskolai könyvtárakban — el kell érniük, hogy a mindkét oldalon jelentkező szükségletek tudatosává váljanak, és kielégítésük hatékony legyen. Az audiovizuális és a tömegkommunikációs eszközök rohamos térhódítása ellenére belátható időn belül még *a könyv marad az ismeretszerzésnek, a jellemformáló érzelmi-esztétikai élményeknek és a szabadidő tartalmas eltöltésének legfontosabb eszköze*, melyet a legnagyobb választékban és a legdemokratikusabban a könyvtár tesz hozzáférhetővé. De tegyük hozzá, hogy ma már egyre több helyütt a korszerű audiovizuális berendezéseket és információhordozókat is itt találjuk meg.

Ma, a változó gazdasági követelmények közepe, a gyorsan bővülő és átrendeződő ismeretek világában azt is tudomásul kell vennünk, hogy az iskola nem készíthet fel mindenre. A tanulás, a személyiségformálódás szinte az egész életen át folyik. Az iskola egyik alapfeladata, hogy képessé tegye az egyént az önművelésre. Ebből a perspektívából a könyvtárban nem csupán az iskolai oktatás segítőjét, hanem kiegészítőjét és a folyamatos művelődés

Kiss Jenő, az FSZEK főigazgatója a vendégeknek bemutatja a Magyar Kommunista Párt Szabad Lőrinc című hetilapjának 1945. június 5-i számáról a főkönyvtár átadása alkalmából készített hasonmás példányt. (Braun Tamás felvétele)

támaszát, az ember önmegújításának eszközét is kell látnunk.

Az iskola és a könyvtár kapcsolatának erősítésére a közelmúltban számos intézkedést tettünk. Az új tantervek kötelezően előírják a könyvtárhasználati ismeretek oktatását az általános iskolákban. Országosan szabályozni kívánjuk az iskolai könyvtárak funkcióit, feladatkörét. Javítottuk és tovább szeretnénk javítani működési feltételeiket. Előrelépés, hogy ma már nem szűkkeblű takarékosági szempontok és merev elvek alapján, hanem a helyi körülmények figyelembevételével, az előnyök és az esetleges hátrányok alapos mérlegelésével kezeljük az iskolai és a közművelődési könyvtárak vagy funkciók integrálásának lehetőségeit. A fővárosban és országszerte szaporodtak az eredményesen működő, iskolákba telepített közművelődési könyvtárak és a kettős (iskolai és közművelődési) funkciójú, közös fenntartású könyvtárak.

Anyagi lehetőségeink korlátai és az egész iskolahálózat infrastrukturális problémái miatt azonban szembe kell néznünk azzal, hogy a pedagógusok sok helyütt továbbra is kedvezőtlen iskolai könyvtári feltételek között lesznek kénytelenek dolgozni. A könyvtári ellátottság, a tág értelemben vett könyvtári közeg javítása döntően továbbra is a helyi tanácsok áldozatkészségén, a tanácsi közművelődési könyvtá-

Köpeczi Béla megnyitó beszédét mondja

rak megfelelő fejlesztésén és fenntartásán múlik. Az áldozatkészség különösen ott fontos, ahol az olyan mutatók, mint a száz lakosra jutó beszerzési keret vagy a lakosok és az olvasók aránya erősen elmarad az országos átlagtól. Köztudomású, hogy az ellátottsági viszonyok erős eltéréseket mutatnak a fővárosban is. Hadd jelentsük ki: *a könyvtár nem luxus*. Társadalmi érdekeinket és az egyének életésélyeinek javítására tett erőfeszítéseink eredményességét veszélyeztetjük, ha nem teremtjük meg az oktatás fejlesztésével párhuzamosan a megfelelő könyvtári hálózatot.

A könyvtárak szerepe nem csupán az oktatásban nőtt meg, hanem a közművelődésben is. A nagyobb könyvtárak az írott dokumentumok használatba adása mellett egész sor újfajta szolgáltatással állnak a használók rendelkezésére: lemezek és kazetták, nyelvleckék, diafilmek, hangosfilmek, egyre sokrétűbb hangzó és

képanyag található bennük. Külön öröm, hogy ebben a könyvtárban, az országban elsők közt, artotéka nyílik, amely eredeti művészi grafikákat kínál kölcsönzésre. A jól felszerelt könyvtárakban tartott kiállítások, művészeti rendezvények, vetélkedők, klubfoglalkozások — közvetlen hatásukon túl — az egészséges lokálpatriotizmus gyűjtőpontjaivá, közösségformáló és közügyteremtő tényezőkké válhatnak. A könyvtárak ma már számos úton-módon serkenethetik a társadalmi öntevékenységet és a közösségi kohéziót is.

Minderről azért szoltam ilyen részletesen, hogy érzékeltessem: az olvasóvá nevelésen *túlmenően* arról van szó, hogy a gyermekkortól kezdve *az élet szerves részévé tegyék a könyvtárhasználatot*. Minél jobban teljesítjük ezt a feladatot, annál inkább bizhatunk benne, hogy egy emberöltőn belül kinevelődik az a nemzedék, amely számára nyilvánvaló lesz az információ értéke és fontossága, annak rendszeres, hatékony felhasználását az élet különböző területein természetes igényként fogja fel, és képes lesz jelszóból valósággá változtatni azt, hogy a tudás: hatalom.

Kívánom, hogy ez a könyvtár, mely mintául szolgálhat fővárosunk több más, modern peremkerülete számára, mindig magas színvonalon tartott állománnyal, gazdag, korszerű szolgáltatásokkal várja használóit. Segítsen felfedezni a vonzáskörzetébe tartozó százezernyi lakosnak, köztük a több mint húsz iskola mintegy tizenötezer diákjának a hazai és az egyetemes kultúra, a szaktudás, a tartalmasabb emberi élet és a közösségi boldogulás új eszközeit és lehetőségeit.

Kitüntetések

Az Elnöki Tanács 60. születésnapja alkalmából *Vitályos Lászlónak*, a Magyar Tudományos Akadémia Központi Könyvtára fősztályvezetőjének, valamint nyugállományba vonulása alkalmából *Hajdu Bélánénak*, a Kiskunhalasi Szakmaközi Szakszervezeti Művelődési Ház klubkönyvtár-vezetőjének eredményes munkásságuk elismeréseként a MUNKÁÉRDREND EZÜST FOKOZATA kitüntetést adományozta.

Fekete Dezső főkönyvtárost, a Kiskunhalasi Városi Könyvtár *Szabó Ervin-émlékérmes* és *Kiváló népművelő* címmel kitüntetett munkatársát 60. születésnapja alkalmából *dr. Szabó Miklós*, az MSZMP Kiskunhalasi Városi Bizottságának titkára köszöntötte, s elismerését fejezte ki a város történetének feltárására irányuló áldozatos, hosszú ideje végzett könyvtárosi-bibliográfusi tevékenységéért.

Új városok könyvtárai

Még csak nevében városi Szentgotthárd könyvtára!

A magyar közművelődési könyvtárügy története egyben a gyakori átszervezések története is. Tegyük hozzá, minél kisebb egy könyvtár, annál inkább ki volt téve a felülről jobbitó szándékkal elhatározott átszervezéseknek. A falusi könyvtárügyben jószereivel hosszabb időt tesznek ki a szervezeti módosítások, mint az egyenes vonalú fejlődés korszakai, de a nagyobb települések könyvtárai sem úszták meg kacsaringók nélkül. Az új városok könyvtáraitól a *Könyvtárosban* megjelent írásokat olvasgatva az is kiderül, hogy az immár „B”-típusú, de jogállásuk szerint korábban községi könyvtárak is szenvedő alanyai voltak a magyar közigazgatási rendszer változásainak.

Mindezek Szentgotthárdon jutottak eszembe, ahol *Gáspár Boldizsárral*, a városi könyvtár igazgatójával beszélgetve elevenítettük fel az intézmény múltját. Mint mondja, szívesen emlékeznék arra, hogy a település könyv- és olvasáskultúrájának kezdetei a múlt században gyökereznek. 1843-ban alakult a progresszív célú *Olvasó-egyesület*, 1882-ben pedig már *Polgári Olvasókör* is működött Szentgotthárdon, mindkettő számottevő könyvtárral és választott könyvtárossal. Ha a szentgotthárdi polgároknak nem is volt hozzá sok közülük, de említést érdemel a cisztercita monostor 17. században alapított könyvtára, amelyet sokáig a környék legnagyobb gyűjteményeként tartottak számon. Állománya 1900-ban 5862, 1930-ban 7460 kötetre rúgott.

Viszonylag nagy könyvtára volt a múlt században alapított gimnáziumnak is. 1909-ben például az 1469 kötetes állományból 4156-ot kölcsönöztek. A különféle, hosszabb-rövidebb életű egyesületek is létesítettek kisebb könyvgyűjteményeket, de ezek hatása csak szűk körű lehetett. A második világháború a gotthárdi könyvtárakat is elsodorta, a háború után, a fényes szellők időszakában azonban sorra alakultak az apróbb könyvtárak — a munkásság jóvoltából, elsősorban a gyárakban.

A mai városi könyvtár előtörténete 1954. augusztus 1-én kezdődött a járási könyvtár megnyitásával. A három évtizedes fejlődés nem volt egyenes vonalú: jó és kedvezőtlen szakaszok váltogatták egymást, de az intézmény mindig úrrá tudott lenni gondjain, teljesítette feladatát. Tisztelettel elevenítettük fel a könyvtár első vezetőjének, a néhány éve elhunyt *Puskás Sándornénak* kitartó és igényes könyvtárszervező tevékenységét. A szentgotthárdi könyvtárban kikísérletezett úgynevezett *irányított letéti rendszer* az első igazán sikeres változata volt a kistelepülések központosított könyvellátásának. A tervszerűen működtetett ellátórendszer az akkori járás 26 községi könyvtárára terjedt ki. Az elv olyannyira helyesnek bizonyult, hogy kisebb változtatásokkal ma is ezt alkalmazzák a vonzáskörzet könyvtáraiban.

1969-ben, a járás megszűnésekor körzeti könyvtárrá minősítették vissza a könyvtárt, amelyhez öt letéti könyvtár tartozott. Gazdája a körmendi járási — később városi — könyvtár lett. 1976-ban további községekre terjesztették ki a szentgotthárdi könyvtár ellátórendszerét, s 1981-ben a település három szakszervezeti könyvtárának gondozását-ellátását is átvállalták könyvtárosai.

Az 1983. augusztus 20-i várossá nyilvánítás nem érte teljesen készületlenül a könyvtárt. Igaz, az új rangot a település-kategórián belül is csak közepesen fejlett intézményként kapták, de szándékai és jövőbeni lehetőségei révén rövidesen felzárkózhat a Vas megyei városi könyvtárak elismert színvonalára.

Szentgotthárd kétszeresen is határváros. Az ország legnyugatibb csücskében, az osztrák és a jugoszláv határ közvetlen közelében él a település 6500 lakója. Sajátos földrajzi helyzetére jellemző, hogy a város nyugatabbra fekszik, mint Bécs központja. A határ közelsége érzékelhető hatással van Szentgotthárd utcaképeire. Német, szlovén szavaktól visszhangzik a

szépen tatarozott főutca. A Makk Hetes nevet viselő vendéglő hangulata már hétköznap déltájban is egészen „gemütlich”. Sok családnak van a határ túloldalán ismerőse, rokona. A német nyelvtudás itt nem számít ritkaságnak. Ez a könyvtár idegen nyelvű gyűjteményén és forgalmán is lemérhető. A csatolt falvakkal immár 8517 lakosú városka mégsem elsősorban érdekes „tranzittelepülés”, hanem szépen fejlődő munkásváros. A nagy múltú kaszagyár (ma már RÁBA érdekeltségű üzem), a faáru-gyár, a szövetkezetek és főleg a selyemgyár csaknem háromezer embernek ad kenyeret. A kenyér mellé kultúra is dukál, könyv is kell. A három legnagyobb gyáregységben a városi könyvtár fiókjai gondoskodnak az ott dolgozók könyvellátásáról. Az üzemek területén működő könyvtárak — mint említettük — azelőtt szakszervezeti fenntartásban voltak, s a két hálózat ésszerű megállapodásának eredményeként 1982 elején kerültek a tanácsi könyvtárhoz. Az ilyen megállapodás ma még ritka a magyar közművelődési könyvtárügyben. Pedig a gotthárdi példa is bizonyítja: a presztizs-szemponthoz mellőzésével a nehéz helyzetekben is előbbre lehet jutni. Az átszervezés nem-hogy törést okozott volna, inkább gyorsabb, választékosabb ellátást eredményezett az üzemi dolgozók számára. Elsősorban azért, mert minden tekintetben közelebb kerültek az ellátást szervező könyvtárhoz.

Fejlesztésre várva

A könyvtári szolgálat állományi bázisa megfelel kategóriája jelen átlagának, de elmarad a követelményektől. Az ellátórendszer körzetében levő összes könyvállomány 68 990 kötet volt az elmúlt év végén. Ebből 43 028 a város területén levő szolgáltatópontokon, míg 25 962 kötet az ellátási körzethez tartozó 15 intézményben volt kihelyezve. A várossá nyilvánítással egyelőre nem javultak a könyvtár állományfejlesztési lehetőségei, pedig a felzárkózáshoz a jelenlegi keretek 40—50 százalékos növelése volna indokolt.

A könyvállomány összetétele nem tér el a hasonló könyvtárakétól, a gyűjtemény állaga pedig, hála a Szombathelyi Megyei Könyvtár nagyvonalú könyvkötési szolgáltatásának, kifogástalan. Lényegesen bővíteni kell azonban a könyvtár tájékoztató apparátusát, mert a jelenlegi szűkös olvasósarok kézikönyvtára alig jobb egy „C”-típusú könyvtárénál. Az álló-

mány hiányain könyvtárközi kölcsönzéssel igyekeznek enyhíteni. Az igényesebb olvasók szerencséjére olyan hálózatba tartozik a gotthárdi könyvtár, amelyben gyorsan és jól funkcionál a könyvtárközi kölcsönzés. Gyakori a hálózati központ másolatszolgáltatása is, amelynek révén irodalomjegyzékeket, tájékoztató kérdésekre válaszokat és más könyvtári szolgáltatásokat kapnak a szentgotthárdiak.

A helyismereti gyűjtemény még csak kezdeti állapotban van: csupán mintegy 150 kötetből, túlnyomórészt könyvekből áll. Van viszont egy jól használható helyismereti könyvészetük (*Szentgotthárd történetének bibliográfiája*. Szerk. Pethő Gyula. Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely. 1983. 139 l.), amelyet a hálózati központ munkatársai állítottak össze a település létrejöttének 800. évfordulójára. Az 1573 tételes bibliográfia a források lelőhelyét is közli, ezzel megkönnyíti a használók tájékozódását.

A központi gyűjteménybe 126-féle folyóirat jár. A gyermekkönyvtárban 20 időszak kiadvány olvasható. Több fontos címet azonban hiába keresünk a könyvtárban. A könyvtárosok bővíteni szeretnék a választékot, de érzik, hogy a jelenlegi periodikák folyamatos járatásáért is küzdeniük kell. Az intézmény mintegy ezer tekercset számláló diafilmtára a gyermekkönyvtárban található, a választék, az összetétel ehhez igazodik. Hangzóanyagokat már a jövőre készülve gyűjtenek. Több mint 600 hanglemezüket egyelőre csak iskolák, intézmények részére kölcsönzik, helyben hallgatásukra se helyük, se berendezésük.

A gyűjtemény feltártsága naprakész, szakmailag kifogástalan. Betűrendes szerzői és címszókatalógus, ETO-rendszerű sakkataló-

gus és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár cédu-
láiból összeállított irodalmi cikk-katalógus se-
gíti az állományban való eligazodást.

A könyvtár jelenlegi elhelyezéséről elég
annyit mondani, hogy az teljesen alkalmatlan-
ná teszi az intézményt a városi könyvtári fel-
adatok ellátására. A szakmunkásképző iskolá-
val társbérletben, elhanyagolt régi épületben
szorong, s falai közt az olvasás, illetve a munka
végzése olvasók és dolgozók számára egyaránt
nehezen elviselhető körülmények között fol-
ylik. Átalakíthatatlan, bővíthetetlen a könyv-
tár! A gyermekek sem jártak jobban, akik egy
bérelt üzlethelyiségből kialakított kis szobát
használhatnak, benne néhány ezer könyv, ke-
vés gyermeklap, diafilm. Leülni még egy fél
osztály sem tud. Ilyen helyzetben nem kérhet-
jük számon a magas színvonalú olvasó-nevelő
munkát, új rétegek megnyerését, aktív tájékoz-
tatási tevékenységet, hiszen ezeknek ma még
hiányoznak a feltételei. Amit a sanyarú visz-
zonyok között is el lehet érni: a körülményekhez
igazodó, korrekt, megbízható szolgálatot, azt
ma is tapasztalhatja a gotthárdi könyvtárláto-
gató. A könyvtárosok így is vállalkoznak kü-
lönféle rendezvények, író-olvasó találkozók,
előadói estek megszervezésére, mindebben
jócskán támaszkodva a művelődési központ
nagyobb lehetőségeire. A szentgotthárdi
könyvtár sallangtalan olvasószolgálati munká-
ja nemcsak a tárgyi körülményekhez, hanem
elsősorban az olvasói igényekhez igazodik.
Igaz, nincs lehetősége az esetleges lappangó
igényekkel foglalkozni. A megfogalmazott ké-
réseket azonban rendre és érzékelhetően jó
színvonalon teljesíti. E munkájának egyik fon-
tos eleme a hálózati központ rendszeres segítő
tevékenysége, amely a tanácsadástól, a köté-

zeti segítségőtől a rendezvények szervezésén át
a tájékoztatósi feladatok megoldásáig, sőt az
állományépítésben, a hiányok pótlásában való
segítségnyújtásig terjed. Ezek igénybevételé-
vel a szentgotthárdiak kitágítják a helyi lehető-
ségeket, és erejüket a fő feladatokra összponto-
síthatják.

A felnőtt részleg nyitvatartási ideje heti 32
óra, a gyermekkönyvtár heti 24 órában látogat-
ható. A csütörtök minden részlegben szünnap,
viszont szombaton délelőtt a felnőtt részleg
nyitva van, délután pedig a gyermekkönyvtár-
ban tartanak szolgálatot. Létszámviszonyaik
javulásával bizonyára napirendre tűzik a nyit-
vatartási idő bővítését is.

Látogatottság — elfogadható színvonalon

A szentgotthárdi olvasók száma 1983-ban
1057 volt, közülük 461-en 14 év alattiak. Ezzel
a központi település 6530 lakosának 27,9 szá-
zalékát tudhatják olvasónak. A jó eredmény
értékét nem csökkenti, hogy szép számmal
akadnak olvasók a környező falvakból is.
Ugyancsak 1983-ban az évi 13 542 könyvtárlá-
togató csaknem 30 ezer kötetet kölcsönzött.
A 27,8 kötetes olvasói érdeklődés kiegyensú-
lyozott forgalmat tükröz. A szorongató helyhi-
ány miatt rendezvényeket csak a könyvtáron
kívül, elsősorban a művelődési központtal kö-
zösen szerveznek. A népesebb gyermekkönyv-
tári programokat rendszerint a közeli iskola
étkezdéjében tudják csak megtartani. A
könyvtár olvasószolgálati módszereire a ha-
gyományos, máshol már bevált módszerek al-
kalmazása a jellemző. Ilyen például a gyer-
mekkönyvtáros által gondozott kis ajánló bib-
liográfiák, illetve a felnőtteknek szerkesztett
könyvjegyzékek sorozata. A könyvtárosok fo-
lyamatosan jó együttműködésre törekednek a
város oktatási intézményeivel. A kölcsönös
előnyök jegyében fogalmazott együttműködési
megállapodásnak jó hatása van például a gim-
náziumi tanulók könyvtárhasználói készségei-
re éppúgy, mint az iskolai könyvtárak rendjé-
re.

A városi könyvtár költségvetésére — amely-
nek kezelését a település gazdasági és műszaki
ellátó szolgálata (GAMESZ) végzi — ma még
inkább csak a nagyközségi jelző illik. Akár a
700 ezer forintos költségvetést, akár a fő fel-
adatok anyagi forrásait külön-külön nézzük, a
szentgotthárdi könyvtár költségvetése erősen

„alultervezett”. „Alulmúlthatatlanul” hiányos és gyenge a könyvtár technikai felszerelése: csupán írógépből, tv-ből, lemezjátszóból áll. Reprográfiai berendezésekről, mikrofilmvasóról, hangstúdióról, videotechnikáról a könyvtárosok csak álmodoznak, pedig az intézmény ellátóközponti szerepkörénél fogva megsokszorozhatná ezeknek az eszközöknek a hasznát.

A hálózati munka folyamatosságát az utóbbi időben nehezítette a szállítóeszköz hiánya. Emiatt a könyvtárak csak kettő-négy alkalommal kaptak könyvet az elmúlt évben. A gond éppen most oldódott meg: a könyvtár és a művelődési központ közös használatú gépkocsit kapott a vonzaskörzet közművelődési munkájának segítésére.

A szentgotthárdi könyvtári ellátórendszer tevékenysége jelenleg 15 könyvtárra terjed ki. A sok átszervezést megélt kis könyvtárak viszonylag szegényes körülmények között működnek. A vonzaskörzet sajátosságai közé tartozik a nemzetiségiek jelenléte. A szlovén anyanyelvű lakosságot a Szombathelyi Megyei Könyvtár könyvanyagából válogatott letétekkel látják el, német nyelvű irodalmat viszont a gotthárdi könyvtár is gyűjt és szolgáltat. E feladat kiemelt voltát igazolja, hogy ottlétemkor éppen az Állami Gorkij Könyvtár munkatársai vizsgálták a nemzetiségiek könyvtári ellátásának helyzetét.

A szentgotthárdi könyvtár leginkább a személyi ellátottságban van elmaradva a városi színvonalától. Hat fiatal könyvtárosa még nem képvisel olyan szakmai erőt, amely a jövőre

nézve is igazán megnyugtató lehetne. Körükben nagy a cserélődés. A könyvtári munkának itt nincs olyan kialakult arculata, amely a hosszabb ideje hivatástudattal együtt dolgozó könyvtári közösségek sajátja. A könyvtárnak létszámban és szakképzettségben, szakmai, közéleti aktivitásban is erősödnie kell ahhoz, hogy a reá váró — részben az általa felkutatandó — igényeknek és feladatoknak eleget tehesen.

*

Lesz-e belátható időn belül elegendő figyelem, pénz, energia a könyvtár szorongató gondjainak megoldására vagy legalább enyhítésére? Óvatosan fogalmazott, de igenlő választ adott erre *Antal Sándor*, a városi tanács művelődésügyi osztályának fiatal vezetője. A derűlátó vélemény oka, hogy mivel a művelődési központ jelenlegi épülete alkalmatlan nagyobb rendezvények, színházi előadások megtartására, számára átalakítják az egyik műemlék jellegű épületet, az úgynevezett magtártemplomot. A megüresedő ház, amely a városközpont egyik legszebb, kétszintes épülete, csekély átalakítással alkalmassá tehető könyvtári célra. Itt csaknem ezer négyzetméter hasznos alapterülettel lehet számolni, ezért a könyvtár végleges elhelyezésére is megfelelőnek látszik. Ha ezt az épületet megkapná, Szentgotthárdon megvalósulna a könyvtárügy fejlesztésének legfontosabb feltétele, amelyhez sok-sok munkával a többit majd fokozatosan megteremtik.

Kertész Károly

Tóth László felvételei

Mi foglalkoztatja az olvasót?

Szaktárunk egyik alapszabálya: a használó igényeihez kell alkalmazkodnunk. Az igények felderítésének sokféle módja van: közvéleménykutatás, forgalomvizsgálat, a referenzkérdések tartalmi elemzése stb. *Bartos Évával* egy ízben az olvasók bizonyos, meghatározott témák iránti érdeklődését kíséreltük meg felmérni (*Tematikus érdeklődésvizsgálat köznevelődési könyvtárakban*. 1981, OSZK KMK), közös munkánk következő állomása pedig annak felderítése volt, hogy a mindennapi életben milyen gyakorlati kérdések foglalkoztatják az olvasót. Azért szűkítettük vizsgálatunkat a mindennapi élet körére, mert az oktatással és a munkavégzéssel összefüggő kérdések (amelyek az első helyen állnak a referenzkérdések között), viszonylag jól áttekinthetők, intézményekhez kötődnek, jellegzetes dokumentumok (tantervek, tanulmányi versenyek kiírásai, népgazdasági vagy vállalati tervek stb.) alapján nyomon követhetők, a megoldásuk is szabályokhoz kötött, előre tervezhető, az olvasók szinte törvényszerűen felkeresik a válaszokért a könyvtárat. Ezzel szemben a mindennapi élettel kapcsolatos problémák — bár számban messze meghaladják az előbbi kategóriát — gyakran rejtve maradnak, megoldásuk határfoka az egyén képességeitől, a pillanatnyilag rendelkezésre álló eszközöktől függően igen különböző, ami csak fokozza vagy konzerválja egyes társadalmi rétegek meglévő hátrányait. A könyvtár keveset ismer a konkrét gondokból, s így segíteni sem tud.

Vizsgálatunk 1982—1983-ban zajlott le (a részletes beszámoló előreláthatólag a *Könyvtári Figyelő* 1985/4. számában lesz olvasható). Ez a cikk az adatlapokon rögzített és az interjúk során szóba került problémákba ad betekintést, s azokat értelmezi — a rendelkezésre álló, korlátozott terjedelemben.

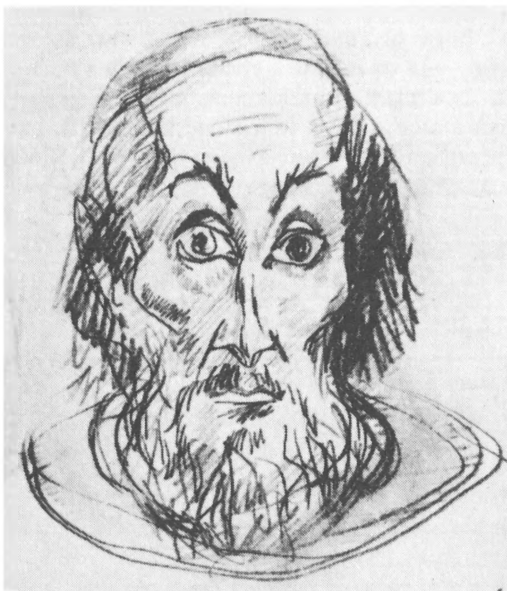
Tárgykörök és kérdések

A legnagyobb súllyal a műszaki vonatkozások szerepeltek a kérdések között, utánuk a biológiai és a mezőgazdasági ismeretek körébe tartozók következtek, őket követte a földrajz és az utazás, az egészségügy, az öltözködés és a ruhakészítés, a sport, a munkaügy és a sütés-főzés témaköre. Vegyük sorra ezeket.

Néhány példa az általánosabb jellegű *műszaki* kérdésekre: a vasmag és a tekercs alapvető paraméterei (transzformátornál), a fordulatszám kiszámítása. A barkácsolás hagyományosabb területeiről: textil- és bőrmunkák, ragasztás, asztalosmunka, faesztergályozás, villanyszerelés, folyóiratok bekötése. Az *autóval-motorral* összefüggő műszaki kérdések közül: típusválasztás, karbantartás, szerelés (például karambolozott motor újjávarázsolása, hűtővízmérő szonda, eltört főtengely megjavítása), szervizproblémák (gyakran: állandó szerelő keresése), különféle berendezések (feszültségmérő, fordulatszám-mérő, akkumulátortöltő készülék stb.) otthoni készítése, a járművezetői tanfolyammal kapcsolatos műszaki ismeretek. A *szórakoztató elektronika* témakörén belül: típusválasztás (például tv-antenna távolsági vételhez, szinkronizátor a filmvetítőhöz, új tévé kiválasztása), az egyes berendezések kezelése, hibajavítás (elhangelődött a rádió, különféle zavarok a tv műszaki vételében stb.), barkácsolás (hangolásijelző, szignálgenerátor, inverter, keverő előerősítő, házi hangstúdió vagy akár elektronikus hangszer házi építése), a számítógép kezelésével kapcsolatos programozási ismeretek (HP 85-öshöz számítógépnyelv-tanulás). A *fényképezés* iránt minden megvizsgált csoportban óriási érdeklődést tapasztaltunk: típusválasztás, technikai problémák, kezelési tudnivalók, a színszűrő hasz-

nálata, természetfotók, portrék (például: bárátnő lefényképezése), trükkfelvételek készítése, az örökvaku használata, vakuhibák elhárítása. A háztartási gépeknek és eszközöknek főleg a kiválasztása és a javítása okozott gondokat. A lakásépítés témaköre társadalmi súlyához képest viszonylag keveset szerepelt. Előfordult a családi ház építése, tetőtér beépítése, új épület emelése a telken a régi vityilló helyett, energiatakarékos ház építése. Néhány megoldandó feladat a házon belül: tapétázás, műanyagpadló ragasztása, a központi fűtés bevezetése, többfunkciós szoba kialakítása. Többen tpuszterveket kerestek.

A második nagyobb témacsoport: az élővilág. A növények élettanán belül olyan kérdésekkel találkoztunk, mint: mennyi vizet igényel az afrikai ibolya, mitől száradnak el a datolyapálma levelei, „élősarok” kialakítása a lakásban, vagy olyan törekvéssel: „hogyan jobban megismerjem a gombafajtákat, és könnyebben felismerjem őket”. Az állatokkal kapcsolatos gyakori problémák: hogyan kell etetni a halakat, a halpusztulás megelőzése, az akvárium szakszerű berendezése, kutyák és macskák gondozása (előfordult a zébrapinty is, a mostanában igen divatos aranyhőrcsög viszont egyszer sem). Sokan töprengtek: a kertbe milyen növényeket ültessenek (például amelyek nem igényelnek sok gondozást, hiszen többnyire hétvégi telekről van szó). Gyakran említett munkamozzanatok: szőlőtelepítés, öreg

szőlő kordonos átalakítása, a munkák havi besztása, gyümölcsös telepítése, gyümölcsfák metszése, „géppel szeretném a gyümölcsfák alját megszántani”, dinnye ültetése, palántázása. Növényvédelmi gondok: tünetmeghatározás, védekezés a szövőlepké hernyói vagy a burgonyabogár ellen, növényvédelem permetezőszer nélkül. Az állattenyésztési kérdések említésekor a méhészkedés és a nyúltenyésztés fordul elő leggyakrabban. Tipikus a kisállatok közötti választás is. Munkamozzanatok: ketrécépítés a nyulaknak, anyanevelés a méhészetben. Végül ide soroltuk a horgászproblémákat is (horgászfelszerelés összeállítása, horg- és csalítípusok stb.).

Az utazás, más tájak, földrajzi egységek megismerése gyakran szerepel a kérdések között: hova menjünk az idén (a leggyakoribb úticélok: Csehszlovákia, Bulgária, az NSZK, Olaszország, Törökország, Ausztria, Finnország és Franciaország), mit érdemes megnézni, menetrend-kérdések (mikor indul az autóbusz, hol lehet átszállni — különösen nehéz az országok belső menetrendjeihez való hozzáférés), szállásgondok (milyen kempingben vagy melyik nyugati ismerősnél lehetne megszállni).

Meglehetősen vastag az egészségügyi kérdések „iratgyűjtője”. Itt olyan csoportokat alakíthatunk ki, mint: betegségek elkerülése, diétázás (főleg betegség után, de fogyókúráként is), szexuális problémák és fogamzásgátlás, testápolás és kozmetika (például serdülő lányok érzékeny arc bőre, pattanások eltüntetése). Ide soroltuk a csecsemőgondozást (pelenkázási módok, a babakenőcs kiválasztása, illetve felkészülés az első gyerek születésére) és a gyermeknevelést is (félteknység a kistestvére, állandó verekedések, önállótlan vagy unatkozó gyerek, hogyan lehet megfelelően táplálni a gyereket, vitaminok adása stb.). A gyerekbetegségek is ide tartoznak (mit kell tenni, amíg az orvos kijön stb.).

Elégé elterjedt az otthoni ruhakészítés, a szabás-varrás, pulóverkötés, a vásárolt ruházati cikkek (alsónemű, zokni, cipő stb.) megfelelő kiválasztása (sokan igénybe veszik a Nagyító tesztjeit). A kézimunkázás jellegzetes gondja: a motívumok, minták megszerzése. (A „műfajok” között többször szerepelt a himzés, a makramé, a batikolás és a diszpárnakészítés).

A sport is nagymértékben foglalkoztatta a megkérdezetteket. A legnépszerűbb sportágak: a kosárlabda, a röplabda, a sielés, az önvédelmi sportok, a szertorna és a ritmikus

sportgimnasztika, a jóga, a szörf, a vitorlázás, a tenisz; a szellemi sportokat főleg a sakk és a bridzs képviselte. (Érdekes, hogy a labdarúgás egyszer sem fordult elő.) Különleges problémák: sikötés elhelyezése, licitálás a bridzsben, versenyszabályok megismerése, valamint a sportolási lehetőségek felkutatása (például az önvédelmi sportok esetében).

A pályaválasztással, továbbtanulással, valamint az elhelyezkedéssel kapcsolatos töprengéseket közös kategóriába soroltuk. Úgy látszik, gondot okoz tájékozódni a felvételi követelmények felől, a pályaválasztáskor nehéz előre áttekinteni a várható munkakörülményeket. Az elhelyezkedés alapkérdése: dolgozzunk vagy ne dolgozzunk (például: melyik kifizetődöb, ha a fiatal anya gyesen marad, vagy ha visszamegy dolgozni; a főiskola elvégzése után dolgozzon vagy továbbtanuljon a fiatal). A konkrét munkahely kiválasztásának sok útja szóba került (a főiskolai hirdetőtáblától az ismerős ajánlásáig), de többen azt mondták, hogy az „utcaról” találtak állást (így helyezkedett el például egy budapesti képzés nélküli pedagógus).

Az ételkészítést természetesen igen sokan említették: egytálétel, befőzés, gyümölcseltetés, sütemények, üdítő italok. Sokan „valami újat” szeretnének készíteni.

„Erős” témakör a *nyelvtanulás* (nyelvtanfolyamra jelentkezés, egyéni tanulási módszerek, a korábban szerzett nyelvismeret felfrissítése, a helyes kiejtés elsajátítása hangzóanyag segítségével). A leggyakrabban említett nyelvek: az angol, a német, a francia és az orosz.

Igen sok kérdés adódott az *áruforgalomból*. Bár az egyes áruk kiválasztását általában a megfelelő tematikus kategóriába soroltuk (hiszen a paramétereket, a szükséges tartozékokat is az adott tárgykör szakirodalmá részletezi), magának a kiválasztott árunak a beszerzése is sok gonddal jár (hol lehet kapni és mennyiért).

Különösen sok fejtörést okozott interjúalanyainknak az alkatrészek (például motorhoz), a korszerű nyugati szórakoztató-elektronikai cikkek, valamint a legkülönbébb hiánycikkek (olyanok is, mint a viharlámpa) beszerzése, a szavatossági idők, a csúszópénz nagyságának megállapítása stb. Az eladásokat felmérésünkben kizárólag a régi gépkocsi képviselte.

A nyugati szakirodalom nagy teret szentel a jogi tájékozódásnak, a jogszabályok laikus értelmezésének, s egy sereg speciális információs szolgáltatás épül erre a valós igényre. Mi még nem tapasztaltuk a jogi problémák iránti ilyen fokú érdeklődést, de azért néhány jellegzetes kérdés felbukkant (a válóper lebonyolítása, külföldi munkavállalás, névviseles, a fűtés korszerűsítésével kapcsolatos előírások, üdülőtélki birságolás, s még egy „kutyaugatási per” is). A megkérddezettek számára több esetben néheznek bizonyult a beadványok alaki megszerkesztése.

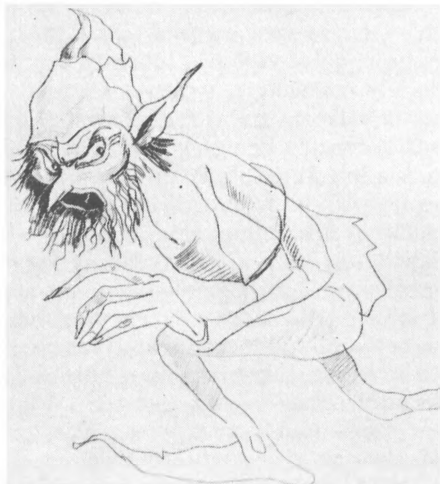
A kölcsönzések vizsgálata motivumok, indítékok

A forgalomvizsgálat során nem volt módunk (az együttműködő könyvtárosok szabad idejének korlátozott volta miatt) a könyvcímek egyenkénti kigyűjtésére, pusztán a statisztikai számbavételére. Ezért itt csak a kikerdezésből adódó tárgyköri rangsort tudjuk összevetni a kölcsönzések rangsorával. Az egyeszed mértéke figyelemre méltó. (Lásd a táblázatot.)

Minden hasonlóság ellenére elgondolkodtató, hogy olyan témák, mint a divat, a főzés vagy — a technikától elválasztva — a fém-, a fa- és a bőripari barkácsolás minimális arányban bukkant elő a kölcsönzési statisztikában. Ez talán a könyvkiadás hiányosságaiival, illetve a közművelődési könyvtárak szegényes költ-

Az első hat tárgykör rangsora

Az adatlapok és az interjúk szerint	A kölcsönzési forgalomban
1. technika (kb. 30 százalék)	1. technika (28,15 százalék)
2. biológia, mezőgazdaság	2. biológia, mezőgazdaság (15,55)
3. földrajz, utazás	3. egészségügy (12,95)
4. egészségügy és gyermeknevelés	4. utazás (11,10)
5. öltözködés, ruhakészítés	5. sport (9,98)
6. sport	6. háztartás, ruhakészítés, gyermekgondozás (9,52)

ségvetési kereteivel magyarázható (sajnos, az adott könyvtárakban rendelkezésre álló gyűjtemény választékának párhuzamos vizsgálatára nem vállalkozhattunk).

Az embereket foglalkoztató kérdések azonosításán kívül az is érdekelt bennünket, vajon milyen sajátos összefüggésben vetődnek fel ezek, milyen indítékok állnak mögöttük, s mindennapi szerepeink közül melyekkel függnek össze.

A műszaki tennivalók házi megoldásában a fő indíték az olcsóság. Olyan megfogalmazások árulkodnak erről, mint: „minden mester olyan drágán dolgozik”, „meg kell javítani, de nincs rá pénz”, „új lakás berendezéséhez kerestem olcsó, házilag elkészíthető tárgyakat”. Persze, az anyagi szempont más esetekben is az előtérben áll (így a tv vásárlásakor nem a képminőség, hanem az élettartam a fő szempont; az állatok és a növények fajtaválasztásában a jövedelmezőség; a könyvtárhasználat egyik fő indoka is a könyvárak emelkedése) — de a technikai témakörben sem kizárólagos (a másik fő mozgatórugó: az alkotás öröme).

Gyakori szerepünk a szülői szerep, ez is indíték egy sereg napi feladat megemlézésére, a csecsemőgondozástól a főzésig és a ruhakészítésig. További, gyakran felfedezhető szerepeink: a „fogyasztó” (tájékozódás az árakról és a piacról, kalkulációk készítése), az „ügyfél” (többnyire negatív előjellel: válás, bírságolás), továbbá a „barát” (konzultáció, konkrét együttműködés).

Érdeemes felsorolni néhány érdekesebb motívumot a korábban már említett tárgykörök-

ből is, hogy érzékelhetőbbé válják a szerepek és a motivációk összetettsége, a megoldás sokszor tekervényes útja.

A műszaki kérdések közül: villanyszerelés — házépítésnél; fordulatszám kiszámítása — lyukasztógéphez, népművészeti munkák előállításához; faesztergályozás — lakberendezéshez; valaki meg akar tanulni fényképezni — hogy lefényképezhesse a külföldi tv-adók monoszokpjait és beléphessen a monoszokpgyűjtők nemzetközi klubjába.

A biológiai témakörökben: az illető meg akarja tudni, gyomnövény-e a chyndus — hogy valakit, akit szerinte igaztalanul megtámadtak a sajtóban, megvédhessen (ez valamilyen társadalmi-állampolgári reflexként fogható fel); milyen haszonnövényeket kell a legkevésbé gondozni — telket vettek, de autójuk nincs, hogy gyakran kijárjanak.

Az utazás témakörében: a nyaraláson kapcsolódunk (biológiai szükséglet), vagy új dolgokat ismerünk meg (kulturális szükséglet); gyakran utazunk kiküldetésben (mint dolgozók), rokonainkat látogatjuk (mint családtagok), más városba költözünk (mint lakók). Felmerésünkben még előfordult osztálykirándulás (iskolai közösség tagja), külföldi levelezőpartner felkeresése (baráti minőségben), menetrendi tájékoztatás rossz vonatra szállt úti-társ kíségetésére.

Az egészségügyi témakörökből: infarktusveszély elkerülése — munkahelyi feszültség miatt.

A szabás-varrás témaköréből: ruhakészítés gyerekek (szülői kötelességből), függönyhímzés (lakói szerepben), hímestojásminták keresése — abroszhímzéshez, ajándékozás céljára (baráti minőségben). A sport témakörben: meg akar tanulni bridzsolni — nehogy lemaradjon az osztálytársaitól, akik már tudnak; gyakorolni akarja a kosárlabdázást — a tanárokkal vívott rangadó előtt; jógázni akar — lelki feszültség csökkentése céljából.

Az elhelyezkedéssel kapcsolatban: egy olvasó államigazgatási gyakornoki állást keresett, mert jogi egyetemi felvételijének sikertelensége után is közel akar kerülni választott szakmájához. A főzés, ételkészítés témakörében: egy asszony új recepteket keres, mert vendégei jönnek; egy másik meg akar tanulni sütni, mert a gyerekek követelik (szülői szerep), az üzletben viszont drága (fogyasztói szerep); a harmadik gyorsan elkészíthető ételeket keres, mert sokat kell főznie, nagy a család (háztartásvezetői szerep). Nyelvtanulás: fel akarja

frissíteni nyelvtudását, hogy elhelyezkedhesen egy kempingben.

A jogi ügyek közül: a kerti állattartással kapcsolatos jogszabályokat tanulmányozza, mert a szomszéd kutyájának ugatása rendkívüli mértékben zavarja (biológiai szükséglet!).

Végül a kulturális témakörben: színházi programok áttekintése — szovjet vendégek számára (az iskolai közösség tagjaként); régi könyvillusztrációk felkutatása — diszpárna készítéséhez, ajándékozás céljára.

Rétegek, aktivitás—passzivitás

Amint várható volt, a legjellegzetesebb különbségek a két nem hagyományos munkamegosztása mentén jelentkeztek. „Férfias” témák: általában a műszaki dolgok, de a férfiak érdeklődése uralkodik a sportban, valamint a mezőgazdasági termelő tevékenységben is. Ezzel szemben a nők csaknem egyeduralkodók a ruhakészítésben, a testápolásban, az otthoni növénygazdálkodásban vagy az ételkészítésben (látványos kivétel egy harmincas értelmiségi férfi: „mint ifjú házasnak, elég nehéz még sütni-főzni”). A lakásberendezési gondok is főleg a nőket foglalkoztatják.

A fővárosiak és a vidékiek között igen csekély eltéréseket tapasztaltunk. Az őket foglalkoztató kérdések „minősége”, „kifinomultsági foka” egyáltalán nem különbözött, a fővárosiak nagy számban említettek hagyományosan vidéki témákat (növénytermesztés), legfeljebb a haszonállatok tartását és a szőlőművelést tekinthetjük vidéki sajátosságának.

Életkor szerint találtunk néhány jellegzetes eltérést. A 15—20 év körüliek a leginkább fogékonyak az újdonságok iránt (például a rádiótechnikában, a fényképezésben). Igen sokan kaptak ajándékba állatokat, amelyek gondozásához nem értettek (gyakran a szüleik beszéltek erről, különösen ha nem ők voltak az ajándékozók). Gyakran foglalkoztatja e korosztály tagjait az elhelyezkedés (például sikertelen felvételi vizsga után), az iskolai elfoglaltság (osztálykirándulás, vetélkedő, vendégek), csak ők említettek szexuális problémákat, s ennek a korosztálynak az érdeklődése vezet a sportban is. A 30—40 év körülieknél fordul elő leggyakrabban mint téma a tartós javak vásárlása, az új autó, új tv megvétele, a régi autó eladása is, továbbá a méhészkedés és a hobbitelek megművelése. Sokszor az a gondjuk, hogy nem

tudnak mit kezdeni az újonnan — és kissé későn — megszerzett javakkal (mint: most kell megtanulni autót vezetni). Jellemző az infarktusveszély emlegetése, a helyes életmód és a helyes táplálkozás iránti érdeklődés. A nyugdíjasok körében a betegségek, a diéta, az ételkészítés a legfontosabb, közülük azonban igen sokan utaznak is. A nyugdíjas nők különösen érdeklődnek a kézimunkázás iránt.

Foglalkozás szerint nem találunk lényeges különbségeket. A fizikai dolgozókra egy árnyalattal jobban jellemzőek a házilagos javításból, barkácsolásból adódó gondok; a vezetőkre és egyéb értelmiségiekre inkább az autó, a telek, a házépítés témaköre. Az egyetlen jól kiugró — bár szociálisan vegyes — réteg: a gyesen levők, akiknek gyakorlati érdeklődését a csecsemőgondozás, a gyermeknevelés, valamint a sütés-főzés határolja be (többször felbukkan még a diétázás, a növénygazdálkodás témaköre is).

Az adatlapok és az interjúk szövegei alapján az esetek túlnyomó részében azt is el lehetett dönteni, hogy a szóban forgó megoldandó kérdés kívülről szakadt-e a megkérdezett nyakába (ezt tekintjük „passzív” eseteknek vagy „külső” tényezőknek), vagy pedig saját „aktivitásának”, „ambíciójának” „belső” terméke volt. Vessünk egy pillantást a tárgykörök ilyen megoszlására is.

Túlnyomórészt az aktív körbe sorolható az utazás, üdülés, az egyes sportágak iránti érdeklődés, a járművezetés, sok esetben a telekvásárlás és az építkezés (mint az anyagi gyarapodás következménye), a barkácsolás (ha eltekintünk az említett anyagi kényszertől), a főzés és ételkészítés, a szabás-varrás, kötés-horgolás (itt is az anyagi megfontolásokra utaló fenn tartással), a fényképezés, az álláskeresés és az állásváltogatás bizonyos esetei (külföldi munkavállalás, jobb anyagi feltételek keresése), s ugyanígy a vásárlási problémák között is akadnak a környezet korszerűsítésére, a gazdagságra utalók.

Ezzel szemben a passzív szférába tartozik teljes egészében az egészségügy (betegség, hízás stb.), ezen belül a csecsemőgondozás és gyermeknevelés, egy-két utazási ügy (kiküldetés, külföldi vendégek vagy rokonok kalauzálása), a házi javítások nagy része (a már említett „öntökéletesítésen”, alkotói ambíciókon kívül). Gyakori „külső” tényezők a lakásügyön belül: gyermekszoba kialakítása a megszületendő gyereknek, a lakhatási engedélyek megszerzése, a kivitelezési hibák javítása. A vásár-

lással kapcsolatban említett kényszerítő körülmények a sürgősség (szakadt ruha, lyukas cipő stb.), valamint a hiánycikkek beszerzése.

★

Arra a kérdésre, mi foglalkoztatja a *nem* olvasót, egyelőre nem tudunk válaszolni. A mi vizsgálatunkban is szerepelt egy „külső” mozzanat: a kérdezősnek a könyvtárhasználókra való leszűkítése. Pedig ami igazán izgalmas volna, az éppen a könyvtárba még nem járó, annak előnyeit még kihasználni nem tudó állampolgárok mindennapi gondjainak a megismerése, elemzése. Csak ezen az úton juthat-

nánk el a valóban — az egész társadalomra — nyitott közművelődési könyvtárhoz!

Mit lehetne tenni ennek érdekében? Az országos tennivalókat a *Könyvtári Figyelő* említett cikkében próbáltuk meg összefoglalni. De van valami, amit minden városi könyvtár különösebb központi segítség nélkül, önállóan is megtehetne: saját környezetének tanulmányozása, esettanulmányok készítése a településen élő olvasók és nem olvasók információs szükségleteiről, mindennapi gondjairól a helyi szolgáltatási rendszer célszerű megváltoztatása — és ezen belül a könyvtár helyének pontosabb kijelölése — érdekében.

Mándy Gábor

Tanácskozás az általános művelődési központokról

Az általános művelődési központok III. országos konferenciáját Heves megyében tartották az elmúlt év végén. Talán nem véletlen, hogy ez a megye volt az esemény házigazdája. Ha ugyanis számba vesszük az általános művelődési központok fejlődésének állomásait, kiderül, hogy Heves megye és különösen a volt füzesabonyi járás úttörő szerepet vállalt ennek az intézménytípusnak a kialakításában.

Több mint tíz éve alakultak az első általános művelődési központok, közismert rövidítésükkel: ÁMK-k. Párt- és állami dokumentumok segítettek létrejönniük; s ma már, túljutván a kísérleti szakaszon, a vállalkozás létjogosultságát nem vitatják.

A tanácskozáson azzal a céllal vettek részt mintegy kétszázan, hogy számba vegyék az eredményeket, s kijelöljék a jövő feladatait.

A konferenciát *Kiss Sándor*, az MSZMP Heves megyei bizottságának titkára nyitotta meg, majd *Kovács Sándorné*, a megyei tanács elnökhelyettese szövegezte a Heves megyei általános művelődési központok eredményeiről. Délután *dr. Kelemen Elemér*, a Művelődési Minisztérium főosztályvezetője tartott előadást az országos tapasztalatokról. Hangsúlyozta, hogy az új intézményforma beváltotta a hozzá

fűzött reményeket, kiemelte azonban, hogy tartalmi kérdéseket nem lehet pusztán formai változtatásokkal megoldani.

Másnap, hét szekcióban a megye különböző településein folytatódott a tanácskozás. A szekciók témái a következők voltak: Könyvtári óra — sportintegráció (Gyöngyöstarján); egész napos általános iskolai foglalkozás első és második osztályokban (Mezőtárkány); a film szerepe — információs rendszer (Besenyőtelek); napközis művelődési és munkafoglalkozás (Poroszló); olvasáspedagógiai kísérlet (Sarud); új intézmény, honismereti munka (Feldebrő, Aldebrő, Kápolna); a lakótelepi közművelődés lehetőségei (Eger).

Már korábban több tanulmány is megfogalmazta, hogy fontos eredménynek tekinthető: az ÁMK-kban a figyelem előterébe került a könyvtár. A szekciók beszámolóí újból megerősítették ezt a tényt. Két szekcióban már a téma kijelölése is erre utal. Bár a hatodik szekció tárgyköréként a nyomtatott programba a honismereti munka került a könyvtári munka helyett, ez — a szekció vezetője szerint — valószínűleg tévedésből történt: a honismereti munka ugyanis csak könyvtári keretben szerepelt a napirendben.

A tanácskozás utolsó napján Egerben tartott záróülést *Csoma Gyula* vezette. Itt a szekcióve-

zetők beszámoltak a végzett munkáról. A beszámolók egyikéből sem hiányzott a könyvtár fontos szerepének hangsúlyozása. Ízelítőül néhány mondat a beszámolókból.

1. szekció: „A könyvtári óra megtekintésével és szakmai megvitatásával az volt a célunk, hogy számba vegyük azokat a lehetőségeket és módszereket, amelyekkel közelebb hozható egymáshoz a könyvtár és az iskola. A gyöngyöstarjáni délutáni könyvtári foglalkozás is ehhez adott segítséget... Ennek alapján javaslatokat terjesztünk elő az ÁMK-k munkájának korszerűsítéséhez: Javasoljuk és ajánljuk, hogy a pedagógusok és a könyvtárosok *közös feladata* legyen a tanulók könyv- és könyvtárismereteinek bővítése, a könyvtárhasználat szokássá alakítása; a pedagógusok számára minden tantárgyban ki kell dolgozni a könyvtárhasználati ismeretek oktatásának módszereit; megnyugtató módon rendezni kell az általános iskolai, valamint a közművelődési könyvtárak szakfelügyeletét.”

2. szekció: „Jó tapasztalatokat szereztünk a könyvtárhoz fűződő kapcsolatokról is...”

3. szekció: „Az intézmény munkájának komplex voltát kiválóan illusztrálta a *Nyester Erzsébet* igazgatóhelyettes által tartott — könyvtárhasználatra épülő, film alkalmazásával kombinált — bemutató fizikaóra.” „A könyv- és médiatár korszerű tevékenysége az egész intézmény egyik alappilléreinek tekinthető. Jelenléte, illetve hatása mind a szakorákban, mind a közművelődési tevékenységben, a kiscsoportok munkájában, a gyermekek és a felnőttek vonatkozásában egyaránt fellelhető.”

4. szekció: „A megtekintett foglalkozások — egyöntetű megállapítás szerint — jó indítást adnak a fiataloknak ahhoz, hogy később belső igény jelentkezzen önművelésükre. Ezt jól példázták a könyvtárhasználati, környezetismerteti órák.”

5. szekció: Már a tárgyalt téma miatt sem kerülhette ki a könyv- és könyvtárhasználat kérdéskörét. A Sarudon folyó olvasáspedagógiai kísérlet során a tanulók az átlagosnál jóval nagyobb könyv- és könyvtárhasználati ismereteket tesznek szert.

6. szekció: A három kisközségben, Feldebrőn, Aldebrőn, Kápolnán az ÁMK munkájával és a benne folyó könyvtári és könyvtárosi tevékenységgel ismerkedhettek meg a szekció tagjai. Az összegezésből néhány mondat: „A három meglátogatott községben az ÁMK keretében működő könyvtárak funkcióit tudatosan, folyamatosan, fokozatosan és kellő mód-

szertani előkészítéssel alakították ki.” „Az elmondottak alapján mind az általános működési gyakorlat, mind a könyvtárhasználat és -fejlesztés a hasonló nagyságrendű települések országos modelljeként fogadható el és mintaként követhető. A könyvtár ugyanis mind a három településen az ÁMK szellemi központja, és egyre inkább a település szellemi műhelyévé válik.” „A könyvtár mind a három településen funkciójában, környezetét illetően, feltartásában és szolgáltatásaiban megfelelő színvonalú, s a távlati tervek is jó alapokra helyezték a szolgáltatásoknak az igények szintje szerinti további bővítését.” „Az ÁMK-kban dolgozó szakemberek számára fontos volna a közművelődési és a könyvtári szakemberek létszámnormáinak a két funkciót figyelembe vevő szabályozása.”

7. szekció: E szekció munkájának összegezése külön nem foglalkozik a könyvtárral. Annál többet beszél viszont a lakótelepi iskolák iskolán kívüli közművelődési feladatairól, amelyekbe értelemszerűen a könyvtári feladatok is beletartoznak.

*

A szekciók beszámolói után *dr. Kormos Sándor*, a Művelődési Minisztérium főosztályvezetője összegezte a három nap munkáját. Szólt az ÁMK-k számbeli és minőségi fejlődéséről. Hangsúlyozta, hogy az intézmények egyesítése nemcsak egymásmellettséget jelent, hanem — ha ezek jól működnek — *új minőséget* is eredményezhet. Ezt a megállapítást erősítheti, hogy a 2. és a 6. szekció jelentésében is olvashatunk hasonlókat. „Azt az új művelődési alapintézményt nevezzük ÁMK-nak, mely valóban az egységes művelődési folyamat új minőségű intézménye” (2. szekció). „Szekciónk megállapítja, hogy a meglátogatott intézményekben a részintézmények funkciói nem kerülnek hátrányos helyzetbe, hanem kiteljesednek, egymást erősítik” (6. szekció).

Kormos Sándor is kiemelte, de hozzászóló részéről is elhangzott az a vélemény, hogy a jó eredmények ellenére a közművelődés problémái nem kizárólag az ÁMK-k révén oldhatók meg — az mindenesetre bizonyos, hogy *a kultúra intézményeinek együttműködése nélkül semmiképp.*

Engel Tibor

Az Országos Könyvtárügyi Tanács februári elnökségi ülése

Noha az 1984. december 20-án tartott plenáris üléssel lezárult az az ötéves periódus, amelyre az OKT tagjainak megbízása szolt, az ügymenet folyamatossága érdekében az elnökség február 28-án még egy ülést tartott.

Elsőként azt vizsgálta meg, hogy az 1985. évi munkaterv végrehajtása érdekében milyen intézkedéseket kell tenni, és hogy az egyes munkatervi feladatok teljesítése milyen szakaszban van. Elkészült a közművelődési kutatási főirány könyvtári vonatkozásairól, a börtönkönyvtárakról és a nemzetiségi könyvtári ellátás kérdéseiről szóló előterjesztések tervezete; a munkálatok nagy része biztatóan halad, míg másoknál lemaradás mutatkozik. Az ülés ez utóbbiak sürgetését határozta el. Meghallgatta a Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnökének tájékoztatóját az egyesület által meghirdetett pályázat (a könyvtárosok közérzete, a pálya társadalmi megbecsülése) eredményéről, s javasolta: az MKE elnöksége bizzon meg egy munkacsoportot azzal, hogy a beérkezett pályaművek alapján, de más dokumentumokat is felhasználva készítse el az OKT által kért anyagot. Az elnökség a könyvtárközi kölcsönzés helyzetének, problémáinak felmérésére, a fejlesztési javaslatok kidolgozására munkabizottság megalakítását tartotta szükségesnek. Jóváhagyólag meghallgatta a titkár beszámoló-

ját az osztályozási szakbizottság és az állományvédelmi szakbizottság alakuló üléséről (1984. dec. 11., illetve 1985. jan. 29.).

Másodikként rövid vita után jóváhagyta az osztályozási szakbizottság 1985. évi munkatervét. A munkaterv a következő pontokat tartalmazza: Az információkereső nyelvek és a hazai osztályozási kultúra helyzetének vizsgálata; az osztályozás időszerű kérdéseiről szóló műhelytanulmány-sorozat tervének megvitatása; az új főiskolai jegyzet téziseinek megvitatása. Az Egyetemes Tizedes Osztályozás munkálataiban való közreműködés, ezen belül: 1. az ETO nemzetközi revíziós munkáiban való hazai közreműködés előmozdítása, ennek összehangolása, javaslatok kidolgozása; 2. a magyar nyelvű ETO-kiadások szerkesztési elveinek korszerűsítése. A zenei dokumentumok osztályozásának megvizsgálása s javaslatok kidolgozása a további teendőkre.

Harmadik napirendi pontként az OKT video-munkabizottságának rövid jelentése szerepelt az elnökség előtt. A jelentés szerint a munkabizottság fő feladata az volt, hogy közreműködjenek az Országos Közművelődési Tanács elé terjesztendő, a videózás hazai elterjesztésének kérdéseivel foglalkozó tervezet kidolgozásában. Az elnökség javasolta könyvtári videotékák, -részlegek kialakítását, és megjelölte a könyvtárak idevágó feladatait is.

KÉRÉS A SZERZŐKHÖZ

A Könyvtárosnak szánt írásokat oldalanként 26 sorral, soronként pedig 58 leütéssel kell gépelni. A kézirat végén, illetve a fényképekhez csatolt kísérőlevélben kérjük feltüntetni a szerző nevét, személyi számát, lakáscímét, munkahelyi beosztását és munkahelyének címét.

Akit megérintett a sport szeretete

Beszélgetés dr. Keresztényi Józseffel

Negyven esztendeje történt.

1945 januárjában Budán még dörögtek az ágyúk, de Pesten már megjelent a Szabadság című lapban dr. Kreisz László sportorvos felhívása, hogy jelentkezzenek a sportegyesületek vezetői, versenyzői, a sportsajtó munkatársai. Februárban azután meg is kezdte működését a Nemzeti Sport Bizottság. Alig hallgattak el a fegyverek Budán is, dr. Mező Ferenc lakásán már találkoztak a budai sportbarátok, hogy tárgyaljanak a sportélet újjáélesztéséről. Szellemi olimpiai bajnokunk vezetésével Kelen János, Németh Imre, dr. Pápai-Vratarics György sportlövő, Pataky Károly sportújságíró és Zempléni Antal azon tanakodtak: hogyan, mikor, hol lehetne egy olimpiai napot rendezni a sokat szenvedett városrészben. A megbeszéléseken — azt mondhatnám: természetesen — részt vett dr. Keresztényi József is. Ezt a történetet is az ő emlékezéséből idéztem, amelyhez hozzá tartozik, hogy 1945. május elején sor is került a Városmajorban a rendezvényre. A bemutatón és az előadásokon részt vett Németh Imre, a későbbi olimpiai bajnok, Kárpáti Rudolf, több későbbi olimpia hőse, de ott voltak a Tilli fivérek is. És Keresztényi József...

A következő év januárjában pedig a Magyar Atlétikai Szövetség tisztújító közgyűlésén ismertették Johannes Sigfrid Edström levelét, amelyben már jelezte az 1948-as olimpiai játékok megrendezését. A levelet — kell-e mondanom? — Keresztényi József olvasta fel.

— Ott bábáskodtál tehát az olimpiai gondolat hazai újjászületésénél — fordulok dr. Keresztényi Józsefhez, akinek budai lakásán sporttörténeti könyvektől roskadozó polcok előtt ültünk le beszélgetni —, de a mi ismeretségünk nem sportpályákról, nem is sportülésekről keletkezik, hanem az Eötvös Loránd Tudományegyetem könyvtárából, az Egyetemi Könyvtárból, ahol évtizedeken keresztül dolgoztál. Hogyan került a sporttörténész a könyvtárosi pályára vagy — így is feltehetem a kérdést — hogyan lett a könyvtárosból sporttörténész?

— A sporttal, a tényleges sportolással már gyermekkoromban elfjegyeztem magam. Volt is emiatt elég vitám szegény szüleimmel. A Sopron megyei Lövőn születtem, Sopronban jártam elemi iskolába, itt kezdtem el, az-

után Budapesten folytattam gimnáziumi tanulmányaimat, majd jogi és államtudományi diplomát szereztem.

Közben családi fényképalbum kerül az asztalra. A diákeveket műkedvelő előadások felvételei is idézik.

— Megismered-e színésztársaimat? — kérdezi némi ravaszkodással a hangjában. — Ez a jelenet például *A kis lord* előadásából való. Partnerem Mensáros László... Ezen a másik képen, amely a *Jedermann* előadásán készült, Kibédy Ervin. Mellettük a jól induló színészi pályán — sportnyelven szólva — később aligha rúghattam volna labdába. Így inkább a labdarúgó pályára mentem: a MAFC-ban, majd a BEAC-ban sportoltam. Tornásztam, atletizáltam; de igazi szerelmem a labdarúgás ma-

radt. Mígnem ráébredtem a szomorú valóság-ra: nem vagyok kiugró tehetség, kár „gyötör-nöm” magam. Polgári foglalkozást kerestem: napidíjas számvévségi díjnokként a Pénzügy-minisztériumban kezdtem el a közszolgálatot. De akit egyszer már megérintett a sport szere-tete, nem lehet sokáig hűtlen első szerelméhez! A felszabadulás után, a már említett budai kezdeményezések hatására is, az akkori Vallás-és Közoktatásügyi Minisztérium sportelőadó-ja lettem, később ugyanitt testnevelésügyi se-gédtitkár.

— *S mikor találkoztál a könyvekkel, a könyvtárral?*

— Csakhamar, és nem is teljesen jószántam-ból. 1951-ben a minisztériumból az Eötvös Loránd Tudományegyetemre kerültem — jogi végzettségem folytán — gazdasági csoportve-zetőnek. Ugyanitt egy ideig félállású tanárse-gédként a pénzügyi jogi tanszéken is foglalkoz-tattak, és nekem jutott az a feladat, hogy a tanszék könyvtárát gondozzam. „Azok az öt-venes évek” számomra 1957 szeptemberében fejeződtek be: ekkor az Egyetemi Könyvtár munkatársa lettem. De hiszen ezt az időszakot már ismered...

— *Olvasóink kedvéért azért arra kérlek, hogy „ismételjük át” a Te történelmed lapjait.*

— Több mint két évtizeden keresztül dol-goztam e nagy múltú intézményben. Sokrétű feladatokat kaptam: intéztem a külföldi köny-vek és folyóiratok beszerzésével kapcsolatos devizaügyeket (de jó, hogy nem most kell ezzel foglalkoznom!), a nemzetközi kiadványcsere gyakran nehéz, de szép munkáját végeztem, majd — mint a hálózati és módszertani csoport vezetője — munkatársaimmal együtt összeállí-tottam a hálózati könyvtárosok kézikönyvét. 1978-ben súlyosan megbetegedtem, ennek kö-vetkeztében 1979 decemberében nyugállo-mányba vonultam.

— *Ne haragudj, ha megjegyzem: könyvtára-ink polcain nem hálózati kézikönyvedet keresik, hanem — még a legkisebb falusi könyvtárakban is — immár négy kiadást megért olimpiatörténe-ted, Az olimpiai játékok története Olümpiától... címűt. Ennek megírásában nem játszott szerepet könyvtárosi munkaköröd?*

— Már hogyan játszott volna! Az Egyetemi Könyvtár akkori igazgatója, *Mátrai László*, bár maga nem túlságosan kedvelte a sportot, tekintetbe vette szenvedélyemet. Megengedte, hogy szabad bejárásom legyen a könyvtár rak-tárába, s ott kézbe véve a régi s az újabb köny-veket, kutatómunkát folytassak. Kérésemre

néha-néha még ahhoz is hozzájárult, hogy a könyvtárunktól „profilidegen”, de a kutató-munkámhoz feltétlenül szükséges, Magyar-országon más könyvtárakban hiányzó vagy hozzáférhetetlen külföldi könyveket hozasson meg az Egyetemi Könyvtár. Sokat segített közvetlen munkaköröm, beosztásom is: rész-ben a kiadványcsere, részben a nemzetközi csere révén értékes forrásművekhez jutottam.

— *Profilidegenségről szóltál. Bizonyára nem az Egyetemi Könyvtárban támadt tehát a gondolatom, hogy az olimpiai játékok történetével foglalkozz?*

— A gondolat valóban sokkal régebbi kelet-tű. Már Sopronban elhatároztam, hogy e kér-déssel, ha tehetem, felsőbb mélyebben megis-merkedem. Mert a felszines, de egész életemre nyomot hagyó ismerkedést Mező Ferencnek köszönhetem, aki diákéveim alatt Sopronban járt. Mégis azt mondhatom, hogy egyetemi könyvtári munkám nélkül talán sohasem való-síthattam volna meg ifjúkori álmomat.

— *Tulajdonképpen hogyan is kezdődött tudományszerű tevékenységed?*

— Sportnumizmatikával. Az olimpiai, illet-ve általánosságban az éremdíjakkal kívántam kezdetben foglalkozni, ezek történetét szeret-tem volna megírni. 1958 és 1962 között foglal-koztattott ez a téma, ennek nyomán jelent meg egy tanulmányom *Az Egyetemi Könyvtár sze-repe a XVIII—XIX. század érmészetében* címmel 1960-ban. Csak hálával tudok emlé-kezni *Moravcsik Gyula* professzorra, aki gya-kori látogatója volt az Egyetemi Könyvtárnak, és *Borzsák István* professzorra, aki akkortájt szintén az Egyetemi Könyvtárban dolgozott. Bármikor bizalommal fordulhattam hozzájuk szakmai kérdésekkel. Különösen sokat kö-szönhetek *Moravcsik* professzor úrnak, aki az ókori olimpiák „végítélete”, azaz megszünte-tése kérdésében értékes segítséget nyújtott egy XI—XII. századi forrás, *Georgiosz Kedrénosz* krónikájának értelmezéséhez.

— *Ez a vizsgálati eredményed — úgy tudom — nagy nemzetközi elismerést hozott számodra.*

— Négy kiadást megért munkám, *Az olim-piai játékok története*, amelyhez ajánlást *Avery Brundage* és *Lord Killanin* írt, s egyéb sport-történeti tanulmányaim, valamint a magyar sportélet szervezésében, a Magyar Olimpiai Bizottságban (immár negyedik ciklusban) vi-selt tisztségem folytán 1967-ben meghívást kaptam a Nemzetközi Olimpiai Akadémia tu-dományszerű ülésére, ahol előadást tartottam *Az olimpiai lantosai és krónikásai* címmel. 1969-

ben megválasztottak a Nemzetközi Olimpiai Akadémia tiszteletbeli tagjává, 1984-ben pedig addigi munkásságom elismeréseként, valamint azért, mert számos javaslattal segítettem az olimpiai mozgalom vitafórumát, a Nemzetközi Olimpiai Akadémia jubileumi ezüstérmével tüntettek ki.

— *Mint mondd: már negyedik ciklusban vagy tagja a Magyar Olimpiai Bizottságnak. Mi ott a feladatod?*

— Ez idő szerint a MOB kebelében megalakult öttagú nevelési és kulturális munkacsoport tagjaként tevékenykedem. Mert — s erről még nem beszéltem — mindig szívügyem volt az ifjúság egészséges szellemű nevelése. A BE-AC-ban, amelynek 1937-től vagyok tagja, jelenleg a labdarúgó szakosztály vezetőségének tagjaként dolgozom; az *Egyetemi Lapok* sportrovatához is rendszeresen belátogatok, hogy egyengessem a fiatal sportújságírók útját, kibontakozását. (Többen lettek közülük véglegesen sportújságírókká.) Se szeri, se száma

sport- és sporttörténeti cikkeimnek, számtalan előadást tartottam és tartok manapság is, vetélkedők szervezésében és lebonyolításában veszek részt. A közelmúltban jelent meg egy 60 kockás diafilmem *Érdekességek az olimpiák történetéből* címmel. Nyugdíjas vagyok, de nem nyugszom, láthatod.

— *S mi jelenti számodra a kikapcsolódást?*

— A családom. Öt gyermekem van és kilenc unokám, nem egy közülük sporterényeket csillogtat. S hogy a könyvtárosi pálya se üresedjék meg nyugállományba vonulásommal: egyik leányom a Műegyetem könyvtárában dolgozik...

— *Többször említetted nyugdíjas voltodat. Mikor született?*

— Tavaly decemberben töltöttem be 65. évemet.

— *Jó egészséget kívánok tehát, további sikereket, eredményes munkásságot.*

Végh Ferenc

Hallottuk,

hogy a Magyarok Világszövetsége, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete és az Országos Széchényi Könyvtár augusztus 26—27-én ismét megrendezi a magyar könyvtárosok találkozóját. *A magyar könyvtárosok II. tudományos találkozója* elnevezésű konferencia színhelye az Országos Széchényi Könyvtárnak a Budavári Palotában levő épülete lesz.

Az öt évvel ezelőtt, 1980-ban megtartott első tanácskozás igen értékes kezdeményezésnek bizonyult, hiszen nemcsak a könyvtáros-, hanem az értelmiségi találkozók sorában is az első között gyűjtötte össze egy terület szakembereit. Az elmúlt konferencia kiemelkedő jelentősége az volt, hogy a világban szétszórta élő magyar könyvtárosok megtették az első lépést a kapcsolatok felvételére, egy, a határon túlmutató szakmai közösség kialakítására. Az 1980-as tanácskozás alkalmat adott arra, hogy mind a hazai, mind a külföldön élő magyar könyvtárosok beszámolhassanak egymásnak eredményeikről, gondjaikról és terveikről.

Az 1985 augusztusában megtartandó konferencia az egész magyarságot érdeklő közös ügyet, a könyvtári hungarikumok gyűjtésének

és feltárásának kérdéseit, valamint a könyvtáraknak és az olvasásnak az anyanyelvi kultúra ápolásában és a magyarságtudat megőrzésében betöltött szerepét vitatja majd meg. Egyben lehetőséget kínál arra is, hogy a hazai és a külföldön élő magyar szakemberek a könyvtárak fejlesztésének itthoni és külhoni eredményeit és új irányait egybevevessék.

A hazlátogató könyvtárosok két nagy hazai szakmai esemény rendezvényein is részt vehetnek. Az *anyanyelvi konferencia* 1985. évi üléseit a könyvtárostalálkozót megelőzően Veszprémben tartja, a Könyvtárosegyesület pedig jubileumi ülését A magyar könyvtárosok II. tudományos találkozóját követő napokban Gödöllőn rendezi meg. Ez alkalmat ad arra, hogy a vendégek mind a magyarság kérdéseivel foglalkozó szakemberekkel, mind a hazai könyvtárostársadalom szélesebb köreivel találkozhassanak. Minden remény megvan tehát arra, hogy a *Magyar Fórum* keretében megrendezendő második tanácskozás ismét eredményes, alkotó jellegű, baráti légkörű találkozó lesz.

(K. I.)

**Figyelmébe
ajánljuk!**

Állományvédelem

Néhány éve kezdte meg tevékenységét a *Technotrade Mérnöki, Gazdasági, Szervezési és Tanácsadó GM* a műtárgyvédelem és a restaurátori-konzervátori munka területén. Feladata különféle restauráló, mikrofilmező berendezések, védő—tároló eszközök gyártása, valamint állagmegőrző, fertőtlenítő szolgáltatások nyújtása.

E gazdasági munkaközösség a restauráló berendezések közül *laminátorokat, hidraulikus préseket, univerzális nedvességkezelő, papíróntó berendezést* gyárt. A *fűthető vákuumasztal* fej-

lesztése jelenleg folyik, és a kereslettől függően kezdődik meg gyártása.

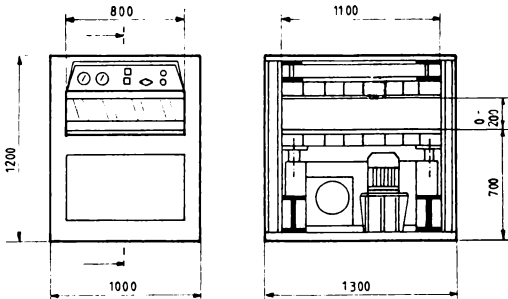
Állományvédelmi mikrofilmezésre használható a mikroszámitógép vezérlésű *Color 45/22 jelű, 35 mm-es tekercsfilmes mikrofilm-felvevő* berendezés. A filmre veendő eredeti dokumentum mérete az A/6-tól az A/0-ig terjedhet. Perforált és perforálatlan tekercsfilmre egyaránt készíthető felvétel. A képmező mérete 32×45 mm és 22×32 mm, illetve 24×36 mm és 18×24 mm lehet. Igény esetén komplett laboratórium telepítését is vállalja a munkaközösség.

Fertőzött, károsodott állományrészek helyreállító állományvédelmére alkalmas az a *mobil gázfertőtlenítő berendezés*, amellyel a Technotrade a megrendelő telephelyén végzi el a fertőtlenítést, tehát nagy előnye e szolgáltatásnak, hogy a fertőzött állományt nem kell elszállítani helyéről. Az eredeti dokumentumok megelőző állományvédelme, az állagvédelem érdekében a közösség különféle tárolóeszközök, tékák, dobozok gyártását is vállalja a megrendelő kívánsága szerinti kivitelben. A megelőző állagvédelmet szolgálja a műszaki tervdokumentációk eredeti példányainak, a levéltári és a könyvtári papíryanagú dokumentumoknak védelmével kapcsolatos tevékenysége is.

Saját fejlesztés a *Permadefens védőtároló rendszer*, ennek alkalmazásával a tárolás során a dokumentumokban bekövetkező kémiai-biológiai romlás akadályozható meg. Dobozok, szekrények, tárlók, tárolóegységek belsejében helyezhető el az a koncentrárum, amely a védendő dokumentumnak egy évig állandó környezeti feltételeket teremt. A rendszer telepítését és évenkénti felülvizsgálatát a gazdasági munkaközösség szakemberei vállalják.

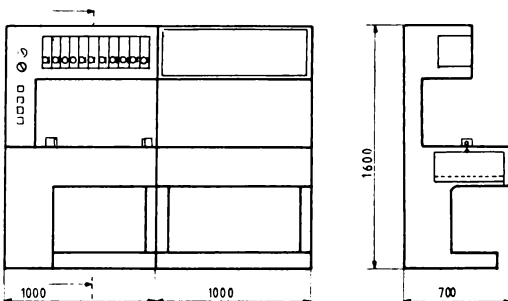
A felsorolt gyártmányokkal és a szolgáltatásokkal kapcsolatban az érdeklődők a következő címen kaphatnak felvilágosítást: Budapest, XII., Lóránt út 8/b. 1125. Telefon: 851-459.

Kiglicsné Katona Rita

Hidraulikus, fűthető prés

Univerzális nedveskezelő papíróntó

A statisztikai adatokat évente szolgáltató 123 szakkönyvtár 1984. évi fontosabb adatai

A könyvtár megnevezése	Az állomány-egységek száma	A beiratkozott könyvtári olvasók száma	A könyvtár-látogatók száma	A kölcsönzött és a helyben olvasott dokumentumok száma
HÁLÓZATBA NEM TARTOZÓ KÖNYVTÁRAK				
1. Országos Széchényi Könyvtár, Bp.	6 389 616	2 812	119 165	295 627
2. Az Anyagmozgatási és Csomagolási Intézet Műszaki Könyvtára, Bp.	39 627	489	5 772	17 059
3. Állami Gorkij Könyvtár, Bp.	277 937	6 414	49 642	149 357
4. Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Bp.	904 256	18 404	112 737	323 419
5. Hadtudományi Könyvtár, Bp.	157 627	467	3 226	11 548
6. A Konjunktúra- és Piackutató Intézet Könyvtára, Bp.	19 496	—	7 000	57 500
7. A Magyar Állami Földtani Intézet Könyvtára, Bp.	189 759	593	5 523	20 470
8. A Magyar Filmintézet Szakkönyvtára, Bp.	25 195	69	3 780	6 429
9. A Magyar Írók Szövetségének Könyvtára, Bp.	111 815	401	4 267	14 353
10. A Magyar Nemzeti Bank Szakkönyvtára, Bp.	45 374	441	1 120	11 128
11. A Magyar Szabványügyi Hivatal Könyvtára, Bp.	279 943	650	21 800	50 850
12. A Magyar Színházi Intézet Könyvtára, Bp.	52 618	563	4 165	21 019
13. A Magyar Szocialista Munkáspárt KB Párttörténeti Intézetének Könyvtára, Bp.	164 043	127	3 941	10 760
14. A Népművelési Intézet Szakkönyvtára, Bp.	54 364	446	2 755	4 752
15. Országgyűlési Könyvtár, Bp.	617 342	5 952	74 801	234 303
16. Az Országos Mérésügyi Hivatal Könyvtára, Bp.	11 205	235	—	—
17. Az Országos Meteorológiai Szolgálat Könyvtára, Bp.	43 319	—	2 701	11 592
18. Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár, Bp.	1 352 493	11 749	73 175	342 723
19. Az Országos Pedagógiai Intézet Könyvtára, Bp.	22 115	249	1 500	2 150
20. Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Bp.	419 121	3 994	23 949	55 249
21. Az Országos Találmányi Hivatal Könyvtára, Bp.	52 688	124	1 539	12 936
22. Az Országos Tervhivatal Könyvtára, Bp.	41 560	—	5 596	12 264
23. A Szakszervezetek Országos Tanácsa Központi Iskolájának Könyvtára, Bp.	145 340	2 658	12 668	38 181
24. A Szövetkezeti Kutatóintézet Könyvtára, Bp.	18 439	158	939	10 661
25. Az Országos Vezetőképző Központ Könyvtára, Bp.	53 180	335	1 867	8 596
ÖSSZESEN	11 488 472	57 330	543 628	1 722 926
AKADÉMIAI KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT				
26. Az MTA Könyvtára, Bp.	1 711 638	3 437	43 738	175 584
27. Az MTA Állam- és Jogtudományi Intézetének Könyvtára, Bp.	41 991	131	8 000	52 000
28. Az MTA Atommagkutató Intézetének Könyvtára, Debrecen	49 416	229	7 437	1 735
29. Az MTA Balatoni Limnológiai Kutatóintézetének Könyvtára, Tihany	6 603	—	45	—
30. Az MTA Csillagvizsgáló Intézetének Könyvtára, Bp.	29 593	22	—	198
31. Az MTA Filozófiai Intézetének Könyvtára, Bp.	19 789	197	3 361	5 678
32. Az MTA Földrajztudományi Kutatóintézetének Könyvtára, Bp.	61 743	220	1 518	1 305
33. Az MTA Geodéziai és Geofizikai Kutatóintézetének Könyvtára, Sopron	29 160	81	3 968	4 263
34. Az MTA Irodalomtudományi Intézetének Könyvtára, Bp.	143 038	265	7 543	15 074
35. Az MTA Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézetének Könyvtára, Bp.	16 424	56	2 540	9 310
36. Az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének Könyvtára, Bp.	41 327	251	3 504	15 189
37. Az MTA Központi Fizikai Kutatóintézetének Könyvtára, Bp.	164 387	1 378	17 259	22 412
38. Az MTA Központi Kémiai Kutatóintézetének Könyvtára, Bp.	34 855	240	—	—
39. Az MTA Központi Matematikai Kutatóintézetének Könyvtára, Bp.	49 753	536	6 900	15 500
40. Az MTA Mezőgazdasági Kutatóintézetének Könyvtára, Martonvásár	18 670	117	—	—
41. Az MTA Műszaki Fizikai Kutatóintézetének Könyvtára, Bp.	21 445	260	—	2 374
42. Az MTA Néprajzi Kutatócsoportjának Könyvtára, Bp.	46 365	—	1 280	27 200
43. Az MTA Nyelvtudományi Intézetének Könyvtára, Bp.	34 142	135	170	1 997
44. Az MTA Pszichológiai Intézetének Könyvtára, Bp.	15 794	87	3 984	9 606
45. Az MTA Régészeti Intézetének Könyvtára, Bp.	29 882	89	1 910	11 573
46. Az MTA Számítástechnikai és Automatizálási Kutatóintézetének Könyvtára, Bp.	42 782	468	11 102	31 223
47. Az MTA Szegedi Biológiai Központjának Könyvtára, Szeged	20 754	157	—	—
48. Az MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézetének Könyvtára, Bp.	28 059	88	5 920	29 712

A könyvtár megnevezése	Az állományegységek száma	A beiratkozott könyvtári olvasók száma	A könyvtárlátogatók száma	A kölcsönzött és a helyben olvasott dokumentumok száma
49. Az MTA Történettudományi Intézetének Könyvtára, Bp.	95 736	244	—	10 075
50. Az MTA Világ gazdasági Kutatóintézetének Könyvtára, Bp.	61 124	178	—	11 128
51. Az MTA Zenetudományi Intézetének Könyvtára, Bp.	126 230	70	649	3 512
ÖSSZESEN	2 940 700	8 936	130 828	456 648
BELKERESKEDELMI KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT				
52. A Belkereskedelmi Kutatóintézet Könyvtára, Bp.	38 126	2 406	5 394	28 510
EGÉSZSÉGÜGYI-ORVOSTUDOMÁNYI KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT				
53. Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár, Bp.	55 818	430	2 400	10 226
54. A Heim Pál Gyermekkorház és Poliklinika Könyvtára, Bp.	16 069	226	4 940	15 297
55. A László Kórház Orvosi Könyvtára, Bp.	11 859	169	1 901	5 134
56. Az Országos Ideg- és Elmegyógyászati Intézet Orvosi Könyvtára, Bp.	14 302	299	2 711	8 605
57. Az Országos Korányi Tbc- és Pulmonológiai Intézet Könyvtára, Bp.	14 180	207	2 743	8 854
58. Az Országos Közegészségügyi Intézet Könyvtára, Bp.	29 056	291	5 827	22 127
59. Az Országos Onkológiai Intézet Könyvtára, Bp.	12 871	194	6 156	9 825
60. Az Országos Reuma- és Fizioterápiás Intézet Könyvtára, Bp.	18 005	980	2 070	7 835
61. Az Országos Traumatológiai Intézet Könyvtára, Bp.	2 722	223	5 022	10 542
62. Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár, Bp.	104 493	271	678	2 818
ÖSSZESEN	279 375	3 290	34 448	101 263
ÉPÍTÉSÜGYI ÉS VÁROSFEJLESZTÉSI KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT				
63. Az Építésügyi Tájékoztatói Központ Könyvtára, Bp.	122 352	251	10 600	35 100
64. A Szilikátipari Központi Kutató- és Tervezőintézet Műszaki Könyvtára, Bp.	31 987	500	—	—
ÖSSZESEN	154 339	751	10 600	35 100
IPARI KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT				
65. Az Ipari Informatikai Központ Könyvtára, Bp.	34 958	997	17 819	113 267
66. Az Alumíniumipari Tervező és Kutatóintézet Műszaki Könyvtára, Bp.	69 488	1 146	5 828	19 960
67. A Bőr- és Cipőipari Kutatóintézet Könyvtára, Bp.	15 500	119	1 350	7 200
68. A Központi Bányászati Fejlesztési Intézet Könyvtára, Bp.	80 866	926	5 917	18 971
69. A Méréstechnikai Fejlesztő Vállalat Könyvtára, Bp.	50 032	309	2 094	36 137
70. A Nyomdaipari Szakkönyvtár, Bp.	9 624	53	374	2 416
71. A Papír- és Nyomdaipari Vállalat Kutatóintézetének Műszaki Könyvtára, Bp.	25 364	280	2 800	15 000
72. A PRODINFORM Műszaki Könyvtára	65 496	134	1 362	15 560
73. Az INNOVATEXT Műszaki Könyvtára, Bp.	37 803	249	3 685	11 261
ÖSSZESEN	389 135	4 213	41 229	239 772
KÖZLEKEDÉS- ÉS POSTAÜGYI KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT				
74. A Közlekedési Minisztérium Szakkönyvtára, Bp.	7 552	140	5 400	3 300
75. A MÁV Vezérgazgatóság Szakkönyvtára, Bp.	8 181	—	6 200	10 500
76. Közúti Közlekedési és Tájékoztató Központ (KÖTUKI), Bp.	73 228	543	11 000	21 000
77. A Közlekedési Múzeum Könyvtára, Bp.	92 266	30	792	5 218
78. Magyar Hajózási Rt. Hajózási Műszaki Dokumentációs és Tájékoztatói Központ, Bp.	16 444	693	6 042	12 871
79. A Magyar Légiközlekedési Vállalat Műszaki Könyvtára, Bp.	13 399	1 792	4 315	10 816
80. A Posta Műszaki Dokumentációs és Tájékoztatói Központ Szakkönyvtára, Bp.	19 974	1 128	1 522	4 096
ÖSSZESEN	231 044	4 326	35 271	67 801
MEZŐGAZDASÁGI ÉS ÉLELMÉZÉSÜGYI KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT				
81. A Mezőgazdasági és Élelmézésügyi Minisztérium Információs Központja (AGROINFORM), Bp.	407 417	3 177	19 030	62 802
82. Az Agrárgazdasági Kutatóintézet Könyvtára, Bp.	31 568	215	4 930	17 160
83. A Mezőgazdasági Múzeum Könyvtára, Bp.	41 905	130	329	3 055
ÖSSZESEN	480 890	3 522	24 289	83 017
MŰVELŐDÉSI MINISZTERIUMI KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT				
84. Az Iparművészeti Múzeum Könyvtára, Bp.	45 569	129	498	715
85. A Magyar Nemzeti Múzeum Központi Régészeti Könyvtára, Bp.	103 576	303	—	10 003
86. A Néprajzi Múzeum Könyvtára, Bp.	130 569	158	2 664	5 915
87. A Petőfi Irodalmi Múzeum Könyvtára, Bp.	127 254	—	1 226	3 130

A könyvtár megnevezése	Az állományegységek száma	A beiratkozott könyvtári olvasók száma	A könyvtár látogatók száma	A kölcsönzött és a helyben olvasott dokumentumok száma
88. A Szépművészeti Múzeum Könyvtára, Bp.	91 642	277	3 249	5 752
89. A Természettudományi Múzeum Könyvtára, Bp.	305 279	984	1 682	14 912
90. A Magyar Nemzeti Galéria Könyvtára, Bp.	73 678	128	3 850	2 505
91. A Magyar Országos Levéltár Központi Könyvtára, Bp.	74 259	—	1 279	2 981
ÖSSZESEN	951 826	1 979	14 448	45 913
STATISZTIKAI KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT				
92. Központi Statisztikai Hivatal, Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat, Bp.	585 842	1 647	24 646	21 726
93. A Számítástechnika Alkalmazási Vállalat Szakkönyvtára, Bp.	53 933	1 965	12 876	45 179
ÖSSZESEN	639 775	3 612	37 522	66 905
VÍZÜGYI KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT				
94. A Vízügyi Dokumentációs és Továbbképző Intézet (VÍZDOK) Könyvtára, Bp.	51 298	2 817	3 912	22 132
FELSŐOKTATÁSI KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT				
95. Az ELTE Egyetemi Könyvtára, Bp.	1 343 137	8 591	81 910	202 692
96. Az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának Könyvtára, Bp.	54 437	680	13 390	7 861
97. Az ELTE Bölcsészettudományi Karának Történeti Könyvtára, Bp.	102 274	720	6 910	16 778
98. Az ELTE Természettudományi Karának Matematikai Tanszékek Könyvtára, Bp.	28 311	503	5 300	8 050
99. A József Artília Tudományegyetem Központi Könyvtára, Szeged	686 976	5 270	96 134	275 570
100. A Kossuth Lajos Tudományegyetem Központi Könyvtára, Debrecen	3 325 529	4 684	127 985	341 691
101. A Kossuth Lajos Tudományegyetem Matematikai Intézetének Könyvtára, Debrecen	25 957	945	15 470	52 036
102. A Pécsi Tudományegyetem Központi Könyvtára, Pécs	728 554	4 722	99 323	158 041
103. Az Agrártudományi Egyetem Könyvtára, Debrecen	112 261	1 346	6 926	13 543
104. Az Agrártudományi Egyetem Könyvtára, Gödöllő	286 572	2 478	54 481	66 696
105. Az Agrártudományi Egyetem Könyvtára, Keszthely	96 991	1 534	17 074	80 641
106. Az Állatorvostudományi Egyetem Könyvtára, Bp.	122 596	867	11 186	12 024
107. Az Erdészeti és Faipari Egyetem Központi Könyvtára, Sopron	210 872	1 702	38 221	94 231
108. A Kertészeti Egyetem Központi Könyvtára, Bp.	244 243	1 569	24 687	79 380
109. A Debreceni Orvostudományi Egyetem Kenézy Könyvtára, Debrecen	132 144	1 300	26 000	61 000
110. A Pécsi Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára, Pécs	189 252	2 202	27 385	31 698
111. A Semmelweis Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára, Bp.	237 561	5 729	28 179	124 817
112. A Szegei Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára, Szeged	160 588	1 518	35 920	17 328
113. A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára, Bp.	527 762	6 691	114 821	57 040
114. A Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára, Bp.	632 253	10 886	183 808	435 746
115. A Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtára, Miskolc	572 779	3 951	69 269	36 020
116. A Veszprémi Vegyipari Egyetem Központi Könyvtára, Veszprém	121 366	1 157	4 426	14 171
117. A Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola Könyvtára, Győr	154 232	3 515	30 846	40 080
118. A Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskola Könyvtára, Bp.	53 605	953	16 671	20 556
119. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Könyvtára, Bp.	172 514	1 585	29 000	49 079
120. A Magyar Iparművészeti Főiskola Könyvtára, Bp.	37 229	1 421	21 400	70 500
121. A Magyar Képzőművészeti Főiskola Könyvtára, Bp.	46 080	636	5 797	21 149
122. A Testnevelési Főiskola Könyvtára, Bp.	67 678	1 653	13 637	30 730
123. A Magyar Szocialista Munkáspárt KB Politikai Főiskolájának Könyvtára, Bp.	205 088	1 705	22 315	56 200
ÖSSZESEN	10 678 841	80 513	1 228 471	2 475 348
EGYÜTT	28 323 821	173 695	2 110 040	5 345 335

A 123 SZAKKÖNYVTÁR FONTOSABB ÖSSZEHASONLÍTÓ ADATAI 1983—1984.

Megnevezés	1983.	1984.	Index 1983. év = 100
	év		
A könyvtárak száma (kijelölt könyvtárak)	122	123	100,8
A könyvtári állomány december 31-én	27 448 590	28 323 821	103,2
Ebből: könyv	13 806 439	14 359 626	104,0
Állománygyarapításra fordított összeg (Ft)	217 024 859	258 426 810	119,1
A beiratkozott könyvtári olvasók száma	174 428	173 695	99,6
A könyvtárlátogatók száma	2 066 843	2 110 040	102,1
A kölcsönzött könyvtári egységek száma	1 742 747	1 913 411	109,8
A helyben használt dokumentumok száma	3 492 873	3 431 924	98,3
A könyvtárosi munkakörben dolgozók száma	2 508	2 819	112,4

Számadás 25 évről

1959-ben kerültem községünk, Kötégyán könyvtárába tiszteletdíjasként. A könyvtár a KISZ-szel közös helyiségben, a kultúrotthon belső szobájában, 45 négyzetméter alapterületen működött. Az akkori állományt — 507 kötetet — egy kétajtós, üveges szekrényben helyeztük el. A berendezéshez tartozott még egy rossz íróasztal, 14 rozoga szék, egy kopott írógép és egy vaskályha. Mindennap három órán át volt nyitva a könyvtár, vasárnap kivételével. Feladatom csak a kölcsönzés volt. A hajdani Sarkadi Járási Könyvtártól feldolgozva kaptam a könyveket.

1961-ben a községi tanács kezelésébe került a könyvtár. Ettől kezdve lassanként minden szakmai munkát átadott a módszertani központ. A Sarkadi Járási Könyvtár vezetője és dolgozói rendszeresen felkerestek, s nagy türelemmel tanítottak. Megmutatták a szakszerű kölcsönzési eljárást, új módszereket sajátítottak el az olvasókkal való foglalkozás terén, megismertették a könyvrendelést és az állománybavételt. Amikor könyvtáros lettem, nemcsak az állomány volt kicsi, hanem az olvasók száma is kevés, mindössze 58. A könyvtár elhelyezése kedvezőtlen volt, a berendezés kopott, a forgalom csekély. Ám ahogy lassan el-sajátítottam a könyvtári munkát, egyre inkább „átláttam” tennivalóimat. Szerettem és szeretek olvasni, s célul tűztem ki magamnak, hogy másokkal is megszerettesem az olvasást, továbbá, hogy az intézményt otthonosabbá varázsoljam. Az utóbbi cél megvalósítását az iskola is segítette, padlásokon porosodó cserépedények és mezőgazdasági használati eszközök gyűjtésével, illetve átadásával. A szakmai segítséget rendszeresen megkaptam a sarkadi könyvtártól, az anyagi támogatást pedig a tanácstól, később a helyi termelőszövetkezettől is. A tsz támogatása a 60-as évek közepétől folyamatos: a kulturális alapjából évente 5 ezer forintot ad könyvbeszerzésre. A tanács veze-

tőihez bármikor elmehettem gondjaimmal, lehetőségeikhez képest igyekeztek segíteni. A könyvbeszerzési keretet minden évben növelték, s törekedtek a tárgyi feltételek jobbítására is. Eredményes kapcsolatot alakítottam ki a párttal, a KISZ-szel, a Hazafias Népfronttal, a nőbizottsággal és az iskolával is.

Könyvtáros órs az olvasókért

A könyvtár és az iskola szoros kapcsolata egyik záloga lett az intézmény rohamos fejlődésének. Az általános iskolások több mint 90 százaléka beiratkozott, s rendszeresen látogatta a könyvtárt. A pedagógusok segítették a rendezvények szervezését, és ezeken maguk is gyakran megjelentek. A hatvanas évek elején megszerveztük a könyvtáros órát. Tagjai olvasni szerető hetedikesek és nyolcadikosok voltak. A nyolcadikosok átadták ismereteiket a kisebbeknek, s így nem kellett minden évben teljesen előlről kezdeni a betanítást. A könyvtáros órs feladata volt az idős és a beteg olvasókkal való kapcsolattartás is. Havonta cserélték a könyveket, minden pajtás felelős volt egy-egy utca lakosaiért. Az órsi füzetükbe feljegyezték a kölcsönzők nevét és a kölcsönadott könyvek adatait. Igen ügyesen és örömmel végezték ezt a szép feladatot. Ők voltak a motorjai a *Hozz magaddal egy új olvasót!* mozgalomnak is. Először szüleiket, testvéreiket, nagyszüleiket, majd szomszédjaikat íratták be a könyvtárba. A könyvtáros órs valamennyi foglalkozását a könyvtárban tartotta, s a „mozgalmi” munka szerves része lett mind a könyvtárnak, mind az olvasás megszerettetésének. Az iskola engedélyezte, hogy két-három kislány megtanulja a kölcsönzési eljárást, s távollétemben helyettesítsen; ezáltal lehetővé vált a folyamatos nyitvatartás. Ez megnyugtató, hasznos dolog volt, mert gyakran kellett részt ven-

nem tanácskozásokon. Pártvezetőségi tag vagyok 1957 óta, s beválasztottak a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége, majd a nőtanács vezetőinek sorába is. Jelenleg az ÁFÉSZ nőbizottságában tevékenykedem. Négy cikluson keresztül tanácsstag voltam, szükség volt tehát segítőtársakra.

Jó módszernek bizonyult az, hogy az iskola napközis csoportjainak a tanév elején több példányban kikölcsönöztük a házi olvasmányokat, mert ezeket a tanulók szabadidejükben elolvashatták. Községünkben korszerűen felszerelt, szép óvoda működik. Az évek során hagyománnyá vált, hogy a középső és a nagycsoportosok havonta egy alkalommal kulturális foglalkozásukat a könyvtárban tartják. Apránként elsajátítottam a kicsinyekkel a könyvtárban való viselkedés és a könyvtárhasználat alapjait, s az óvónők segítségével életkori sajátosságaiknak megfelelő könyveket is választotunk részükre.

Szerencsés dolognak tartom, hogy Kőtegyánban születtem, itt nőttem fel, ismertem mindenkit, s engem is ismertek. Jártam voltam a közösségi életben és a közügyekben is. Szívesen mentem „házhoz”, vittem magammal a könyveket azzal a céllal, hogy minél többen olvassanak. Először a rokonokat, barátokat, ismerősöket kerestem fel egy-egy szatyor könyvvel, végül bejártam az egész falut. A legtöbb értekezleten könyvekkel jelentem meg, s gyakran 4–5 új olvasót szereztem így. A házakhoz való könyvszállítás hagyománnyá vált, s jelenleg is ellátja a könyvtár az idős és beteg embereket olvasnivalóval.

1965-ben elkezdtek a katalógus kiépítését. Nagy munka volt. A gyulai Mogyoróssy Könyvtár munkatársainak köszönhetem, hogy megtanultam a feldolgozó munkát. Folyamatosan kialakítottuk a betűrendes szerzői és címszó-, valamint a szakkatalógust.

Kétszeres alapterületen

Az olvasók számának emelkedése, a mind nagyobb forgalom, az állomány növekedése és az egyre több rendezvény indokoltá tette az intézmény bővítését. 1970-ben az épületen belül új helyre költöztünk, amelyet az olvasók könnyebben közelíthettek meg. Az alapterület duplájára, 90 négyzetméterre nőtt.

Korábbi kapcsolataimat is igyekeztem a könyvtár érdekében kamatoztatni. A tanácsvezetők egyre több pénzt adtak, nemcsak álló-

mánygyarapításra, hanem a berendezés karbantartására és szükség szerinti felújítására is. A párttól erkölcsi támogatást kaptam. A tsz nemcsak a könyvbeszerzésre adott pénzt, hanem évente egy-két alkalommal az írók tiszteletdíját is kifizette. Az iskola továbbra is minden segítséget megadott mind az olvasók toborzásához, mind pedig a rendezvények szervezéséhez.

A hetvenes évek elején rendszeressé váltak a rendhagyó könyvtári órák, melyeket a pedagógusok tartottak, én pedig előzetes megbeszélés alapján a dokumentumokat készítettem elő. A mai napig is a könyvtárban rendezzük a profilunkba illő vetélkedőket: vers- és prózamondó versenyeket, a *Kazinczy szép magyar kiejtési versenyt*, a *Barátunk a könyv* című úttörő-közösségi játékot és másokat. Segítséget nyújtottunk a szocialista brigádok felkészüléséhez az irodalom, a zene és a képzőművészet területén. Bekapcsolódtunk a *Kell a jó könyv*, *Könyv és ifjúság*, *Ki tud többet a Szovjetunióról?* nevű olvasómozgalmakba. A KISZ és a határőrség intézményünkben a politikai kérdésekkel kapcsolatban számos vetélkedőt rendezett, melyeket korábbi kutatómunka előzött meg. A téli hónapokban irodalmi esteket rendeztünk a helyi magyar szakos tanárnő közreműködésével. Író-olvasó találkozóink közül a legemlékezetesebbek azok, amelyeken Csernai Zoltán, Fekete Gyula, Jobbágy Károly, Timár Máté, Hunyadi József, Simai Mihály, Csoóri Sándor, Fenákel Judit, Hegyesi János, Miskolczi Miklós, László-Bencsik Sándor, Bálint Ágnes, Vidor Miklós, Fehér Károly és Nemesre István volt a többnyire késő estébe nyúló beszélgetések, ankétok vendége.

1974. július 1-től kezdtem teljes munkaidőben dolgozni, ezáltal több időm jutott felada-

taim elvégzésére, s így az egyre növekvő olvasótábor megtartása érdekében igénykutatást végeztem az állománygyarapításhoz; elkészítettem az „olvasótérképet”, ezt is felhasználtam a fehér foltok felszámolásához. Az „egykönyves” olvasókat rendszeres könyvtárlátogatásra próbáltam nevelni, és arra törekedtem, hogy a szépirodalom mellett az ismeretterjesztő műveket is megkedveltessem. A rendezvények szervezésében élő kapcsolatokra támaszkodtam, a Fenákel Judittal szervezett író-olvasó találkozók előtt például a posta előzetes tájékoztatása alapján felkerestem mindazokat, akik előfizetői a *Nők Lapja* című hetilapnak, s egyébként is személyes ismeretségeket alakítottam ki, az olvasókat utcán, könyvtárban mindig meghallgattam, ha hozzám fordultak.

A felmerülő igények kielégítéséhez éltem a könyvtárközi kölcsönzés lehetőségeivel is, s állandó, naprakész tájékozottságra törekedtem az új könyvekről. A nyitvatartási rendet szigorúan betartottam, s a szolgáltatásokról tájékoztattam a falu lakosait. Gondoskodtam arról is, hogy a könyvtár mindig tiszta, otthonos legyen, a könyvek elhelyezése szakszerűen történjék. Arra is figyeltem, hogy az olvasók egy-egy állományrészt mindig ugyanazon a helyen találjanak meg. Igyekeztem az olvasókat kulturált viselkedésre szoktatni. Alapelvelem, hogy a könyvtáros legyen mindig segítőkész, udvarias, s tudjon megfelelően ajánlani.

Balogh Ferenc felvételei

Változások és eredmények

1976 szeptemberében a megyei könyvtár támogatásával zenei részleget alakítottunk ki: lemezjátszót, magnetofont, három fejhallgatót és 24 hanglemezt kaptunk. Később az országos kulturális alpból 12 ezer forint jutott a mi könyvtárunknak is, s így az olvasásra nevelés mellett a zene megszerettetését is feladatul tűzhettük ki. A zenei részleget az első években csak az óvoda és az iskola használta. Utóbb a középiskolások és a felnőttek is meghallgattak egy-egy művet. Az öregek napközi otthona részére népdalokból, versekből havonként összeállítottunk egy-egy műsort. Alkalmanként a pedagógusok az énekórárt a könyvtárban tartották. A felső tagozatosok részvételével népdalversenyt rendeztünk, *Herbály András*, a gyulai zeneiskola hajdani igazgatója pedig klasszikus zeneszerzők életéről és munkásságáról tartott előadás-sorozatot. Felejthetetlen élményt nyújtott a gyermekeknek *Gráfné Forrai Magdolna* foglalkozása, amelyre a Bartók-centenárium alkalmából került sor. A Kodály-évfordulót énekversennyel ünnepeltük. A könyvtár különféle rendezvényeit zenehallgatással tettük élményszerűbbé. Kiállításainkat a hanglemezek borítóival színesítettük.

1978. szeptember 1-től háromórás részfoglalkozású könyvtáros segített munkában. Arra törekedtünk, hogy minden utcából legyen olvasónk, majd arra, hogy minden házból illetve családból. Tervünket 1981 végére sikerült maradéktalanul teljesíteni!

1977-ben Kötégyán és Újszalonta közigazgatási összevonása után az újszalontai könyvtár fiókkönyvtárunk lett. Állománya jó, és magas volt olvasóinak száma is. Értelmes, lelkiismeretes könyvtáros vezette a klubkönyvtárt több évtizeden át. Mi előbb a termelőszövetkezet, majd a községi tanács gépjárműveit igénybe véve például állományellenőrzéssel, irodalmi, zenei estekkel igyekeztünk rendszeres szakmai segítséget nyújtani számára.

Feldolgozó munkánkat is megpróbáltuk szakszerűbbé tenni. Ennek keretében a kézikönyveket prézens-jellel láttuk el, az ifjúsági műveket *Kepes Ágnes* és *Szász Eta*: Új beszélő könyvtár című műve alapján témakörök szerint csoportosítottuk, szincsikokat tettünk rájuk, s párhuzamosan katalóguscéduláikat is megjelöltük. Különkatalógust készítettünk a gyermekirodalomról, s különválasztottuk, osztályonként csoportosítottuk a házi olvasmányokat, végül feldolgoztuk a hanglemezeket.

1980-ban szétválasztottuk az ifjúsági művek raktári és olvasószolgálati katalógusát, részben az állományellenőrzési munkák meggyorsítása, részben a gyermekek katalógushasználatra szoktatása érdekében.

Kötegyánban hagyomány, hogy a községi tanács végrehajtó bizottsága intézményünket évente egyszer beszámoltatja munkájáról. 1981-ben a megyei könyvtár javasolta a könyvtár bővítését. 1982-ben meg is kezdődött — részben a közművelődési alapból, részben helyi erőforrásokból — a könyvtár bővítése, berendezésének teljes kicserélése. 1983. február 14-én avattuk fel ünnepélyesen a 136 négyzetméter alapterületűre bővített és korszerűsített intézményt. Ebben az évben az addig részfoglalkozású munkatársam már főállásúként dolgozott.

1983 júniusában hozzáfogtunk a katalógusok átépítéséhez az MSZ 3424/1—78. sz. szabvány szerint. Munkánkban visszafelé haladtunk az *Új Könyvek* alapján, átdolgoztuk a régebbi szabvány szerinti leírásokat, egységsítettük a raktári jelzeteket és kiküszöböltük az osztályozásban mutatkozó eltéréseket, pótoltuk a hiányzó cédulákat, elkészítettük az utaló-

kat. Végül új alapkatalógust szerkesztettünk, először a gyermek-, utána a felnőttirodalomról. A jobb áttekinthetőség érdekében új választólapokat irtunk. A felnőttek szakkatalógusának besorolása az alapkatalógusba azonban már utódaimra maradt...

Jó visszatekinteni az elmúlt negyedszázadra, amelyben a falu egyik legszebb intézménye lett a könyvtár. A könyvvállomány 507-ről 14 748 kötetre, az olvasók száma 58-ról 891-re nőtt. A 687 felnőtt olvasó több mint fele a mezőgazdaságban dolgozik. Szerettem a munkámat, s ösztönöztek az erkölcsi és anyagi elismerések is. 1969-ben Békés megye a *Kiváló munkáért* kitüntetés mellé pénzjutalomban is részesített. 1970-ben miniszteri dicséretet, 1974-ben *A szocialista kultúráért* kitüntetését, 1981-ben Szabó Ervin-emlékérmét, 1983-ban a 25 éves könyvtári tevékenységért törzsgárda jelvényt kaptam. 1984. április 30-án, betöltvén 55. éveimet, nyugdíjba mentem. A nehézségek feledésbe merültek, s ma szívesen emlékszem a könyvtárban töltött sok szép napra.

Bacsa Jánosné
nyugalmozott községi könyvtárvezető
Kötegyán (Békés m.)

Új délszláv könyvtár Budapesten

A Budapesti Szerbek, Horvátok és Szlovének Klubja, amely több mint tíz éve működik azzal a céllal, hogy a fővárosban és környékén élő délszlávok kulturális és anyanyelvi bázisa legyen, 1983 őszén elhatározta, hogy a klubon belül könyvtárat létesít.

A könyvtár feladatául tűzte ki, hogy összegyűjti, szakszerűen feldolgozza s az igények szerint közreadja a magyarországi délszláv nemzetiségek irodalmát 1945-től, mégpedig lehetőleg minél teljesebben, azonkívül a néprajzi, helytörténeti s egyéb dokumentumokat, valamint olyan magyar nyelvű kiadványokat, melyek a nemzetiségi kérdéssel és politikával kapcsolatosak. Ezen túlmenően szándékában áll a filozófia, a társadalomtudományok, a természettudományok, alkalmazott tudományok, művészet, sport stb. szerb, horvát és szlovén nyelvű irodalmának gyűjtése is. Mivel

Magyarországon ilyen témájú szerb, horvát és szlovén nyelvű kiadványok nem készülnek, ezeket Jugoszláviából kell majd beszerezni.

Célkitűzésünket az indokolja, hogy a különféle állami, megyei és városi könyvtárak (például az Állami Gorkij Könyvtár, a Pest megyei Művelődési Központ és Könyvtár, a Mohácsi Városi Könyvtár) csak részben felelnek meg azoknak a követelményeknek, amelyek a könyvtáraktól a nemzetiségi kultúra és tudat formálásában elvárhatók. A tapasztalat szerint ugyanis a szépirodalom és a néprajz kivételével úgyszólván semmi, vagy jobb esetben nagyon kevés egyéb témájú anyag található állományukban, tehát az említett tudományterületek irodalmát nem is tudják anyanyelvükön olvasni a délszláv nemzetiségiek. (Egyébként a nemzetiségi könyvtárügyről nagyon jó helyzetképet adott a *Könyvtáros* 1982/8. számában

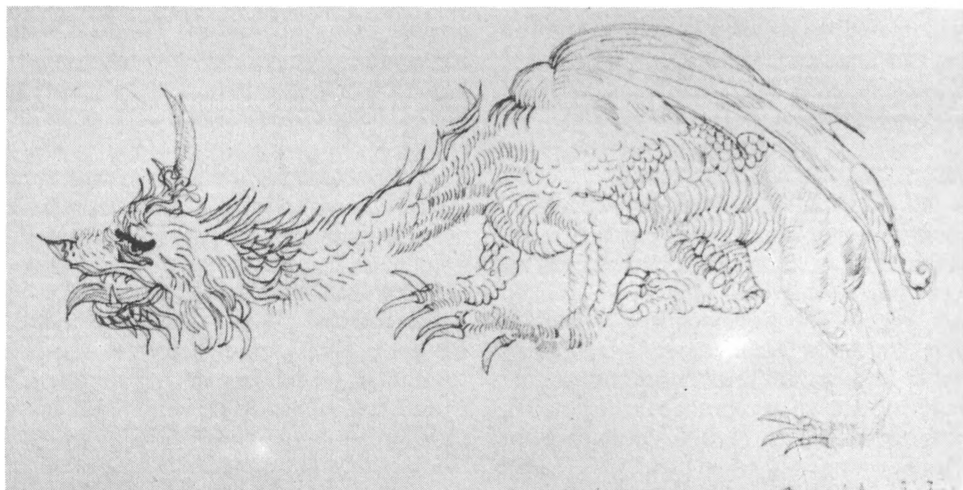
Fischer János, a Mohácsi Városi Tanács akkori elnöke.) Azt is megemlítjük, hogy újságokkal, folyóiratokkal sem vagyunk elkényeztetve, mivel összesen két ilyen kiadvány van, az egyik a Délszláv Szövetség által kiadott *Narodne Novine* című hetilap, a második a *Madjarska Nedelja* (a Magyar Hét szerb-horvát kiadása), mely kéthetenként, illetve havonként jelenik meg. Az elmondottak alapján bizonyára érthető, hogy nagymértékben saját erőnkre és leleményességünkre vagyunk utalva az olyan állomány kialakításában, amely az itt leírt elképzeléseinknek megfelel, s betölti azt a feladatot, melyet Lenin így fogalmazott meg: „a legrövidebb időn belül hozzáférhetővé kell tenni a könyveket a tömegek számára.”

A könyvtár anyagát 1983 őszén kezdtük gyűjteni. Eleinte nehezen ment, de 1984 nyarán meggyorsult a gyarapodás, most hetenként 2—3 kötetrel növekszik az állomány: ennek eredményeként jelenleg mintegy 100 kötetes kis könyvtárunk van, azonkívül néhány évfolyam szerb és horvát nyelvű feldolgozott folyóirat (Galakcija, Danas, Misao). A feldolgozó munka során, valamint a betűrendes szerzői és címszókatalógusban, valamint az ETO-szakkatalógus jelzeteinek megnevezésénél a szerb-horvát nyelvet, a betűrendes besorolásnál a latin betűs horvát sorrendet használjuk. Mivel a szerb nyelvű kiadványok nagyrésze cirillbetűs, ezeket a címleírás során a horvát latin betűs írásmód szerint transzliteráljuk, megjegyezvén a végén, hogy cirillbetűs (Ćirilica). A folyóiratokat a 14. r. sz. *Folyóiratnyilvántartó lapon* dolgozzuk fel.

Az állománygyarapításhoz szükséges pénzügyi keretet is megteremtettük, bár eléggé szűkösen; részben a Délszláv Szövetségtől kapott támogatásból, részben a klub tagságának adományaiból tudunk vásárolni, de szép számmal kapunk ajándék- és tiszteletpéldány-köteteket is. A könyvtár használatára vonatkozó szabályzatot most dolgozzuk ki, s ha elkészül, akkor magyar és szerb-horvát nyelven közreadjuk.

A Délszláv Klub Óbudán, a Zichy-kastély egyik helyiségében működik, s minden csütörtökön este 6 órától tartunk összejöveteleket és előadásokat. A klubkönyvtár is ilyenkor áll az olvasók rendelkezésére. Jelenleg külön könyvtárhelyiség nincs: a klubszobában levő könyvszekrényben helyeztük el a könyveket, folyóiratokat és a katalógusdobozt. Az állomány növekedése azonban, remélhetőleg, bizonyos idő múlva szükségessé teszi majd, hogy önálló könyvtárhelyiségünk legyen. Erre a jelek szerint néhány év múlva kerülhet sor. Akkor majd olyan tárolási és helybenolvasási rendszert tudunk kialakítani, amely megfelel a könyvtárral szemben támasztható követelményeknek. Addig azonban a jelenlegi elhelyezésben próbáljuk a magunk területén megvalósítani azt, amit a Délszláv Szövetség az 1983 novemberében megtartott IX. kongresszusán így fogalmazott meg: „A feladatunk: az anyanyelv megőrzése és fejlesztése” („Naš zadatak: očuvati i razvijati materinski jezik”).

Novacsek-Vojnic Kornél
a budapesti délszláv klub
könyvtárosa

Miért igen?... Miért nem?

Kedvelt és visszautasított olvasmányok a 10—14 éves gyerekek körében

Bármilyen nézőpontot választunk is a gyerekek olvasási szokásainak, irodalmi kultúrájának a vizsgálatához, három tényezőt feltétlenül figyelembe kell vennünk ahhoz, hogy a kép reális és motivált legyen: *a családot, az iskolát és a társadalmat*. Ezzel a háttérrel számolva másként kell feltenni a kérdéseket, és másként kell értékelni a kérdésekre kapott válaszokat is. És még valamivel tisztában kell lennünk: *a gyerekektől kapott válaszokat nem tekinthetjük esztétikai értékítéletnek. Nem minősítik az írókat és a művet abszolút értelemben. Viszont jeleznek az írók és az olvasáskultúra körül tevékenykedők számára komolyan veendő gondolatokat.*

Ami a korosztályt illeti, rendkívül nehéz tepepen járunk. Közelíthetünk a számukra írott irodalmi művek oldaláról, de közelítsünk hozzájuk mint olvasókhöz: egyaránt bizonytalan a helyük. Alsó határon gyerekeknek tekinthetők, felső határon már ifjoknak. A két pólus között elhelyezkedő ún. *kamaszkorosztály* a legképlekenyebb, legmutatóbb érettségét, milyenségét tekintve. Így sem esztétikai, sem etikai mérce nem állítható fel számukra pontosan. Mint ahogy a családban is ők okozzák a legtöbb gondot, az iskolában is velük számolnak legkevésbé pedagógiai és pszichológiai, és a társadalom kínálta lehetőségek is innen oda, onnan ide küldik őket. *Állandóan úton és útban vannak.*

Lássuk őket néhány „olvasói vélemény” tükrében! A fentebb és a későbbiekben mondottakhoz is mottóként szolgálhatnak. *Az olvasók egy kelenföldi gyermekkönyvtárból valók. Átlagos képességű, hétköznapi gyerekekről van szó. „Én orvos leszek majd, és csak olyan könyveket olvasok, amiknek hasznát veszem.” ... „Nem tudom, miért vannak az iskolában kötelező olvasmányok, és miért kell szeretni őket, amikor a tanár néni se olvassa.” ... „Én*

csak jó könyveket olvasok, mert apukám mondja meg, hogy mit olvassak.” ... „Én minden könyvet szeretek, amit olvastam, mert amit nem szeretek, azt nem olvastam el.”

Mi olvasható ki ezekből a válaszokból a családot illetően? *Ott olvasnak a gyerekek, ahol a szülők is olvasnak.* Ott olvasnak jó könyveket, ahol a szülőknek van egy bizonyos szintű irodalmi kultúrájuk, és fontosnak tartják, hogy könyvet adjanak a gyerek kezébe. Tapasztalunk, hogy azokban az értelmiségi családokban, ahol a kakaó mellé odateszik a Koldus és királyfit is, nincs nagy baj. Legfeljebb a gyerek nem szereti a kakaót. De megszokja! A baj ott kezdődik, hogy ha az otthoni környezet nem ösztönzi az olvasást, nem tud irányítóná válni a válogatásban és partner lenni az élményben. Márpedig gyakornta nem tud!

Az iskola a másik kulcshelyzetben levő intézmény, de nem él vagy nem tud élni vele. Az iskolában sietnek, és nincs idejük tanítani. Még kevesebb idejük van játszani. Arra meg egyáltalán nem marad sem idő, sem energia, hogy a sok között egy-egy gyereket külön is észrevegyenek és figyeljenek rá. Lássák adottságait, hajlamát és érdeklődését, érzékenységét és a csak rá érvényes értelmi és érzelmi működést. *Az évenként újra írt tankönyvek miatt az olvasáshoz és információszerezéshez minimális idővel rendelkező — egyébként jó — tanítók és tanárok bizonytalanná válnak.* Új módszereket tanulnak, próbálnak elsajátítani, de nincs idejük, hogy azok nyomán a magukét alakítsák. Nem tudják kézen fogni a gyereket igazán.

Kézenfekvő volna innen magyarázni a lehangoló olvasásszociológiai statisztikát, és visszaautalni a felelősséget. Csakhogy a család és az iskola egy adott társadalmon belül olyan, amilyen. *A család melege lehűlt a gyerekek körül, mert a szülők dolgoznak a munkahelyükön,*

dolgoznak a fennmaradó szabad idejükben, keveset olvasnak maguk is, még kevesebbet tudnak adni magukból gyerekeik számára. Márpedig a *gyerek nem programozható*, folyamatosabb jelenlétet és odafigyelést, közös cselekvést igényel. Együtt kell élni valamiben ahhoz, hogy hatni tudjunk egymásra. Ehhez viszont több lehetőség kellene az alkalom számára, mert az együttlétet nem lehet „ütemezni”. *Akkor kellene a szülőknek kéznél lenni, amikor a gyerekeknek szüksége van rájuk.* Nem feltétlenül az ő hibájuk, hogy nem tehetik. Az iskolában is napi 5—6 óra, évi közel 10 hónap a tanár, a tanító rendelkezésére álló idő. Előírnak számára egy bizonyos anyagmennyiséget, amit meg kell tanítania (legfeljebb „veszi!”).

Egy osztályban 30 gyerek is van. Ráér egyenként odafigyelni rájuk?... De nemcsak erről van szó. *A tanár is családban él:* anyagilag a helyzete nem a legjobb, az is évről évre nehezedik. Gyerekei vannak, akikkel törődnie kell(ene). Társadalmi munkát is vállal. Mikor van ideje arra, hogy szakmailag művelje magát, hogy naprakész legyen olvasmányaival? Ha meg még szakmát is úgy választott annak idején, hogy nem hajlmainak engedelmesskedhett, még ennél is rosszabb a kép. Tudomásul kell tehát venni, hogy ezekben a gyerekválaszokban mindez benne van. Nem függetleníthetjük magunkat tőle. Ez a társadalom gazdaságilag nincs jó helyzetben. Ebben a társadalomban a kultúrának adott lehetőségei vannak. Az értelmiségi életforma és szemlélet presztízse kevés és korántsem vonzó, még kevésbé ösztönző. Ez határozza meg a gyerekkultúra helyét és lehetőségeit, de a gyerektől is, aki *logikus következménye családjának, iskolájának és társadalmának, amelyben gyerekek kell lennie.* Így közelítsünk hozzá mint olvasóhoz.

Mi tipizálható az írókat, az olvasókat és a műveket illetően? *A mese ennek a korosztálynak is alapélménye.* Persze gazdagabban értelmezve a szót. A mese valamikor a valóságot kereste, tehát olyan valamiről beszélt, ami a valóságra érvényes erkölcsi, emberi igazságokat mondott ki. *Most a valóság keresi a mesét, hogy önmagát kimondhassa, hogy igazságait felragyogtathassa,* hogy önmaga fölé emelkedhesen eszményi lehetőségeit közelítve. Ez meghatározza az irodalmi művek műfaji lehetőségeit is. Két irányban: egyrészt a hagyományos, tehát „történetes” írásokat ösztönzi, másrészt olyan többdimenziós regényszerkezeteket hoz létre, amelyben a valóság és a költészet egyszerre van jelen, és mindkettő jól érzi magát

benne. Egy viszont nagyon fontos mindkét esetben, hogy a valóság és a mese természetének megfelelően pontos fogalmakkal dolgozunk. Mindkét szférában közös szókinccsre van szükség, az író és az olvasó értse egymást. Ha játszunk, akkor a játék logikája szerint, ha informálunk, akkor az információk tiszta beszédét illetően. Ez író és irodalmat közvetítőt (szülőt, tanárt, könyvtárost, újságíró stb.) arra kényszerít, hogy végiggondoljon evidenciákat, megfogalmazzon olyan dolgokat, amikről azt hiszi, hogy tudja, csak amikor egy gyerek rákérdez: ez mi? ...ez miért van így?... akkor derül ki, hogy a válaszban bizonytalan. A realitások és az esztétika szintjén egyaránt. Tehát van gyerekirodalom, amelynek olvasóival számolni kell. Van az író ábrázolásmódja, hangvétele — saját társadalmi presztízse szempontjából is, a gyerekek által felérhető esztétikai és etikai szemmagasság tekintetében is — és a műfaj, a terjedelem, a nyelv és stílus, az olvashatóság és érthetőség szintjén is. Tehát kell a történet, amelyben benne lehet lenni; kell a hős, akivel együtt lehet izgulni, és akivel együtt naggyá lehet lenni; és kell a fordulat, színes írásmód, amely odaköt a történethez. De kell a játék is! A gyerekek megvan az a képessége — sokkal inkább, mint nekünk, felnőtteknek —, hogy *gátlás nélkül átjárjon a valóságból a költészetbe,* és ez azoknak a bonyolultabb regénytörökvéseknek is ad érveket, amelyek műfajukban és eszköztárukban újabb lehetőségeket keresnek a gyerekirodalom számára. Ebben a képességben egy kicsit jobban bízhatnának az írók! Az új törekvéseken nem formátlanságot, nem érthetlenséget, nem szélhámos szóbravúrokat értünk, hanem olyan többlépcsős megoldásokat, amelyek különböző korosztályok számára elérhető magasságokat próbálnak egyszerre bevenni. Az ilyenfajta művek sajátos technikával, ún. filmtechnikával készülnek. A vizualitás képességét, az alkotó képzeletet nagyobb mértékben követelik meg az olvasótól. És ez jó, mert egyszerre több érzéket foglalkoztatnak, és azt is lehetővé teszi, hogy az egyes érzéktérületek egymásra hatása révén gazdagabb olvasói élményt nyújtssanak, és intenzívebb részvételt tegyenek lehetővé. Emellett a képzettársítás, a művészi átváltozás, a valóság jelentéssé történő minőségi átalakulása is követhetőbbé és természetesebbé válhat. A hangzás és képesség, az idő- és térbeli mozgás egybeoleli a különböző művészeteket. Sosem a műfaj veszélyes, hanem a rossz irodalom! A gyerekek szeretik a krimi.

Már a mesében megszerethetik, hiszen Andersen és Grimm, hogy csak a legismertebbekre hivatkozzunk, megszerettette velük. A jó krimi nem rossz! Csak tudni kell a helyét. A krimi nem tévesztendő össze Dosztojevszkijjal, a detektívregény nem Proust. Majakovszkij mondta: Nem kell félni attól, hogy minden ablak nyitva van, csak jól álljon az ember a talpán, hogy ki ne vigye a huzat. Hát ebben kell segítenünk a gyerekeknek!

Erre mondhatjuk, hogy ez a talponállás nem könnyű. Különösen a mi *értékzavaros korunkban*. Vállaljunk kockázatot! Először is döntsük el a magunk számára, hogy mit tartunk jó irodalomnak. Akkor is, ha az nem feltétlenül esik egybe a „slágerlistával”. Ha tévedtem, majd más korrigál az általa jó irodalomnak tartottakkal. Végül összeáll a kép. Valamit bízunk a gyerekekre is, de legyen széles körű a kínálat, és adjunk hozzá irányt és fogódzókat. Ne fedjük el, hogy a gyerek izgulni, sírni sem restell, a nevetésről nem is beszélve. Hiányolják a humort a nekik szánt irodalomban. És igazuk van! Kevés az igazán jó humorral írott könyv. *A humorhoz nem elég „hülyéskedni”, a humorhoz gondolatok kellene*k. A humornak filozófiája van. A humor valahol Karinthy-nál kezdődik. Shakespeare bolondjainak csak ürügy volt a bohócsipka, hogy igazságaikat kimondhassák. Agyuk volt! Hiányoznak, nagyon hiányoznak az utódaik.

Mi az általánosan érvényes a kapott válaszokban? Egyetlen *gyerek sem jelölt meg kedvelt olvasmányai között verseskötetet*. Pedig Weöres Sándor, Nemes Nagy Ágnes, Zelk Zoltán, Tamkó Sirtó Károly és Kiss Anna verseskötetei minden valamirevaló gyermekkönyvtárban és otthon is megtalálhatók. Véletlen? Aligha! Korunkban nem divat a verseket olvasni, még kevésbé szeretni. A költészet a szónak az igazi értelmében a „lélek fényűzésévé” vált, néhány rögeszmés széplélek kivételével felesleges időtöltésnek minősül. *A kicsi gyerekkel veleszületik, az óvodában és kisiskolásként is vele van, azután fokozatosan elmarad mellőle*. Maga sem veszi észre, hogy hiányzik. Pedig hiányzik! Később még inkább hideg és sötét van nélküle.

Annál több a kedvelt olvasmányok között az ismeretterjesztő mű (A fény világa, Élet a tengerben, Parányi bölcsőlakók, A Bermuda háromszög rejtélye, A technika világa stb.). És ebben semmi meglepő nincs. A gyerekek körül sok minden történik, amire kíváncsiak. Ők a huszadik században élnek. Az ürreplés, az

elektrotechnika, az atomfizika korában. Mióta televízió van, naprakészen értesülnek mindenről. Hát kíváncsiak! *És szakembereknek készülnek. Így 60 százalék a kedvenceknek az ismeretterjesztő művek közül való*. Érdeklődésük és a szülői biztatás egyaránt a praktikusra és nem a „feleslegesre” orientál. *Ki veszi hasznát egy Babits-versnek, amikor pályát választ?*...

A regények között a *sci-fi és a képregény* szerepel nagy arányszámban. Ez világlajosság, más országok gyerekei körében is tapasztalt népszerűségről van szó. Ízlésficam? Szó sincs róla! Kordivat, ami elől nem lehet és talán nem is kell kitérni. Ami viszont baj, ha már így van, hogy *kevés a jó hazai sci-fi és képregény*, a nem hazai meg még szellemidegen is. Kivétel (számomra) itthon Zsoldos Péter és a külföldiek közül az amerikai Bradbury.

Ezzel egyenes összefüggésben van, hogy a tudományos-fantasztikus regények mögött maradnak a nagy klasszikusok. Az indokok között szerepel, amikor elutasítják maguktól a gyerekek, hogy hosszú, régies, unalmas. Az elutasított írók között nemcsak Jókai, Mikszáth, Móricz szerepel ez okból, hanem Dickens és Mark Twain neve is ritkán íródik le mint kedvencé, Mándy Iván és Szabó Magda teljesen hiányzik. De nem találkoztam sem A kis herceggel, sem Micimackóékkal.

Milyen történetek a népszerűek? Listavezetők azok a könyvek, amelyeknek a hősei gyerekek. (A Pál utcai fiúk, A két Lotti, Hárman a vasút mentén, Ilse Janda fiatalkorú, Édes mostoha stb.) Ez a jelenség fontos kulcsot ad a kezünkbe, de az ajtó mögött nincs különösebb titok. A gyerek önmagával, a maga helyzeteivel akar találkozni. Talán, hogy ne legyen egyedül..., talán, hogy mással együtt könnyebb

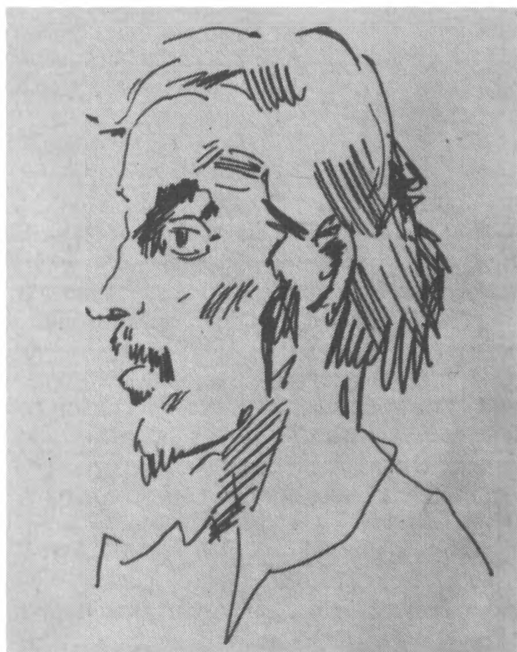
legyen megélni érzelmeit... , talán, hogy mások bizonytalansága mögött jobban tudja értékelni a maga örömét... Ezek a gyerekhősök arra is jók, hogy megfogalmazzák számukra, ami nekik kimondhatatlan, mert csak megélik, de nincsenek rá szavaik. Előttük nem kell szégyellniük magukat, ők megértik, amit a felnőttek gyanakodva hallgatnak vagy netán ki is nevetnek.

Ezzel egyindítékú *az állatregények sikere* (Lassie, Vuk, Hú, Kele, Fekete fülű fehér Bim stb.). Az állat, főleg a kicsi állat minden gyerek alapélménye. A gyerekkorhoz hozzátartoznak — hétköznapi és irodalmi értelemben is — az állatkapcsolatok: a kutya, a macska, a teknős és a cinke, az őzike és a mackó. Melyik otthon, melyik az erdőből, melyik az állatkertből. Az állat gyámoltalan. Vagy az köti a gyerekhez, hogy ő is az. Vagy azért tartozhatnak össze, mert a rászoruló kis állat mellett nagy és erős lehet. És ez erkölcsileg növeszti őt. Külön megindítók azok az olvasmányélmények, amelyek a kis állat és az anyaállat tragikus helyzetei nyomán íródtak (Bambi, Vuk stb.). Itt és ebben is rokon indítékokról van szó. Arról az érzelmi háttérről, amely a fentebb említett — általában tragikus sorsú — gyerekek mellé állítja őket.

A történelmi regények és a kalandregények is a kedvelt kategóriába tartoznak. Azért kerül-

hetnek együvé, mert az érdekes meseszöveg, a veszélyhelyzetben levő regényhősök, a váratlan fordulatok egyaránt jellemzik a jobbakat (Indiánkönyv, A görög kereszt rejtélye, A Tenkes kapitánya, Egri csillagok stb.). De a választások és az értékelések arra is számtalan bizonyítékkal szolgálnak, hogy a gyerekeknek hősök kelljenek. Akikért izgulni lehet, akikkel együtt ki lehet harcolni az igazságot, akik egyfajta mértéket is jelenthetnek. Nekünk pedig lehetőséget arra, hogy az alternatívát: jónak vagy rossznak, gyengének vagy erősnek, kiszolgáltatottnak vagy dönteni és cselekedni képesnek lenni-e — segítsenek eldönteni. És segítsenek arra lélekben és tettekben is képesnek lenni. Nagy szavak, szólamok nélkül segítenek hazát és embert szeretni. Közösséget akarni és felelősséget érezni. Olyan érzelmi tartományokat jelez az odautazók számára, legyen író, pedagógus, könyvtáros az illető, amelyben jó közege van, szabadon mozoghat, ha ügyesen és hitelt érdemlően teszi.

Mi általánosítható az elutasított művek alapján? Egyik része a megkérdozteteknek közvetlenül a mese mellett szavazott, mások közvetett módon, de egy figyelemreméltó rész már nem akar mesét olvasni. Ő már felnőtt, őt vegyék komolyan! Nem kellene a hosszú művek. Nincs türelmük a leíráshoz, a lélek belső mozgásaihoz. Történjen! Nem szeretik az apró betűs könyveket. (Tipográfusok, szerkesztők, figyelem!) Ezek esztétikai kategóriák. Műfajt, szerkezetet, stílust, nyelvet jelölnek. Tanulhatnak belőle az írók is, mi is. Abból is, hogy az elutasított művek egy része azért került „feketelistára”, mert nagyon tanítani akar. A gyerekek szeretnek tanulni, de nem szeretik, ha mindenáron tanítani akarjuk őket. Főleg akkor nem, ha ez a „didaktikus lóláb” nagyon kilóg a szándék alól. A jó író ezt kikerüli, a jó tanító meg maga is tanulni akar, amikor tanít. A gyerekek számára azonnal kiderül, ha valaki maga sem hisz abban, amit mond. És összerendezzen a hazugságra. Az igazat akarja, nemcsak a valódit. A „nem igaz”-ban is benne rejlt költői igazságot. Nevén kell nevezni számára, igazi nevén a dolgokat, és őt is néven kell szólítani ahhoz, hogy higgyen nekünk, hogy mozduljon felénk. És ez akkor is igaz, ha a gyerekek által említett kedvenc olvasmányok között sok az irodalom és a mesterséget tudó írásművek között mutáló munka. Pedig jó lenne, ha azok szerepelnének nagyobb számban, amelyek nem adják könnyen magukat, amelyekért meg kell dolgozni, amelyek attól sikeresek, hogy

nem sikerkönyvek a szó hétköznapi értelmében.

Ha mindez így van, *mi hát a teendő?* Nem hisszük, hogy voltak olyan időszakok az emberiség életében, amikor az embereket nem önmaguk ellenére akarták boldoggá tenni a könyvekkel, a kultúrával. Legfeljebb voltak e tekintetben jobb és kevésbé jó lehetőségű időszakok. Hogy mégsem csak rögeszme és nem mindegy jó néhány ember számára, akik írnak, tanítanak, kultúrát közvetítenek, hogy a művészetnek, benne az irodalomnak, a könyvnek szerepe lehet egy társadalom műveltségében, emberi minőségében, azt aligha kell különösebben bizonygatnunk. Azt is tudni kell, hogy mindezt művelni nem mindig jó széljárás mellett kell és lehet. Ellenhatások mellett kell a

hitünket átmenteni egyik napról a másikra, és megőriznünk. Az sem kétséges, hogy hosszú távon mégiscsak „jó lóra kell tennünk.” Ez a „jó ló” ebben az összefüggésben az a jó irodalom, amely állja az időt. Írójának hitele és minősége van. És az se kedvetlenül el bennünket, hogy ennek az irodalomnak nehéz olvasókat toborozni a gyerekek között, és mecénásokat találni a kiadók és kritikusok körében. A mi munkánk hasonlítható a légtornászokéhoz. Van, aki ugrik, van, akinek az a dolga, hogy elkapja. A fontos, hogy biztosak lehessünk abban: amikor ugrunk, számíthatunk a másikra. S az sem mindegy, mennyire biztos háló fölött dolgozunk.

Szabó Éva

Tolnai Könyvtáros

Lapozgató

A történelemtanítás annotált bibliográfiája 1977—1983 címmel az Országos Pedagógiai Intézet a X. nemzetközi történelemtanítási szimpóziumra kiadta *Horányi István* összeállítását, amely foglalkozik a tantárgy oktatásának korszerűsítési alapjaival, a tantervekkel, a tankönyvekkel és az ezekről szóló irodalommal, a tantervi követelményekkel, a marxizmus—leninizmus klasszikusainak az elmúlt 5—6 évben felhasznált irodalmával, a fakultatív történelemoktatás tantervével, valamint a tanulók történelmi ismereteinek mérésével és értékelésével. A bibliográfia külön fejezetet szentelt a tanítás eszközrendszerének, a múzeumpedagógiának, a történelemtanítás és a könyvtári munka összefüggéseinek, függeléke pedig a külföldi történelemtanítás hazai szakirodalmát veszi számba (1984. 54 l. Sokszt.)

A hazai szakirodalom publikációi a nemzetközi pénzügyi rendszerről és változásairól 1970—1980 címmel a Magyar Nemzeti Banknak az *MNB Közgazdasági Főosztály Közleményei* nevű sorozatában 1982-ben jelent meg *Györfy Imréné* összeállítása, amelyhez azonban csak a közelmúltban jutott a szerkesztőség. A bibliográfia kilenc fejezetben közli a szocialista nemzetközi pénzügyi

rendszerrel és a kelet—nyugati pénzügyi kapcsolatokkal, a tőkés nemzetközi pénzügyi rendszerrel, az arany monetáris szerepével, a nemzetközi fizetési eszközökkel, a valuta-konvertibilitással, az árfolyamokkal, fizetési-mérleg-kérdésekkel, a nemzetközi pénzügyi intézményekkel, valamint a hitel- és tőkeáramlással foglalkozó szakirodalom címadatait, a körülbelül 800 tételes jeladó bibliográfiában való keresést pedig egyetlen, szerzői névmutatóval könnyíti meg az összeállító. (1982. 145 l. Sokszt.)

„Rögeszmék” Bakonyoszlopon címmel és *Olvasótábori krónika* alcímmel a Veszprém megyei Bakonyoszlopon 1976 és 1980 között, öt egymás utáni évben rendezett olvasótáborok eseménytörténetét és belső elemzését, valamint a táborok utóéletének, hatásának vizsgálatát írta meg *Kamarás István* a Tankönyvkiadó számára, amely 2400 példányban adta közre a munkát. Minden biztonnal tanulsággal szolgál a pedagógusok számára is olyan vonatkozásban, hogy a gyerekek ismerete híján, az irántuk tanúsított folyamatos emberi-személyiségbeli figyelem nélkül a nevelők munkája aligha érhet el tartós eredményeket. (1984. 160 l., 8 t. 37 Ft)

Kinevezés. **Dr. Balázs Sándorné dr. Veredy Katalint,** az Országgyűlési Könyvtár megbízott főigazgatóját 1984. december elsejével főigazgatóvá nevezte ki a Művelődési Minisztérium.

Prágában rendezték a szocialista országokban működő kulturális minisztériumok könyvtári osztályvezetőinek és nemzetkönyvtár-igazgatóinak idei tanácskozá-
sát. A február 18. és 23. között lebonyolított 13. tanácskozáson, amely egyben az IFLA-tevékenységet egyeztető 8. értekezlet is volt, hazánkat *Juhász Jenő,* a Művelődési Minisztérium könyvtári osztályának vezetője, *dr. Havasi Zoltán,* az Országos Széchényi Könyvtár megbízott főigazgatója és *Gerő Péter,* az OSZK főmunkatársa képviselte. Az összejevetel eredményességéhez a tárgyas-
kültetés négy előadás tartásával járult hozzá.

Könyvtáratavás. Március 18-án *Köpeczi Béla* művelődési miniszter avatóbeszédével — amelyet a *Könyvtáros* más helyén közlünk —, szép ünnepség keretében megnyílt a **Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár XVIII. kerületi főkönyvtára.** A Pestlőrinc, Thököly u. 5. sz. alatti kétszintes, 975 m² alapterületű, önálló épületre és berendezésére, felszerelésére 16 millió forintot költött a XVIII. kerületi tanács, az Országos Közművelődési Tanács pedig egymillió forinttal járult hozzá a költségekhez. A BUVÁTI által tervezett és a Középületépítő Vállalat által emelt épület földszintjén az irodákon és a szociális helyiségeken kívül folyóirat-lapozgató, valamint zenemű- és hangtár található; az emeleten pedig a felnőtt- és a gyermekrészleget, továbbá a könyvtár galériáját alakították ki. Az 50 ezer kötetes állományt ugyanis a mai magyar grafikai alkotók műveinek gyűjteménye egészíti ki. A könyvtár a hétvégeken, szombaton és vasárnap délelőtt is nyitva tart. A 104 ezer lakosú kerületben még a pest-imrei részen működik egy, a felnőtteket és a gyermekeket kiszol-

gáló könyvtár; az év második felében pedig gyermekeknek kölcsönző fiókkönyvtár nyílik a Havanna úti lakótelepen. (Az új könyvtárról készült fényképek a borító második oldalán láthatók.)

Kéki Béla írástörténeti munkáját cseh nyelven megjelentette a prágai Mladá Fronta kiadó. A korábban magyar és német nyelven közreadott művet a szerző az indiai írásokról szóló fejezettel bővítette ki, az egyik lektor, *Ivan Hlaváček* pedig a könyv végén a cseh földön használt írások történetét foglalta össze. A fordítás munkáját *Pavla Ziegová* végezte. Az eddigi kiadásoknál igényesebb kiállítású, minden fejezet végén

mint ötven könyvtáros és népművelő készült fel a nyári olvasótábori munkára. A képzés során az előadásokon, a filmvetítéseken és a vitákon kívül a résztvevők megismerkedtek a különféle népművészeti gyermekjátékok készítésének titkaival is, az 1848-as forradalom évfordulójáról pedig ünnepi műsor keretében emlékeztek meg.

(S. E.)

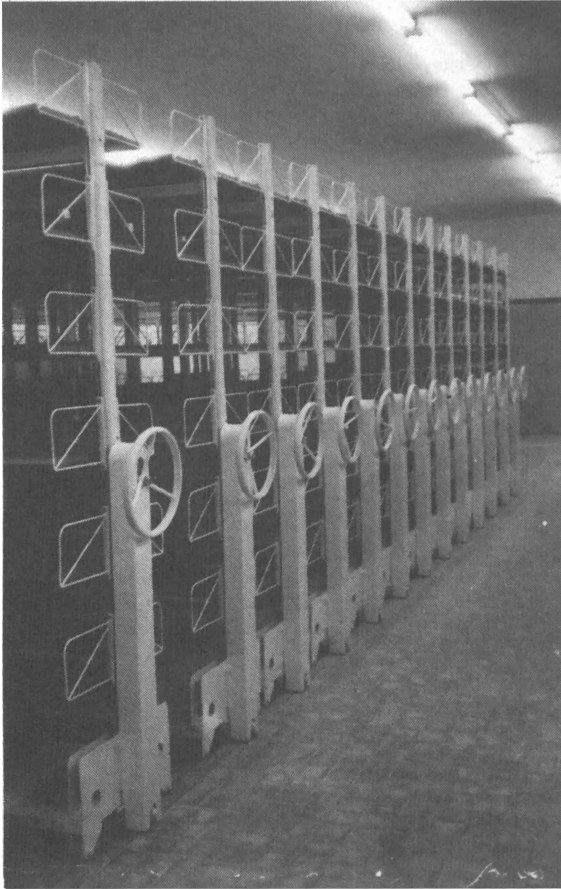
bibliográfiát tartalmazó, valamint név- és tárgymutatóval is ellátott munkát a Mladá Fronta huszonegyezer példányban nyomatta ki, ezzel Kéki Béla három nyelven, öt kiadásban megjelent írástörténete elérte a kilencvenezres példányszámmot.

Nyíregyháza adott otthont az idén a Hazafias Népfront által négy megye *olvasótábori vezetői* részére szervezett továbbképzésnek. A sóstói napközis táborban lebonyolított négy napos képzés során több

Halálozások. Márc. 7-én, életének 65. évében elhunyt **dr. Markovits Györgyi,** az irodalomtudomány kandidátusa, az Országos Széchényi Könyvtár nyugalmazott osztályvezetője, aki 34 évig dolgozott a nemzeti könyvtárban. — Életének 71. évében, március 19-én meghalt **dr. Podonyi András,** az Országgyűlési Könyvtár ny. igazgatóhelyettese. Hosszú évtizedeken át dolgozott a Parlamenti Könyvtárban; nevét széles körben ismertté tette a hatvanas években általa szerkesztett és róla elnevezett gép, amellyel a könyvtári kölcsönzést kívánta megkönnyíteni, a forgalmi statisztika elkészítését gépesíteni.

Márciusi értekezlet naptár: 13. A Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnökségi ülése az AGROINFORM-ban az 1985. évi tervekről, az 1984. évi pályázatok értékeléséről; 18. A Hazafias Népfront Olvasó népert mozgalmi munkabizottságának megbeszélése a HNF Országos Tanácsának székházában; 29—30. A Magyar Könyvtárosok Egyesületének ifjúsági könyvtárosi szekciója által rendezett továbbképzés Mosonmagyaróváron az iskolai és a gyermekkönyvtárak építési kérdéseiről.

Könyvtára berendezéséhez ajánljuk

**MERABONA
és
TÉKA
típusú bútorainkat,
melyek
IRINGÓ
alvázra szerelve
tömörraktárak
berendezésére is
alkalmasak**

Gyártja: MEZŐGÉPIPARI

SZÖVETKEZETI

KÖZÖS VÁLLALAT, SZANY

Felvilágosítás, berendezési tervek, árajánlat készítése:

CAVALLONI GYÖNGYI

Budapest XI., Szakasits Á. u. 32/a. X. 95. 1119

Telefonüzenet: 663-226

Bemutatjuk a Világgazdasági Kutatóintézet tájékoztató szolgálatát

Látókör

„... Intézetünk egyrészt olyan alapkutatásokkal foglalkozik, amelyek célja feltárni a világgazdaságban zajló folyamatok mozgástörvényeit és e folyamatok kölcsönhatásait... másrészt olyan alkalmazott közgazdaságtudományi kutatásokat végez, amelyek kimutatják a világgazdasági áramlatokban mutatkozó új jelenségek és változások hatását a nemzetközi gazdasági kapcsolatokra, különös tekintettel azokra a következtetésekre, amelyek e változások nyomán a *magyar külgazdaság* számára adódnak... Intézetünk feladata az is, hogy az említett... kutatások alapján *tájékoztatót adjon a magyar szervek külgazdasági döntéseikhez, ajánlásokat és javaslatokat fogalmazzon meg a döntéshozók és döntéshozó szervek számára...*”

Ez az idézet és az itt következő néhány további információ a Magyar Tudományos Akadémia Világgazdasági Kutatóintézetében folyó tevékenységet ismertető dokumentumból való, melyet az intézet munkatársai állítottak össze. Megtudjuk belőle, hogy a kutatóintézet rendszeres munkakapcsolatot tart fenn a szocialista, a fejlődő és a fejlett tőkés országok tudományos intézeteivel, részt vesz az ENSZ és más nemzetközi szervezetek által kezdeményezett kutatásokban; kutatási eredményeit kiadványaiban közlésezi, továbbá koordináló és szervező feladatot lát el a hazánkban folyó világgazdasági kutatások terén, egyben szervező tevékenységgel segíti a Világgazdasági Tudományos Tanács, valamint az Akadémia közgazdasági intézeteit irányító főigazgatóság munkáját.

A kutatómunka osztályok keretében folyik: a *fejlett tőkésországok és Latin-Amerika* elnevezésű osztály munkatársai — egyebek között — a fejlett tőkésországokkal való együttműködés feltételeit, a fontosabb termelőágazatok nemzetközi termelési—piaci irányzatainak alakulását, a magyar gazdasági növekedés kül-

gazdasági összefüggéseit vizsgálják. A *fejlődő országok osztálya* az ezen országokat érintő gazdaságpolitikánkkal, a válsággazdaságok működési mechanizmusával, a magyar kutatóknak Afrika tudományos megismerésében betöltött szerepével foglalkozik. A *nemzetközi integrációs szervezetek osztálya* figyelemmel kíséri a magyar vállalatok KGST-kapcsolatait, az Európai Gazdasági Közösség fejlődésének fő irányait, feltárja a fejlődő világban kialakult úgynevezett regionális integrációkkal kapcsolatos tapasztalatokat; mindezt természetesen a magyar külgazdaság szempontjából vizsgálva. Végül a *szocialista országok osztálya* a KGST-országokhoz fűződő gazdasági kapcsolataink időszerű kérdéseivel foglalkozik.

Számunkra, akik az intézetben folyó könyvtári, illetve tájékoztató munkával szeretnénk közelebbről megismerkedni, az elmondottak talán elegendő információval szolgálnak ahhoz, hogy fogalmat alkothassunk arról, milyen jellegű igényeket kell kielégítenie a Világgazdasági Kutatóintézet tájékoztató, illetve könyvtári szolgálatának. Mielőtt azonban felidézzük az intézetben tett látogatásunk során szerzett tapasztalatainkat, s — gondolatban — ismét végigjárjuk a tudományos tájékoztató szolgálat (TTSZ) egyes részlegeit, úgy érezzük, még tartozunk bizonyos magyarázattal. Már írásunk címét olvasva joggal felvetődhet a kérdés: miért nem csupán a könyvtárról szólnunk (amely egyébként az MTA könyvtári hálózatának tagkönyvtára)? Azon senki nem lepődik meg, hogy például az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár már nevével is jelezni kívánja, hogy szakirodalmi tájékoztatói stb. részlegei, valamint könyvtára egyetlen intézményi egységet alkotnak a *közös feladat*, a műszaki szakirodalmi információs igények lehető legjobb kielégítése érdekében. Így van ez a Világgazdasági Kutatóintézet tudományos tájékoztató szolgálatának részlegei-

vel is, amelyek mindegyike sok szállal kötődik a többi szervezeti egység tevékenységéhez.

Mindezt már látogatásunk előtt megtudtuk abból a *jelentésből és munkatervből*, amelyet a szolgálat 1984-ben végzett munkájáról, illetve 1985-ös terveiről készített *dr. Felvinczi Tamás* osztályvezető, a tudományos tájékoztató szolgálat vezetője, s amelyet előzetes tájékoztató céljából korábban megkaptunk tőle. Őszintén szólva meglepődtünk azon, hogy ez a fontos dokumentum 1985. január 4-én kelt, tehát mindössze három nap alatt készült el, ennyi idő alatt kellett az előző évi statisztikai adatokat összesíteni, elemezni, értékelni s a következő, az 1985. évi terv összeállításához szükséges házon belüli és kívüli adatokat összegyűjteni. El lehet mindezt — felelősséggel! — ennyi idő alatt végezni? — *Ekkorra kérték* — kaptuk a választ Felvinczi Tamástól. Tény, hogy elkészült, s nekünk kitűnő fogódzóló szolgált. (Persze Felvinczi Tamás, s feltehetőleg a többi „adatszolgáltató” is szívesen venné, ha a következő években a hálózati központ több időt adna arra, hogy az évi beszámolót alaposan végiggondolva készíthessék el. Ezt egyébként jelentésében szóvá is tette, meg a sok felesleges adatszolgáltatást, amelyekkel azután már soha semmiféle feldolgozásban nem lehet találkozni...)

Amit a használó nagyra értékeli: a naprakészség

Páncsics Nórát, a közgazdaságtudományi egyetem utolsó éves hallgatóját olvasás közben zavartuk meg. Érdekelt bennünket, hogy mit keres itt, a budai Várhegy mögötti hegyoldalon meghúzódó Világgazdasági Kutatóintézet könyvtárában, amely egyébként a tudományos tájékoztató szolgálatnak a bejárat utáni első helyiségében található. (Cím: XII., Kálló eszperes utca 15; megközelíthető a 8-as autóbusszal. Telefonszám: 260-661). A közelmúltban avatták fel ugyanis a közgazdasági egyetem remek új központi könyvtárát, ráadásul az egyetem szomszédságában. Ez utóbbi hatalmas könyvállományához képest az itteni a maga 44 ezret megközelítő kötetszámaival igazán szerény gyűjteménynek mondható. — *Ez naprakészebb* — hangzott az azonnali, határozott válasz. — *Itt hamarabb és könnyebben hozzájutok a legújabb irodalomhoz, amelyre szükségem van készülő szakdolgozatomhoz: a magyar és*

külföldi közös, úgynevezett vegyesvállalatokkal foglalkozom — fűzte hozzá magyarázatképpen. De miként szerzett tudomást arról, hogy létezik ez a mégiscsak kis könyvtár, itt a „világ végén”? S hogy ide nemcsak kutatóknak, hanem másoknak, például egyetemi hallgatóknak is be lehet jönni? — *Évfolyamtársaimtól hallottam, ők ajánlották, hogy idejőjtek, mert itt nem csupán a kért irodalmat kapom meg, hanem segíteni is fognak, tanácsokat adnak, mit érdemes még elolvasni a témáról.* — Ezek után értelmetlen lett volna megkérdezni tőle, elégedett-e a könyvtár szolgáltatásaival. A kérdés már csak az, egyedi jelenséggel állunk-e szemben? Nos, a szolgálat évi jelentése szerint 1984-ben 552 külső olvasójuk volt, ehhez azonban még azt is hozzá kell tenni, hogy ez a szám a továbbiakban ismertetendő építkezés miatt az előző évinek csak mintegy a fele. Évente tehát *ezer külső olvasó* keresi fel a Világgazdasági Kutatóintézet könyvtárát. Hogy „jött ez össze”?

A könyvtár, bár *korlátozottan nyilvános jellegű*, senkit, aki kopogtat ajtaján, el nem küld, nem ismer semmiféle tudományos arisztokratizmust, elzárkózást. Ékes példája ennek az a tény, hogy — egyebek között — évek óta ellátja a csehszlovákiai *Zseliz* magyar gimnáziumának tanulóit is mindazzal a közgazdasági jellegű szakirodalommal, amelyre az ottani diákok igényt tartanak. (A kapcsolatfelvétel úgy jött létre, hogy valamikor az egyik ottani pedagógus — nem tudni, miért és hogyan — éppen tőlük kért az olajár-robbanással foglalkozó szakkönyvet. Időnként az is előfordul, hogy a szelizi magyar gyerekek által kért könyv nincs meg a könyvtárban, ilyenkor megveszik, csak hogy a kérést teljesíthessék.)

Még mindig a külső használók körét firtatva megtudtuk, hogy a könyvtár rendszeres használói a többi kutatóintézet, az állami szervek, a vállalatok dolgozói is. Időnként a külföldi munkát vállaló orvosok is felkeresik, szakkönyvet kérnek, amelyből tájékozódhatnak az őket hosszabb időre befogadó, rendszerint egzotikus ország viszonyairól.

Nyitvatartás: hétfőtől csütörtökig 9-től 12 és 14-től 16 óráig, pénteken 9 és 15 óra között, az olvasóterem viszont e napokon 9-től 16, illetve 15 óráig látogatható.

A könyvtárszoba előterében egy Canon NP 125-ös másológép áll; a kézikönyvtár mintegy ezer kötetes, sajátos összetétele jelzi a könyvtár törekvését: alkalmazkodni a belső igényekhez. Állományának nagyobb részét ugyanis *statisztikai kiadványok és évkönyvek* alkotják, s csak

kisebb hányadot képviselnek benne a szokásos lexikonok, enciklopédiák, szótárak. A könyvtárszobában őrzik a könyvállomány *szolgálati katalógusát*, valamint az *intézet munkatársainak publikációit nyilvántartó* kartotékot. Vajon ez milyen célt szolgálhat?

A kutató véleménye: testhezálló szolgáltatások

Éppen nyílt az ajtó, s egy fiatalember lépett be, *dr. Hámori Jenő*, az intézet tudományos munkatársa. A fejlett tőkés országok osztályán dolgozik, s ez alkalommal azért jött, hogy az említett nyilvántartásból kiírja saját megjelent tanulmányainak, cikkeinek adatait. – *Szeretnék részt venni a nyáron egy ausztriai közgazdász-szemináriumon* — mondta. Salzburgban egyhetes rendezvénysorozat keretében a résztvevők a szabadkereskedelemmel foglalkoznak majd, köztük azok a magyar közgazdászok is, akik kijutnak. A részvételt ugyanis, mint egy ösztöndíjat, meg kell pályázni, csatolva a témával foglalkozó saját publikációk jegyzékét. Erre is jó az említett nyilvántartás: a kutatók egy része ugyanis, mint Felvinczi Tamás megjegyezte, „bohém lélek”, legalábbis a tekintetben, hogy nem vezet nyilvántartást saját publikációs tevékenységéről. Eszerint közéjük sorolható Hámori dr. is, akit, ha már megismerkedtünk vele, egy kicsit kifaggattunk, *miként vélekedik a könyvtár, illetve a tudományos tájékoztató szolgálat munkájáról*; hisz mindkettő mégiscsak az intézet kutatóiért van, az ő munkájukat hivatott szolgálni a maga sajátos módján. (Mellesleg: évenként összeállítják az intézet tudományos munkatársainak — jelenleg 41-en vannak a 80-as dolgozói létszámból — szakirodalmi munkásságát feltáró jegyzéket, ezeket ötvenként a TTSZ összesítve kiadványban megjelenteti.)

Testhezálló — ezzel a kifejezéssel válaszolt kérdésünkre. Külföldi és hazai szakkönyvtárakban szerzett tapasztalataira hivatkozva állította: a tudományos tájékoztató szolgálat s benne a könyvtár az általa megismert hasonló külföldi intézményekét meghaladó, „profi” színvonalon segíti az intézetben folyó kutatómunkát. Külön örül az új olvasóteremnek, amely nagyban hozzájárul ahhoz, hogy a könyvtár a kutatók számára egyre inkább alkalmas a *dolgozószoba* szerepének betöltésére.

Utaltunk már arra, hogy az elmúlt évben bizonyos építkezések miatt a szolgálat csak fele

annyi látogatót, használót tudott fogadni, mint a megelőző évben. Az évi jelentésből megtudtuk, hogy 1984-ben elkészült az új olvasóterem, s felújították a TTSZ összes helyiségét. Ez nagyon örvendetes. Ámde milyen áron! „A megpróbáltatás júniusban kezdődött — olvassuk a jelentésben — és tartott szeptember végéig... [a munkások] pillanatok alatt több helyiséget szétverték, felszedték a parkettát, majd eltűntek... volt olyan nap, amikor délelőtt más cég dolgozott, mint délután... olyan gyalázatos kontármunkát végeztek, hogy az párját ritkítja még manapság is, hónapokig nem volt vécé, vízcsep stb... minden új vállalkozó azzal kezdte tevékenységét, hogy lerombolta elődje munkáját, mint használhatatlant. Az egésznek tulajdonképpen még most sincs vége, naponta derülnek ki újabb és újabb szakszerűtlenségek, anyag- és munkahibák stb.” Ismerős panaszok, főleg annak, aki átélt például egy lakástatarozást...

Ám minden jó, ha jó a vége. A tudományos tájékoztató szolgálat könyvtára nagyon szép, panoráma-kilátásos, szolid eleganciával berendezett, 24 olvasótényelmen befogadó *olvasóteremmel* gazdagodott. A régi olvasóteremben mindössze nyolc olvasót tudtak leültetni. Egyébként a tudományos tájékoztató szolgálat összes alapterülete (a mellékhelyiségeket nem számítva) 172,5 négyzetméter, ebből az olvasóterem 34,5 négyzetmétert foglal el. (Sajnos, a bővülés nem oldotta meg a *tárolás* súlyos gondjait. A helyi *tömörraktárban* az állománynak csak mintegy a fele fér el, a többi *külső, bérelt raktárakban* hever. Ez utóbbiakban főleg a régi dokumentumokat helyezték el, s aki belőlük kér, csak a következő napon juthat hozzájuk. Nem kis megterhelés — szó szerint is — a könyvtárosok számára a kétnaponkénti kijárási raktárakba.)

Az előtér a katalógusoké. Újabb érdekesség, s részben megmagyarázza, miért nevezte a jó szemű, fiatal kutató a könyvtárat „testhezálló”-nak: a katalógusszekrények tetején tékák sorakoznak, mindegyikük egy-egy kutatóé, s bennük az általuk kért folyóiratok legújabb száma; bármikor jönnek, megtalálják.

A használót az állományban *szerzői betűrendes*, továbbá a kutatók sajátos igényeihez igazodó *szak-*, valamint *földrajzi katalógus* igazítja el. (A katalógusszekrényekről egyébként ez olvasható az évi jelentésben: „... az egy évvel korábban megrendelt katalógusszekrények csak decemberben érkeztek meg, természetesen nem olyanok, mint amilyeneket rendel-

tünk, utólag valamennyi szekrényt át kellett alakíttatni... A katalógusszekrények minősége egyébként siralmas.” Erről nekünk is alkalmunk volt meggyőződni: a fiókok ferdén állnak, egymásra esnek; döbbenetesen silány munkát végzett készítőjük, a mezőberényi *Műszaki és Vasipari Kisipari Szövetkezet*. — A gyártó nevét az intézet gazdasági vezetőjétől kaptuk meg.)

Az olvasóteremben tartózkodva időszerű a kérdés: hány folyóirat jár a könyvtárba? Az előfizetett folyóiratok száma — 1984-ben — 416, a nemzetközi kiadványcsere (lesz még szó róla!) kapcsán beérkezőké pedig 287, egyéb (például ajándék) címén pedig 22 járt a könyvtárba.

A teljessé vált évfolyamokat saját könyvkötőjük beköti; 1984 végén csaknem 4 ezer kötet volt a folyóirat-állomány. Amire különösen büszkék: *kínai* folyóiratok is megtalálhatók benne (anyagukat kínai nyelven tudó munkatárs dolgozza fel). Gyümölcsöző cserekapcsolatot alakítottak ki egy pekingi és egy sanghaji testvérintézettel. Néhány eligazító adat az olvasótermi, illetve a folyóirat-forgalomról: a helybetermés olvasók száma napi 70 (ebből 50 külső olvasó), a folyóirat-kölcsönzéseké (csak intézeti munkatársaknak) napi 30.

Az olvasóterem felkeresésével már ki is lépünk a szorosan vett könyvtári részlegből; a folyóiratokkal kapcsolatos olvasószolgálati tevékenységet ugyanis a *dokumentációs részleg* végzi — az olvasótermi kölcsönzést is beleértve. Tagjai szerkesztik a *folyóiratok cikkeit feltáró katalógust* is. (A jelentés elismerően szól munkájukról: „Az év egy részében a nem megfelelő munkakörülmények ellenére sikerrel megbirkóztak a 10 százalékkal több folyóirattal is.”)

Számítógéppel a nemzetközi kapcsolatok szolgálatában

A számítógép bemutatását megelőzően ideje közelebről megismerkednünk a könyv- és folyóirat-állománnyal, illetve gyarapításuk elveivel, és egyben választ adni arra a kérdésre: miért nevezhette Páncsics Nóra közigazdász hallgató a könyvtár állományát naprakésznek, sőt szerinte, más könyvtárakénál *naprakészebbnek*?

Először is: milyen forrásokból gyarapodik a könyv-, illetve folyóirat- és az egyéb doku-

mentum-állomány? Ami a könyveket illeti, természetesen *vétel útján is*. 1984-ben 222 kötetet könyvet vásároltak 83 ezer forint értékben. Csakhogy az évi jelentés összesítő adatai szerint az elmúlt évben 2036 kötettel gyarapodott az állomány (ebből a vásároltakon kívül 610 kötet „ajándék” volt) csaknem 458 ezer forint értékben. Honnan került a könyvtárba a „hiányzó” 1204 kötet, amely az ajándékba kapottakkal együtt a *gyarapodás kötettségének 89, értékének 81,8 százalékát tette ki*? A rejtély nyitja: a tudományos tájékoztató szolgálat az egész világra kiterjedő *nemzetközi cserekapcsolatban* áll számtalan rokon intézménnyel. Jól érzékeltetik ennek méreteit a jelentés következő adatai: „1984-ben 18 518 dokumentumot küldtünk ki 17 610 címre, ez kb. 2000-rel több mint a megelőző évben. A csere és ajándék címén állományunkba került dokumentumok igen magas arányát mind a kötettség, mind az érték tekintetében továbbra is sikerült tartanunk” — a világgazdaságban bekövetkezett visszaesés ellenére. A cserepartnereket a legkorszerűbb módon tartják nyilván. E sorok írója némi megilletődéssel szemlélte élete első „élőben” látott számítógépét. Egy Commodore 64-es személyi számítógép volt, éppen dolgozott vele egy kolléganő, a cserepartnerek címjegyzékét készítette.

A cserekapcsolatok keretében nagy számban kapnak a könyvtár *gyűjtőkörén kívül eső* könyveket is. Ezeket átadják az érdekelt intézményeknek. (Így jutott a szegedi Gabonaiipari Kutatóintézet búzatermelési kézikönyvhöz, az

Akadémia Könyvtárának keleti gyűjteménye, valamint néhány jogi intézmény számukra értékes szakmunkákhoz.)

Visszatérve a vásárláshoz, az érdekelt minket: milyen módszereket és eszközöket használnak fel annak érdekében, hogy az állománygyarapításban minél nagyobb hangsúlyt kapjon a tervszerűség. Mindenekelőtt: hogyan tájékozódna a könyvpiacra?

— *A gyűjtőkör határait a lehető legtágabban jelöltük ki* — mondta Felvinczi Tamás. Az állományba bekerülő új anyag nagy részét az időszakonként rendszeresen kiadásra kerülő művek alkotják. Ilyenek mindenekelőtt a statisztikai kiadványok. Az egyedi munkákról az intézetbe érkező folyóiratok, illetve kiadói prospektusok adnak hírt, de a nemzetközi szervezetek kiadványait felsoroló jegyzékek is fontos útbaigazítói az állománygyarapításnak, s nem elhanyagolható információkkal szolgálnak maguk az intézeti kutatók is akkor, amikor felhívják a könyvtár figyelmét egy-egy őket érdeklő új kiadványra.

A szorosan vett könyvtári tevékenység bemutatásának végére érve időszerű a kérdés: hányan végzik e sokirányú, nagy odaadást és szakmai felkészültséget igénylő tevékenységet? Három főfoglalkozás — ketten felsőfokú szakképesítéssel —, valamint két részmunkaidőben foglalkoztatott könyvtáros dolgozik a tudományos tájékoztató szolgálat könyvtári részlegében (az utóbb említettek közül az egyiknek középfokú könyvtárosi szakképesítése van, a másikkal több éves szakmai gyakorlata).

Figyelve a külföld igényeire is

A folyóiratok, illetve az olvasótermi szolgálat kapcsán már szóba került a dokumentációs részleg, vele kapcsolatban említést kell tennünk a szolgálat kiadási tevékenységéről is. Munkatársai gondozzák és szerkesztik az intézet dolgozóinak tanulmányait magukban foglaló kiadványokat (ilyen például a *Tanulmányok a fejlődő országokról* című, több nyelvű sorozat, amely 1984-ben négy számmal jelentkezett, továbbá az *Irányzatok a világgazdaságban* című sorozat), másfelől különféle témákról és megbízásra bibliográfiákat szerkesztenek (évenként megjelenő bibliográfiák: *a fejlődő országokkal* — orosz nyelven —, továbbá *a jelenkori kapitalizmus problémáival foglalkozó*

irodalmat feltáró, s az ugyancsak évente megjelenő, az intézet munkatársainak szakirodalmi tevékenységét felsoroló bibliográfia). Kéthavonként kerül az olvasó kezébe angol nyelvű referáló kiadványuk, az *Abstracts of Hungarian Economic Literature*, amely, miként címe is jelzi, a magyar közgazdasági szakirodalmat tárja fel a külföld számára. Ez az 1971 óta megjelenő összeállítás hallatlanul népszerű a külföldi használók körében. Létrehozásához az adta az ötletet, hogy 1968-tól, amikor hazánkban az új gazdaságirányítási rendszert bevezették, a külföldi kutatók tömegesen érdeklődtek az ezzel kapcsolatos magyar kiadványok iránt, de nem volt miből tájékozódniuk... Így született meg ez a bő ismertetéseket közlő referáló kiadvány. Kezdetben még csak 500 példányban készült, s csak a cserepartnerek kapták meg. Sikerét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy példányszámát meg kellett duplázni: a második szám már ezer példányban jelent meg, s noha volna rá igény, nem emelik tovább a példányszámot. (Éppen látogatásunk napján érkezett a szolgálathoz újabb rendelés: Hollandiából az Algemene Bank Nederland N. V. kérte rendszeres küldését, cserébe két saját kiadványát ajánlotta fel.)

Az MTA Világgazdasági Kutatóintézet Tudományos Tájékoztató Szolgálatának Közleményei című sorozat füzeteiben elsősorban az intézet kutatóinak szűkebb körű felhasználásra szánt munkáit közlik.

Említést érdemel az is, hogy mindazon hazai és külföldi könyvtáraknak, intézményeknek, sőt egyes szakembereknek is, akik indokoltan kérik, rendszeresen elküldik a szolgálat heti *állománygyarapodási és feldolgozási* (dokumentációs) jegyzékét.

A tudományos tájékoztató szolgálat *archívuma* kéziratokat, gépiratokat stb. gyűjt, állománya 1984-ben 13 886 egységből állt, s az év folyamán 510 egységgel gyarapodott. Erről az állományrészről el lehet mondani, hogy a használók gyarapítják. Gyakran megtörténik ugyanis, hogy a kutatók a máshonnan kölcsön kapott dokumentumokat saját használatra lemásolják, s ebből egy példány az archívumot gazdagítja. Sok *kandidátusi értekezés* található köztük — ezek máshol nehezen hozzáférhetők.

A lapkivágat-gyűjtemény állományát külföldi és magyar napilapok szakmai szempontból érdekes cikkei alkotják, a kivágatokat három évig megőrzik. Mivel úgynevezett efemer (csak rövid ideig „élő”) információkat tartalmaznak, nem készül róluk nyilvántartás, s az

elavulási idő után a kivágatokat a rájuk igényt tartó kutatóknak átadják. Mindezek ellenére a lapkivágat-gyűjtemény fontos szerepet tölt be a kutatók tájékoztatásában: olyan — főleg statisztikai — adatokról értesülnek belőlük, amelyek csak jóval később látnak napvilágot a kiadványokban.

Említést érdemel az *adminisztráció*, illetve a *reprográfiai tevékenység* is. Az elmúlt évben 244 olyan levelet kaptak, amely intézkedést igényelt. A kiküldött levelek és nem kiadvány jellegű küldemények száma 659 volt. Sokszorosítottak 45 150 katalóguscédulát, s másológépükön 19 404 másolatot készítettek. Ez utóbbi szám akkor értékelhető kellőképpen, ha azt is tudjuk, hogy körülbelül kétszerese az előző évinek.

A másolások növekvő száma a világgazdasági kérdések iránti fokozódó érdeklődést tükrözi.

A tudományos tájékoztató szolgálat 1985. évi terveiről csak annyit: az elmúlt évben folyó építkezés miatt elmaradt munkákat (leltározás, selejtezés) kívánják elvégezni, s nagyobb előrehaladást terveznek a számítógép felhasználásában: kiadványaik címjegyzékét számítógép-

ben tárolják, megkezdik a folyóirat-állomány számítógépre vitelét, s előkészítik a kölcsönzési nyilvántartás gépesítését is. Folytatják természetesen a kiadási tevékenységet is (tervezett bibliográfiák: a jelenkori kapitalizmus problémái a magyar szakirodalomban, 1984; a fejlődő országok gazdasági és politikai kérdései a magyar szakirodalomban, 1984; végül összeállítás az intézet munkatársainak 1984. évi szakirodalmi munkásságáról).

Látogatásunk alkalmával Felvinczi Tamás osztályvezető elmondta, hogy a tudományos tájékoztató szolgálat, s benne a könyvtár tevékenysége messzemenő erkölcsi és anyagi támogatást kap *Bognár József* akadémikustól, az intézet igazgatójától; e segítség nélkül nem tartózkodott ott, ahová eljutottak.

*

Beszámolómk végére érve, értékelés helyett álljon itt egy hír, amely lapunkban is megjelent: a művelődési miniszter a Világgazdasági Kutatóintézet könyvtárát 1982-ben tudományos könyvtárrá minősítette.

Simay Norbert

Kérdezz — felelek

Egy könyvtár vezetője kérdezi a munkaszüneti napra járó munkabérről:

„A könyvtárban két nyugdíjast alkalmazunk, egyiküket adminisztrátorként, másikukat karbantartó szakmunkási munkakörben foglalkoztatjuk. Szerződésük szerint mindketten órabérek, mivel munkaidejük a könyvtár szükségletei szerint változik, sőt, sok esetben a napi munkaidejük sem egyforma. Jár-e nekik óradíj a munkaszüneti napokra (a fizetett ünnepekre), és ha igen, esetenként hány órát kell részükre kifizetnünk?”

Válasz:

A dolgozónak — a *Munka Törvénykönyve* (Mt.) 41. paragrafusának (2) bekezdése szerint — a munkaszüneti napokon nem kell munkát végeznie, az említett munkaidőre azonban az

átlagkeresete megilleti. A 17/1979. (XII. 1.) MüM számú rendelet (lásd a *Művelődési Közlöny* 1982. évi 11. számában) 39. paragrafusának (1) bekezdése pedig kimondja, hogy az említett díjazást a havidíjas dolgozók munkabére magában foglalja. Az ismertetett rendelkezések a munkaviszonyban álló dolgozókra vonatkoznak, tehát azokra, akiknek a munkaidejét a munkaszerződésben meghatározták. Ha a dolgozó munkaideje előre nem állapítható meg, akkor vele nem lehet munkaviszonyt létesíteni. Ilyen esetben tehát a munkaszüneti napok miatt kiesett munkaidőre nem jár díjazás.

Az említett dolgozókat — bizonytalan munkaidejükre való tekintettel — csak megbízási jogviszony keretében lehet foglalkoztatni, és ennek megfelelően óradíjat csak a tényleges munkában töltött időre kaphatnak.

Diocletianus Csengelén

Többször is elbújt a világ elől *Móra Ferenc*, ha mű mocorgott benne. A Közművelődési palota mutatós, de néha terhes hivatal is volt számára, az otthon gondjai inkább fékeztek, mint lendítették, búvóhelyet keresett tehát magának akkor is, amikor utolsó nagy regényébe belefogott. Amilyen könnyen jöttek tolla alá tárcái, olyan nehezen írta az *Aranykoporsót*. Óserdei magányra nem szánhatta rá magát, sivatagi remete se lehetett már belőle, az ásothalmi Várostantya termékeny csöndje járhatott eszébe, ahol a *Georgikon* született korábban, kipróbálta tehát 1932-ben a másik Várostantyát, a csengeleiteit. Rosszkor érkezett, akkor éppen adószedők lakták az erdészházat. Szentjei, akikkel a magányt kereste, nehezen viselték el a végrehajtók körül támadt üzemi zajt, a sírást, a könyörgéseket és a keserves jajgatásokat. Üres kézzel nem ment haza, az ott hallott történetekből keserves füzért font a homokba vert emberekről *Földhözragadt Jánosék 1932-ben* címmel, de a regény írása továbbra is nehezen ment.

Boldog mesterség az, amelynek a mellékterméke is irodalom. Kemény és szókimondó. A nagy realistákat hol megelőzve, hol velük együtt haladva tárta a világ elé, hogy népünk a maga erejéből sehogy nem tud fölemelkedni, segítséget pedig sehonnan nem várhat. Móra most se vállalkozott következetes valóságföltáráásra, inkább csak azokat a történeteket szedegette össze, amelyek „házhöz jöttek”; szociográfiaink azonban így is őset tisztelhetné benne. Keményen írt, noha a kemény szavakat némileg itt is oldotta sajátos stílusa. Joggal tarthatott tőle, hogy szemrehányások nélkül nem ússza meg. Nem úgy szepített, hogy rózsaszínűre festette volna a valóságot, inkább úgy, hogy nem írt meg mindent. „Nem egészen fogadtam szót. Nem mondtam el mindent, amit láttam, mert azt mondhatnák rám, lázítok. Igaz, így is volt egy-két jó emberem, aki

féltett, hogy az igazságom nem lesz elég erős pajzsom, ha védelemre szorulok. S ami riportot írtam, annak is irodalmi formát próbáltam adni. Nem azért, hogy nagyobb legyen a hatás, hanem hogy ne legyen olyan kegyetlen a tények brutalitása.” (*Földhözragadt Jánosék 1932-ben.*)

Írónak ritkán vész kárba ideje, ha dolgozik, de Mórát legjobban most az idő szorította. Érezte a baját, noha senki nem tárta föl előtte a hasnyálmirigyének még a lehetőségét se. Éreznie kellett azt is, hogy tehetségéhez méltó nagy műve még mindig nem született meg. Magán érezhette ugyan az ország érdeklődését, sütkérezhetett is benne, de azt is tudta, hogy az igazi nagy munkával még adósa a világnak. Tudna-e még egyáltalán nagyot írni? Ha ez a kérdés valakiben egyáltalán fölmerül, azonnal keresi rá a bizonyítékot, hogy igen. Elővette a *Gulácsy Iréntől* kapott ötletet, meg akarta írni a Szent Bonifácot, de nem boldogult vele. *Kiss Lajos*nak írta 1932. július 18-án: „Az igazat bevallva, egy csöppet se érdekel a hősöm, akit ezúttal nem célszerű szegény embernek, hanem csak Szent Bonifácnak hívni”. Na, ebből se lesz nagy regény, gondolhatta *Kiss Lajos*, olvasván a levelet. Az írás akkor kezdődik, amikor előjönnek a hősök, és nem hagyják békén az embert. Elő-előjöttek, meg is nyaggatták, de azt is hagyták, hogy megszökjön előlük.

Előzmények

Mással is megesett már, hogy nyögvenyelősen indult az írás, mégis nagy mű lett belőle, céltudatos szigorúsággal hajtotta tehát magát. Azt hiszem, az *Aranykoporsó* kulcsa még mindig a szegedi múzeumban van, de számomra hozzáférhetetlen a regény első vázlatja és *Kalmár Ilona* levelezése is; gyanítom mégis, nem dolgozom hiába. Akinek alkalma lesz majd

összevetni betűimet a hagyaték soraival, roslálhat kedvére, de talán nem járok messze az igazságtól, ha azt állítom, hogy nagy kanyarokat Móra most se tett: mindent beleötvözött a regénybe, ami időközben megfordult a fejében. Tárcai úgy indultak, hogy csak a zsilipet kellett fölhúznia, és előcsordult a szép történetke, de a regény nagyobb falat. Elapadtak a belső források talán, és erőt vett rajta a kishitőség? Azt hiszem, igen. Csak az a szándék nem apadt el, hogy regényt ír, amíg írhat. Olyat, amiért megemlegetik. Nagy és szép történelmi regényt.

A hozzáférhető levelekből sok minden kiolvasható ahhoz, hogy elinduljunk valamerre. Augusztus 10-én azt írja Kalmár Ilonának Csengeléről: történelmi regény lesz, a címe *Római levelek — Diocletian császár korából*. Az előkészületek megtörténtek tehát, már nyomon van, az anyag föltehetően együtt áll, csak meg kell írnia. A hőse már nem egyértelműen a keresztényüldöző nagy császár, hanem *Titania*, a társzászár szép leánya. Öt nappal később írja ugyancsak Kalmár Ilonának, de most Szegedről, hogy menekül vissza a nagy nyárfák, a gémek, a vércsék és szentjánosbogarak közé, ahol a hercegnőnek szentelheti magát. (Emlékezzünk csak, a *Georgikon* is hasonló menekülésnek köszönheti létét.)

Ki a hercegnő? Minta kellett hozzá, nyári szép szerelméről mintázza. Kalmár Ilonából a balatonföldvári napok emléke nyomán hamarosan *Titamilla* lesz a regényben, később pedig, további játékos szóróvidítéssel *kis Tit*.

Nagy ajándéka az irodalomnak ez a kései szerelem. Gyanítani lehet, gyötrődést is hozott annyit, amennyi gyönyörűséget, de igen lényeges szempontunk, hogy a regény tervein sokat már nem változtathatott, ha azt akarta, hogy karácsonyra könyv legyen az elképzelésből. Boldog korszaka minden műnek ez a kínlódás akkor is, ha könyve egy részét Móra talán kicserélte volna később, ha időt kaphatott volna rá. Hozta magával a történelmi vázat, amit könyvekből szedett össze, de szándékához gyúrta. Nagyokat döccen a regény eleje, mindent meg akar menteni, amibe addig belebotlott. Kicsi hija, hogy nem lett belőle szépen illusztrált, olvasmányos történelemkönyv „Diocletian császár korából”.

Kicsi hija? Ha nem akart is az lenni, az időhiány miatt könnyen ilyenné válhatott volna. Augusztus 10-én még azt írja levelében, hogy „Búzamezők-sikere nem lesz, azt tudom”; szeptember 16-án azt, hogy „nagyobb

méretű regényt kalapálok, amelynek karácsonyra meg kell jelennie”; október 9-én erősen bizakodik: „Nagyobb jövő vár rá, mint összes testvéreire”. Erdemes többet is idéznünk a Magyar Kázmérnak szóló szeptember 16-i levélből: „a legnagyobb baj az, hogy a kétkötetes regénynek karácsonyra meg kell jelennie, mert a kiadó már elbolondította vele az embereket, — s én még bele se fogtam az írásba. Eddig csak a csontvázat szedtem össze, most jönne aztán a munka szebbik fele: a hús fölrakása. Naponta 40 ekkora kutyanyelv. Hétfőn utazom el valami vadonba, s úgy tervezem, hogy egy hónapig nem látjuk egymást a világgal. Kikötöttem, hogy az étellemet is valami vak és süketnéma eunuch adja be az ajtóhasadékra. Ha ilyen eddig nem volt kéznél, nekem sürgősen szerkesszettek egyet. Állandó lappangásban vagyok én most. A nyáron bujkáltam a regény elül; most bujkálok a regény végett; s lehet, hogy mikor megjelenik, akkor bujdosom a legkomolyabban: a regény miatt.” (Móra Ferenc levelesládája 214. l.)

Nyomozás

A terv mégiscsak terv, menet közben magától is változik. „Drága kis Ica” megszólítással (lehet, hogy már benne lappang a *kis Tit*) azt írja Ilonának október 9-én: „Sajnos, helyenként újra kellett szülni, de ez határozottan jót tett neki”. Csak találgatnunk szabad az újrászülés részleteit, de csábít a játék, vágjunk bele! A leggyöngytollúbb író keze között is keskedt lesz a betű, ha nem érinti meg az élet. Azt hiszem, ekkor került a regény élére a bevezető rész, amely hivatalosan ugyan a *szíriai délről* való, a valóságban törölmetszett csengelei, vagy ahogy mifelénk mondják, s ettől kezdve mi is írjuk: *csöngölei*.

Meg kell keresnünk *Kalmár Dezső*net Szegeden, a Bajcsy-Zsilinszky u. 28. alatti ház harmadik emeletén. A név ne tévesszen meg bennünket, Kalmár Ilonához se rokonság, se ismeretség nem fűzte; ő volt a csöngölei szál-lásadó erdész felesége. Az ő tiszta-szobájában is formálódott a regény. Az ő ágyára panaszkodik Móra: „Hát itt éltem én az istenekkel együtt az erdőörék tiszta-szobájában, amelyben valamikor Kállay Albert, az öreg kegyelmes pihente ki a főispáni gondokat. Persze ő azokkal a medvebőrös diványon is megfért, ami mostanára már mítosszá finomult. Nekem már ággal kellett beérnem, olyannal, amelyikben a vállával

meg derekával olvassa meg az ember, hogy hány szál deszka tartja a száraz kukoricahajjal töltött matracot. Most derült ki, milyen jó az, hogy annyi néhai istent hurcolok magammal, lehetett őket szidni személyválogatás nélkül. Azt hiszem, a pogány isteneket szidni még csak nem is káromkodás”. (Földhözragadt Jánosék 1932-ben.) Az ágy most is megvan, a régi stafirung darabja, most is benne alszik Kalmárné, és nem hiszi, hogy gyötrelmet okozott volna a vendégnek. Szalmazsák volt benne, és tollból való derékalj. Csakhogy kezembe adott Kürti Béla is egy levelet a szegedi múzeumban, abban is panaszkodik Móra az ágyra: „Édes lelkeim, azt hiszem, ma is vártatok már — bizonytal holnap is hiába vártok. Egy napi megszakítással kockára tenném, amit eddig végeztem. Azért is döntöttem az imént úgy, hogy mégis csak maradok. Pedig kinszenvedés itt nekem az élet — most már, hogy a végére értem, megmondhatom. A rossz ágy, a legyek, a kútvíz, az örökös csirke paradicsomlevessel tarkítva — rosszabb ez, mint a rabkoszt, mert abban legalább bab is van”. (A dátum helyén csak ennyi áll: „Szombat este”.) Védni nem akarom Kalmárnét, főleg hamisan nem, de ha egy koránál is öregebb, mert beteg embernek

nem ízlük a más ágya, annak nem csupán az ágy lehet az oka. Hányan vagyunk, akik otthon se tudunk sokat aludni, idegen helyen azonban még annyit se. Minden szokatlan ágy szereti elkergetni az álmot az emberből. Aki szentekkel és vértanúkkal hadakozik éjjel is, annak még nehezebb az éjszaka. Ne vessük el azt a lehetőséget se, hogy egy távol levő férjnek illik is szidnia az idegen ágyat.

Kérdezem tehát Kalmárnét — Ilonka nénit — a regény első oldaláról:

— Páva?

— Volt. Szép pávánk volt. Ezt is beleírta volna?

— Bele. Szokott-e ott dinnyét árulni valaki? Zsákból.

— Szokott. A nevét nem tudom, fiatalasszony voltam, nem is nagyon érdekeltek az idevaló népek, de a dinnyésre jól emlékszem.

— Szamara?

— Az is volt, de nem tudom annak se a nevét.

— Akkor helyben vagyunk. A csöngőlei házat adta el Móra pávástul, szamarastul az irodalomnak és a császárnak.

— Volt abban már mindenféle ember, császár is lehetett benne.

— Hol lakott Móra? A tisztai vagy a tisztaszobában?

— Mondtam már, hogy nálunk, a tisztaszobában. Wagner Ferenc volt a vadászfőbérllő, ő kérdezte, tudnánk-e szállást adni egy szegedi írónak. Ha neki megfelel, akkor tudunk. Reggel kiment az erdőbe, estig be se jött. Külön bejárátú szoba volt, az épület végén.

— Tehát az északkeleti végén. Ebéd, vacsora?

— Leginkább vacsora volt, mert egész nap nem láttuk. Krumplistarhonyát kért legtöbbször, igazi paraszt módra, vagy bablevest, füstölt csülökkel. Volt csirkepaprikás is, de abból nem kért.

— Domaszéken — „Sziromszéken” — megírta már, hogy ő a szárnyast meg nem eszi. Van azonban egy fősleges étel, a regény közepén bukkan elő. Olvasom inkább a 157. lapról: „— Mit hoztál, Trullám? — fordult oda a lány.

— Mivel szokott otthon a drága Romula nagymama az ő kis cicájának kedveskedni?

— Vajajja — fodorodott mosolyra a lány sápadt szája.”

Kalmárné belevág:

— Na, a vajajját is nagyon szerette. Mindennap volt nálunk az is.

— A mai népek már nem nagyon ismerik. Évekkel ezelőtt a piacon még láttam, vettem is. Bálint Sándor hívta föl rá a figyelmemet. Miből készült a vajalja?

— Én tejfölből csináltam, mert akkor szafotosabb. Igazi, jó kemény, kicsurgatott paraszt-tejfölből. Próbáltam azóta már poharas bolti tejfölből is, de az nem lett jó. Kisütöttem, amíg nem kezdett pirulni az alja, akkor tettem bele a lisztet, de csak keveset, nehogy rántás legyen belőle. Egy kicsit megsóztam, a tányért pedig megvizettem, mielőtt beleöntöttem, hogy elváljon tőle, amikor kihül.

— Ennek az ízét őrzí foltehetően a regény is. Lógott-e virágkosár a tornácról?

— Maga mindent tud? Lógott hát. Este későn locsoltam mindig, annyi volt, két óráig is eltartott. Székre álltam, úgy locsoltam.

— Kocsma, Csöngölén?

— Volt az is, hogy az ég rogyott volna rá. Az én párom is oda járt mulatni, az tette tönkre. Az erdésznek mindenki fizetni akart, hogy jobb fát kapjon, és ő hagyta is, hogy fizessenek neki.

— Enni is lehetett abban a kocsmában?

— Enni is, inni is.

— Hurkát is?

— Azt is. Nem messze volt az erdészházhoz, jártak oda az emberek tőlünk is.

— A Kis Tit és Gránátvirág abban a csöngői kocsmában találkozott össze az Olajbogyóhoz címzett vendéglő népével, a hajóssal, a pacaltszítítóval és a favágóval.

— Favágóval találkozhatott, de hajóssal itt nem nagyon hiszem, mert ezen a vidéken hajósok nem járnak.

— Az orvoslakás?

— Az is közel volt hozzánk.

— A látatlan asszony?

— Létezett az is. Nem is tudom már, hogy hívták, de volt. Nem is láttam én, csak hallottam róla. Leesett valahonnan, talán a padlásra ment, eltört a lába, mind a kettő, le is kellett vágni.

— Házaló zsidó?

— Járt az is, középkorú volt, mindent árult. Egyszer találkoztam vele. Köszönöm, nem kérek semmit.

A múzeumban azt hallottam Kürti Bélától, hogy Benóniban *Seiber Lajost* kell keresnünk, aki egy ideig terepbejáró megbízottja volt Mórának Kisteleken és környékén. *Papp Zoltán* interjút készített vele a *Csongrád megyei Hírlapban* 1958. aug. 7-én. Akkor benzinkutas volt Seiber.

— Milyen volt Móra?

— Igen csöndes. Az erdőben írt, reggel elment, este jött haza. Volt egy összecsucskható széke, legtöbbször vitte magával, és táskaféléit is vitt. Talán arra rakta a papirosait. De a sarkára ülve is tudott írni.

— Meddig volt maguknál?

— Körülbelül egy hónapig, de ki tudja azt már ennyi idő után megmondani?

— Fizetett a szobáért?

— Jól fizetett. Nem egyeztünk meg előre, ideadta a pénzt, és kész.

Van még tisztázni valónk. Két lánya volt Kalmárnénak, Ilonka és Margit. Melyik tipegett ott? Szőke volt a haja, és azt mondogatta: „Nem bilom, nem bilom”. A regény szerint akkor volt hároméves. Itt már elakadtunk. Akármilyen kedves is a kislány, akármennyire itt született is, a minta nem innen való. Panka volna talán, az író lánya? Vagy a másik Várostantyából való, a *Georgikon* egyik szereplője? Mert Kalmárné az ásothalmi Muskó család lánya, annak idején ott is náluk lakott Móra.

Athallások

Semmiképpen nem akarom Móra érdemeit csorbítani avval, ami most következik, de furcsa áthallás is bele-belecincog a regénybe. El kellene hessentenem a gondolatot is, hiszen semmivel nem tudom igazolni, hogy Gárdonyi regényhősének, *A láthatatlan ember* Zétájának köze lehet az *Aranykoporsó*hoz, de a belehallás is olyan portéka, benne marad a fejben. Ha most veszem elő a kérdést — Ki ismeri Zétát? — azonnal felelek is rá: én is, Quintipor a neve. Zéta és Gránátvirág ugyanis édestestvérek, és Emőkének is rokona egy kicsit Titanilla. Veszi a hasonlítást, főleg a nők körül, hiszen annyi van belőlük, mint csillag az égen, irodalmunk azonban szegény, benne igen kevés a választék. Hogy Emőke fekete szemű, piros szájú, hogy nincsen benne vér, hogy karcsú és lenge járású, hogy bájos kis halálpillangó, nem tehet róla senki, ezeregy regényhősünk ilyen, de hogy Zéta is könyvtárosa a császárnak, és barátja a jeles Priszkosznak, hogy bölcs és becsületes ember, a szíve arany, hogy ritka erős a memóriája, hogy a gazdája mindig tőle kérdezi írás közben a helyneveket, a dátumokat és évszámokat, hogy a levéltárban is ő lett az eleven kalendárium, a földrajzi szótár és a névlajstrom, és Gránátvirág is a „szent emlékezet mestere” (26. lap), „a szent memória őre” (48.

lap), és hogy írődeákként kerül közel az eseményekhez, nem lehet csak a véletlen műve.

Veszélyes a kaland, ennek a mondatnak ez volna a folytatása: Móra puskázott Gárdonyitól. Azt hiszem, a beszűkült ráció mondathatna csak ilyesmit, amelyik azt hiszi, minden gondolat visszavezethető egy előző mondatra. Mikor is született Zéta? 1901-ben kezd. közölni a *Budapesti Hírlap*, június 27-től folyamatosan. És Gránátvirág? 1932-ben! Olvashatta Móra Gárdonyit? Ha találgatásból is meg lehetne élni, azt mondanám rá, bizonyosan olvasta, és az a kis patak, amelyikben Gárdonyi elindult, Csöngölén is fölfakadhatott később Móra kezevonásával. A bizonyítást vagy cáfolatot azonban ráhagyom azokra, akik jobban értenek hozzá. El kellene jutnom ahhoz a gondolathoz, hogy Gárdonyi és Móra is édestestvér a magyar irodalomban, nem csupán Zéta és Gránátvirág, bár mindkettő máshonnan jött Szegedre. Nagy búvópatakok futnak a magyar irodalomban.

Még egy hasonlóság. Mórától az olvasható a 60. lapon, hogy „az apám tett rabszolgává. Nekiadott a császárnak”. Gárdonyi fordulata is hasonló: „Tizenkét esztendő voltam, amikor apám eladott. Rabszolgának”. És Emőke? Az ő arca is olyan, mint Attiláé. Nem tudni, mi van belül. Akárcsak Titanilla: zsidószem, csak kifelé van nyitva, be nem látni rajta (64. lap), vagy „annak is olyan szeme volt, amelyiken csak kifelé lehetett látni, de befelé nem” (216. lap). Nem nehéz fölfedezni a hasonlóságot Bialtálos (Gárdonyi) és Bion (Móra) között sem. Egy másik kinálkozó párhuzam: Attila az Isten ostroma. És Diocletianus?

Császárregényt akart írni Móra, szerelmi regény lett belőle császári háttérrel. Ha tudjuk, hogy Móra szerelembe esett Kalmár Ilnával, és ebből lett Gránátvirág és kis Tit gyönyörű vonzalma, akkor tovább nem is kell kutatnunk az ágazó szájakat. Csakhogy ez a szerelem menet közben érett meg, a regény vázlatá pedig Balatonföldváron született, noha oda kész elemekkel utazott az író. Móra először nem is Gránátvirág akart lenni, hanem Diocletianus. Akármelyik történelemténybe bekeverülhetne a regénynek a 29-től a 38. lapig terjedő része népszerűsítő adalékként, mert nem kerülhetne meg Móra se, hogy elbeszélje: Diocletianus nem az áldásos szívű nagy uralkodó volt, hanem a római birodalom nagy diktátora. Saját javát szolgálja az író, hogy nem bonyolódik bele a keresztényüldözések részleteibe, csak kimondja: uralma elvi zsarnokság volt,

nem szeszélyes őrjöngés, hanem hidegen átgondolt, de jóhiszemű rendszer. Ebbe a figurába már belefér maga Móra is: „Nem ágyban fekvő beteg, de sok baj van a gyomrával” (412. lap). Vagy: „A császár felpuffadt gyomra, dagadtnak vélt mája” (231. lap). Avval, hogy azonosul vele, rokonszenvenessé is teszi. És a császárfeleség? Ő is kikerül a családból, olvasunk csak bele a 232. lap betűibe! Régi fejszagtatását említi, és azt, hogy le akart ugrani a tetőről. Lehet, hogy ez is családi eredetű. Amikor azonban előjön a nagy szerelem, és a csöngölei magányban nőttön nő, úgy lesz egyre inkább Quintipor Mórából. Egy egész birodalmat adott egy szerelemért. Csak gáláns író lehet ennyire bőkezű. És mit kapott érte? Azt hiszem, lelki válságot. Kalmár Ilna férjhez ment Horváth Istvánhoz. Az idős ember ezt megbocsátja ugyan, de mint író elégtételt vesz rajta: boldogtalan házasságot ír neki; nem is tud együtt lenni egyszer se a császár-férjjel. Elsorvad a bánatban.

Írók Szegeden

A császárkor utolsó nagy diktátorát kereste Móra Diocletianusban az előkészületek idején, de nem ízlett neki tirannusként, jóságos öregembert csinált belőle, akinek legnagyobb gondja a nagy birodalomban, hogy gyermeke életét és jövőjét mentse. Szép igyekezet ez önmagában is, de önzés is van benne. Ha a császár gyermekéért aggódik, az a gyermek pedig félig-meddig maga Móra, visszaálmódva magát szerelmes ifjúvá, akkor az egész császárságot sajátítja ki magának. Rejtett hatalmi vágyát akarja talán kiélni? Volt ilyen vágya egyáltalán? Többet kellene tudnom az életéről, hogy felelhessek rá, de azt hiszem, más választása nem lehetett. Álljunk meg itt, és nézzünk körül. Ha szerencsénk van, messzire ellátunk.

Elődje, példaképe, *Tömörkény István* is író akart lenni, de ehhez szüksége volt egy igazgatói székre. Kelltt neki az újság is, hogy beledarálhassa maradék igyekezetét. Nem vette észre, hogy legszebb álmait őrli meg? Hogy a nagy regényig el se jut? Szívét-lelkét beletette Móra is tárcáiba, hetenként taposva kicsike malmát, és megdarálva közben saját magát is. Kétségbeesett igyekezettel kapaszkodik az utolsó lehetőségbe, hogy nagy regényt írjon. Föl kell tennünk a kérdést, bármennyire megválaszolhatatlan is: mi lett volna ebből a két emberből a magyar irodalomban, ha nem ál-

dozzák föl magukat az igazgatóság, a lapszerkesztés idegeket őrlő oltárán? Folytatódik a sor, napjainkban is író a Somogyi Könyvtár igazgatója. Szerencsém van, évek óta vitatkozhatom *Tóth Bélával*, mire jó ez neki, de nincsen szerencsém abban, hogy értelmes feleletet is kaphatnék. Ülne le az asztal mellé, és megírhatna évente legalább egy könyvet. Végigszenvedte az új könyvtár megépítésének minden kínját, beleértve az átköltözés iszonyatos munkáját is. Bizonyosan kap érte fényesre csiszolt mondatot Szeged aranykönyvében, és meg is érdemli, de ha nem megy bele ebbe a játékba, legalább két méter polcot kapott volna: írja tele. Miért bicsaklik meg Szegeden a tehetség? Miért kénytelen megállni félúton? Elindul az egyik a ceglédi állomásról, a másik Kiskunfélegyházáról, a harmadik Dombira-tosról, hogy otthonra leljen az irodalomban, de Szeged még mindig nem tud mit kezdeni az íróval, hacsak nem igazgató is egy személyben? Soha meg nem tudjuk, mit vesztettünk valójában. Hogy máshol is így van ez, nemcsak Szegeden? Hogy kicsi ez az ország ahhoz, hogy elartsa íróit? Hogy evvel szegényíti igazán magát? Az egész magyar irodalmat föl lehetne fűzni erre a paprikafűző szálra, csomókkal jelezve rajta, hogy itt is nagy műnek kellene lennie, és ott is. Messzire vezet ez a gondolat, gyerünk vissza Csöngölére!

Emlékezők

Tehát Móra utolsó előtti évében Csöngöléről kormányozzák az egész római birodalmat. Forró homokra, kiaszott sivatagra volt szüksége? Dehogy kellett elmennie mintáért Szíriába! Kiment az erdő szélére, és máris ott volt. Árnyas ligetekre? Beült a nyolc tölgyfa körének közepébe, vagy kiballagott Métélyesre. Ide már tengert is képzelhetett magának. Elhozhatta a császári udvart mindenestül, és kis Titet, egyedül. Adomány ez a hely annak az írónak, aki a valóságtól akkor se tud elszakadni, amikor álmodik.

A csöngölei Várostantya mai címe: Csengele 578. Negyvenkét méter az épület hossza; folyosója, tornáca léckerítéses. A ház végén, a nagyszobában Skoda áll most. Hogyan jöhetett be az autó? Úgy hogy kibontották a ház végét. A mai erdészek átköltöztek a hajdani tiszti szobába, az épület belső, erdő felé eső végébe. Ahol tehát Móra legszebb regényét álmodta, ahol Titanillával társalkodott, ahol

magára vette Diocletianus betegségét is, vagy ráadta a császárra a sajátját, az most nem irodalmi szentély, hanem garázs.

Tóth Péter, 79 éves nyugdíjas erdész, a Felszabadulás u. 36. szám alatt lakik Csengelén. Akkor még csak fejszés favágó volt, amikor Móra ott járt. Emlékszik rá, beszélt is vele, szívtart is kapott tőle. Olvasta Móra könyveit, nehéz eldönteni, saját tapasztalata szerint beszél-e, vagy a továbbgondolt irodalmat mondja.

— Nyár utolján volt ott, tisztítottuk a nyiladékot, amikor találkoztam vele. Leguggolva írt, nem nagyon beszélt senkivel se. Egyszer jött oda hozzánk: na, emberek, maguk is látomtól vakulásig dolgoznak? Megkérdezte, hány család van, meg azt is, hogyan csináljuk ezt az egészet. Résziből? Egyszer a szobába is bementem vele.

— Melyikbe?

— A tiszti szobában tartózkodott, sok papiros volt az asztalon, meg szanaszét. Ránéztem az egyikre, vers volt rajta: *Cinege cipője*.

Tóth Péter tehát az épület másik végén levő tiszti szobát említi, amit Móra az erdészek tiszta szobájaként ír le. Nem kell mindjárt azt hinnünk, hogy valamelyik visszaemlékező téved. Kétszer volt ott Móra, lakhatott egyszer a másikban is.

Beszéltem még *Sisák Jánossal* (91 éves, a Kossuth utca 2-ben lakik), *Süli Gáborral* (88 éves, Kossuth u. 9.) és *Turi Jánossal* (Kossuth u. 6.), mint nagy időket megélt öregekkel. A regényre nézve semmiféle fölvilágosítást nem kaphattam tőlük, még áttételes kapcsolódásra se találtam példát. Földhözragadt Jánoséakra viszont igen: amit leírt, mint jelenség mind igaz, de hősei nem azonosíthatók. Sok embert kilakoltattak abban az időben, *Mustoha Pált* és *Forgó Józsefet* is 1929 tavaszán, *Lantos Jósát* is, akinek sok családja (gyereke) volt. A tetőt mindjárt lehúzták a végrehajtók, hogy ne tudjanak visszaköltözni se. *Sisák János* mondja, aki segítője, adóbecsüse volt *Rózsa Emil* végrehajtónak, hogy sok nyomorúságot látott abban az időben. Arra nem kaptam feleletet, hogy egyik szegény ember miért segített lenyúzni a másiktól a bőrt, legföljebb ennyit: „Az én apám is csak el szerette húzni a szegénytől. Kilencen voltunk testvérek, nekünk is élnünk kellett valamiből”. *Rózsa Emil* re többen is emlékeznek: nagy, erős, jó borivó ember volt. Fölmerült még bizonyos *Lengyel* meg *Bodó* nevű is: azért kerestem a végrehajtókat az öregek emlékezetében, mert a hétközna-

pi emberek sorából mégiscsak kiemelkedtek. Most már lehetne szidni is őket, de senki se szidja. Olyan világ volt az, elmúlt, hagyjuk nyugodni. Amelyik végrehajtó úgy leitta magát, hogy magatehetetlenül fetrengett az árokban, arra se mondanak semmi rosszat. Föltámogatták, bevitték a legközelebbi tanyába, nehogy valami baja essék. Nem őket hibáztatta a nép, hanem a rendszert, mint ahogy a rendszert emlegették Móra előtt maguk a végrehajtók is.

Neveket is kutattam a földhözragadtak között; nem találtam olyat, aki pontos megfelelője lett volna valamelyiknek. Sisák János három embert is tud, aki fölgyújtotta saját házát: a *Nömös Nagy Jóska* az egyik, a *Vince* a másik (talán Parragi Vince?), és *Erdélyi* nevű a harmadik. A sánta bérest sikerült előkerestem az emlékezet ködéből. A neve volt *Béres*, és a szomszédja, *Vágó Antal* sántított. A felesége állítólag Béres-lány volt. Földhözragadték többi szereplőjét magával is hozhatta Móra. Hatalmas birodalom Homokország, sok jó ember kikerül belőle regényhez, tárcához, és egyik se sértődik meg, ha Bojárhalomról vagy Feketeszélről elindulva végigkocog a Pántlikán (a Csengelére menő úton), és megállapodik az erdészházban. Belekapaszzkodhatunk nyugodtan abba a mondatba is, hogy „egy-két szint vettem abból a forrásból is, ahol az életem eredt. Én is voltam szájból mosakodó kisgyerek, csakhogy én édes vizet vehettem a számba. A mai földhözragadtak étele, itala, mosdóvize, törülközője csupa keserűség. Én is bukdácsoltam hóban a csillagfényes téli hajnalokon, de én azt hihettem, hogy elértem a csillagokat. Mit híhet a mai egyinges kis rongyos, akit apja, a béres, még a maga karrierjével sem biztathat?”

Ennek a sorozatnak a végén olvashatjuk az erdészház hiteles leírását is, bár ezt a szót megint meg kell toldanunk valamivel: *Móra-hitelű*. Minden igaz, ami benne van, el is lehet igazodni rajta könnyen, de át-átsüt rajta mindig a Móra-szín.

Csordakút természetesen ezen a vidéken is van — volt! — körülbelül egy kilométerre az erdészháztól.

Itt jönnek elő először a makkszakajtók, hogy vissza-visszatérjenek a regénybe. „A tölgyek jók voltak hozzám, sőt énrajtam keresztül az ezerhatszáz évvel ezelőtti magas uraságokhoz is. Mindig olyankor potyogtatták a kis makkszakajtókat az ölembe, amikor már úgy belefájódott a fejem a hőseimbe, hogy át akartam

őket engedni a hóhérpallosnak, mint minden bonyodalmak megoldójának. Mire a kis szakajtókat kék plajbással, piros plajbással kifestettem szép telitarkára, akkorra mindig jókedvem lett, és amnesztiát adtam azoknak, akiket a gonosz császárok halálra ítélték — be kell vallanom, hogy az én jóváhagyásommal. Sőt mint gavallér ember a szebb nemből való hősnőmet meg is itattam az iszalagvégről csurgatott harmattal a pohárrá ékesített makkszakajtóból”. A regény 341. lapján is előjönnek a makkcsészek: „Makk-szakajtókat markolt fel a fűből, amelyeket kívül aranycsillagokkal, belül piros és kék csikokkal színezett ki.” Csöngölén termettek ezek is, bizonyosan azon a nyolc tölgyfán, amelyeket az erdészház végébe ültettek valamikor szabályos körben. Az erdészek *gubacs*nak hívják itt. Teleraktam a zsebemet én is, hogy el ne feledkezsem róluk. Gyerekkoromban ujjaim közé fogva füttyentgettem is hasonlókkal, most újból kipróbálom. Szól.

A hősnő

Nehéz olvasmány lett volna az *Aranykoporsó* kis Tit nélkül. Bizonyítékokat bőven találok rá a regényben, föltehetően az előre megírt részletekkel kerültek bele. Nem tudni pontosan, melyek ezek, mert a hagyaték egy része még hozzáférhetetlen. Kilencvennégy kutya nyelvről tud a Levelesláda szerkesztője, *Madácsy László*. A mintát a kis Tit figurájához Kalmár Ilona adta, akivel 1932. június 21-én ismerkedett meg Balatonföldváron, és akihez szoros barátság (szerelem?) fűzte haláláig.

A Csöngölén 1932. augusztus 10-én írott levél szerint Titania volt először, később Titania, Titánka lett belőle. Háromszáz lapnak kellett eltelnie, mire kis Tit lett. Próbálkozott a *Nilla* változattal is (65. lap). A rövidítésnek lépcsői vannak, szerintem a *drága kis Titkárom* megszólításban is benne bujkál már, vagy talán ebből nőtt ki. Hogy van-e köze mindennek a levelekből ismert *Kis Ica*, illetve *Kica* változathoz, nem tudni, de nem kell nagy fantázia hozzá, hogy elképzeljük ezt is.

A vércsék is a szeretett lány nevét kiáltják a 345. lapon. Igen sok vércse lakott abban az időben a csöngölei erdőben, mondják, akik ekkor már éltek. És leírja Móra is a Földhözragadték történetében: „És vakogtak a bakcsók, vijjogtak a kékvércsék, burogtak a vadgalambok. Ki-ki folytatta a maga mesterségét anélkül, hogy beleszólt volna a másikéba.”

Van még egy szép természeti kép a regényben, bár ez föltehetően nem csöngőlei, hanem földvári. A 324., 369., 399. és a 460. lapon is előjön majdnem ugyanabban a formában. „A nap a hegyre ült.” „Tit így nevezte el az alkonyatot, s a fiú biztos volt benne, hogy neki egész életében sohase megy le többet a nap, hanem a hegyre ül.” A levelekben is előjön a kép, külön magyarázat nélkül. Értenie kellett tehát Kalmár Ilonának, közös emlékről lehet szó. Balatonföldváron nyugszik le nyáron úgy a nap, hogy elbújik a szemközti hegyek mögé. Legyen bátorságunk hozzá, hogy a helyet is kitűzzük, ahol sétálhatott a víz partján a két félegyházi? Karlsbad (Karlový Vary) is fölébrszti benne ezt a szép emléket, ha Ilonának írja még 1933. július 16-án is. Szép, közös emlék, regényben és levélben elbeszélve is.

Szent Bonifác sáfár vértanú

Tudjuk jól, a regény végül is nem Csöngölén fejeződött be, de részleteiben többször is föllelhetők itteni benyomások. A balatoni napok termették bizonyára a tengerparti leírásokat, noha jóval korábbi tengeri képek is belejátszhattak. Jó okunk van sejtteni, hogy Balaton-parti emlékekből épült a 30. fejezet nagyobbik fele, vagy az ott született álmokból. És a folytatás is, a 31. fejezet. Talán még a bokarándulás, a meggyfabot-vásárlás is innen való, a véreshurkás epizód is. Mondhatta a vízparti idill közben Mórát *kisfiúnak* a nála jóval fiatalabb Kalmár Ilona, és jól is eshetett neki, pedig csak a *kislány* megszólítást viszonzotta vele. Szépen belefűzi az ereklye kis csontjával a korábban már bizonyára nagyon sokszor átgondolt vértanúság szálait: a kis csont helyett egy egész vértanút, sőt fő vértanút. Tőle tudjuk, hogy Gulácsy Iréntől kapta az *Aranykoporsó* ötletét, és Szent Bonifác vértanúságát jó sokáig sétáltatta fejében, de magáról a vértanúról a mai nemzedék már keveset tud, legföljebb gyanakszik, hogy a tavaszi fagyosszentek egyike lehet. Föltételezem, hogy az ötkötetes *Szentelek élete* (megjelent 1859-ben és 1863-ban) őrizi az eredeti ötletet. Nehezen hozzáférhető ma már a könyv, ide írom tehát belőle a *Szent Bonifác sáfár vértanú* című fejezetet.

„Diokleczián császár uralkodása közben Rómában Aglája nevű főnemes fiatal hölgy szépsége és roppant vagyona által nagy figyelmet gerjesztett; mert három ízben tartatott saját költségén a római nép számára nyilvános színi

játékokat. Ámde e tekintélyes hölgy egészen e föld hiú örömeiben lévén elmerülve, Bonifác nevű sáfárával vétkes viszonyban élt. Bonifác számos ferde és vétkes szokásai mellett igen érzékeny szívű férfiú vala, ezért soha szegényt segedelem nélkül el nem bocsátott magától, zarándokoknak örömet adott szállást, sőt éjjelenként fölkereste Róma utcáin az ügyefogyottakat és szűkölködőket, s rajtok minden alkalommal segített. E közben úrnője Aglája, hirtelen föltettéven vétkes mámorából, az irgalmas Isten kegyelmétől meghatottan, igen megbánta eddigi életét, s magához hívatván sáfárát, Bonifácot, azt ekép szólítá meg: »Csak úgy tudod, mint én, milyen mélyen süllyedtünk, meg nem gondolván, hogy egykor Isten előtt kell megjelenünk, és számot adnunk bűneinkről. Én azonban többször hallottam, hogy aki azokat tiszteli, kik Jézus nevéért vértök ontották, velök együtt részesülni fog dicsőségökben is. De azt is hallottam több kereszténytől, hogy Keleten Krisztus szolgálai az ördög ellen küzdenek, készebbek lévén a hóhérok által kivégeztetni, mint Krisztust megtagadni. Menj tehát a keleti részekre, és hozz a szent vértanúk testeiből ereklyéket, hogy így őket tisztelve, s emlékökre imolákat emelve, mind mi üdvözölhessünk szenvedéseik érdemei által, mind mások.«

Bonifác ennek következtében nagy összeg arannyal 12 lovag kíséretében Keletre indult, megígérve asszonyának, hogy ereklyéket hoz a sz. vértanúk tetemeiből, s megkérte Agláját, hogy ha az ő testét hozná el, úgy fogadja azt, mint vértanúét. Erre útra kelvén, se húst nem evett, se bort nem ivott, hanem Isten segítségéért esedezett. Midőn Tarzusa ért, kísérőit szálláskereséssel bizta meg, maga pedig a vértanúk vesztőhelyére ment, minthogy ép ekkor Diokleczián császár rendelete következtében a vértanúk kínoztattak. A vesztőhelyen több vértanút látván kinpadon, hozzájuk járult, s kérte őket: »Krisztus szolgálai! esedeztetek érettem, hogy szenvedéseikben részesülhessek« és a vértanúk lánczait csókolgatá, hős küzdelemre lelkesítvén őket. Ezt látván Szimplicz bíró, azonnal maga elé hozatta, s kiletét tudakolá. Bonifác pedig nyugodtan felel: »Keresztény vagyok, s az Úr Jézus Krisztust valom Uramnak.« E feleletre felbőszülvén Szimplicz, fölfüggesztve és vas gajmókkal szaggattatva Bonifácot annyira, hogy csontjai is látszottak, körmei alá éles szegeket veretett, szájába pedig forró ólmot öntetett. De Bonifác az égre tekintvén sóhajtozott: »Hálát adok

Neked, Uram Jézus Krisztus, Istennek Fia, segítsd szolgádat, könnyíts fájdalmaimon, és ne engedd, hogy győzelmet nyerjen fölöttem a gonosz bíró; mert tudod, hogy mindezeket a te nevedért szenvedem.« Ez imáját végezvén, a vértanúkhöz fordulva, mondá: »Kérlek titeket, Krisztus szolgálói! esedezzetek érettem!« Erre a vértanúk esedezvéen érette, a nép sírva fakadt, s kiáltozá: »Nagy a keresztények, nagy a vértanúk istene! Krisztus Istennek Fia! ments meg minket, mindnyájan benned hiszünk, s oltalmad alá folyamodunk.« A bíró erre megszeppenvén, Bonifácot börtönbe záratta, maga pedig eltávozott. Másnap ismét maga elé hozatta Bonifácot; s mivel ez Jézus Krisztust megtagadni nem akarta, fejénél fogva forró szurokkal telt kádba dobatta őt; de Isten angyala szállván le az égből, megérintette a kádat, s ez azonnal szétomlott, Bonifác minden sérelme nélkül, míg a közel álló bakók közül többen megégték. Ekkor a bíró Bonifácot, ki keresztet vetett magára, lefejeztette. Ezalatt útítársai mindenütt keresték Bonifácot, s megtudván, mi történt, és levágott fejről, a testéről ráismervén, 50 darab aranyon megvették a hős vértanú testét és Rómába vitték, ahol Aglája vallásos énekek zengedezése közben Rómától öt mérföldnyire azt tisztességesen eltakarította, később sírboltot is építtetett neki.

Aglája ezentúl, a világ minden örömeről lemondván, rabszolgáit minden kor, s nemkülönbség nélkül szabadon bocsátván, néhány vele egyérmű nőcselédével magányba vonult, s ott még 13 év hosszat egyedül Istennek élt, midőn pedig elnyugodott az Úrban, teste végrendelete szerint, sz. Bonifácz ereklyéi mellé temettetett el. — Sz. Bonifácz vértanú emlékére később templom is épült, s ebben 1603-ban találtak föl sz. Bonifácz és Elek ereklyéi. E templom jelenleg sz. Elek templomának nevezetik, s nagyoltára alatt nyugosznak márvány koporsóban sz. Bonifácz és Elek ereklyéi.

† Irgalmas Úr Isten! óvj meg minket a jósgoddali visszaéléstől, s minden büntől, s ha hibázunk, add kegyelmedet gyors megtérésünkre, hogy kegyelmedet üdvösségünkre használjuk szent Fiad, Jézus Krisztus által, Amen.”

A szentek is megváltoznak, mire regény lesz belőlük. Aglája szerelme a szentek szokásos pályáját járja. Előbb förtelmes bűnök fertőjében fürdik, aztán hirtelen megtér, és eseng, hogy vértanú lehessen. Hozzá képest valóban profán kép áll előttünk az *Aranykoporsóban*, csupán a befejezésben ismerhető föl a minta.

Le kell azonban szögeznünk, ahogy Móra napi tárcáiban nem tud elszakadni a valóságtól, hozzá köti magát regényében is. Hiába volt kész vázlata, hiába tervezte meg előre akár minden porcikáját is, Csöngöle erdészháza mégis belefért, csak egy kicsit elbújtatva. A szíriai forró homok itt melegegett föl elviselhetetlenül, de Móra mindvégig védte eredeti elképzeléseit, és végigvitte szereplőit a jóval korábban megrajzolt pályán is. Mesterien ötvözte a valóságot a kiadós élettapasztalatból szőtt fikcióval.

A könyvtári élet

Aki a Pántlika felől érkezik a faluba, annak az tűnik föl először, hogy szép, új házak épülnek itt is. Hajlamosak vagyunk rá, hogy késve lépőnek mondjuk Csöngölét, mert a megye határán fekszik, és a benne lakók nemcsak a magát nehezen megadó földdel bajlódtak, hanem értékesítési gondjaik is voltak, ennél fogva talán azon se csodálkoznánk, ha csupa száz év előtti rogyant házat látnánk, de jólesik körbejártatni a szemünket. Tudván tudjuk, hogy fogyogat a falu népe, de lám, sokan vannak, akik itt akarnak maradni. Leginkább csak lak-

ni, mert sokan eljárnak dolgozni, a kisteleki kábelgyár, a Délép, a varroda és az olajosok naponta viszik-hozzák a rengeteg embert, hisz aki itt lakik, az legalább dolgozni megtanult. Amit beljebb keresnek, abból úgy-ahogy megél a család, amit viszont itthon kinlódna össze föliával és állattartással, az mehet téglárcserépre, és lehet belőle új ház.

Profétai hevület kellene ide, ha könyvtárba akarnánk csalogatni rendszeres olvasónak az embereket. Amíg iskolás a gyerek, addig szívesen bejön, még ha középiskolába jár is, és amikor már nyugdíjas az ember, szintén, de se a versek, se a regények nem érdeklik a munkabíró felnőtteket — mondja *Kuklisláné Vajda Mária*, az egyik szélső házban meghúzódó községi könyvtár egyetlen dolgozója. Nem érdeklik? Nem egészen jó szó ez ide. Aki korán reggeltől késő estig dolgozik, mert az állatokat indulás előtt és hazaérkezés után is etetnie kell, az a televízió előtt is el tud aludni, akár az első híradó közepén is, egyszerűen nem ér rá, hogy könyvet vegyen a kezébe. Addig-addig ígértük a több szabad időt az embereknek, amíg szinte betegre nem dolgozzák magukat szabad idejükben. Pedig 8300 kötet várja olvasóit a könyvtárban, ennyi a 2540 lakos számára majdnem bőségesnek is mondható. Az eldugott kis könyvtárnak mindenesetre elég. Itt megint meg kell állnunk egy szóra, mert fontos érvet találtunk: *akkora már Csöngöle, hogy eldugni is lehet benne egy könyvtárat.*

Az egész falut megmozgató rendezvények tehát nincsenek, az iskolásokat azonban mindenképpen szeretné ideszoktatni a könyvtáros ezután is. Addig, amíg hajlanak a jó szóra. Csoportonként fogadja őket, játékos foglalkozásokat tart nekik, megtanítja mindegyiket a zékönyvek használatára, vagy rendhagyó

irodalomórát tart, többnyire a könyvhét tájékán. A Somogyi Könyvtár segít benne, közvetíti az írókat vagy az irodalmárokat. A mezőgazdasági könyvhónap idején is sikerül összehoznia egy-egy előadásra való közönséget, erre a fölnöttek is szívesen eljönnek, hiszen hasznos tudományról van szó. Amit itt hallanak, ott hon már holnap ki is próbálhatják.

Három fiókkönyvtár is létezik a hatalmas tanyavilágban. Egyik a még működő Erdősarki iskolában, a másik a pedagóguslakásnak maradt Vadgerlésben, a harmadik pedig a tészközpontban, az egyik irodai dolgozó közreműködésével.

Elidőztünk egy kicsit a tanyai iskolák hirtelen megszűnésén. A könyvtáros maga is tanyai származék, Templomhalom tájáról való, tudja tehát, milyen mozgalmas élet volt akkoriban a tanyák iskoláiban, de a hátrányáról is tud szólni. Oroszt csak úgy tanulhatott, ha hetente egyszer bejárt a belső iskolába. Fájjalja viszont, hogy a körzetesítéssel olyan zsúfolt lett a központi iskola, hogy mindenképpen bővíteni kell. A telek már megvan hozzá. Higgadt fejjel azt is mellé teszi, hogy a tanyai iskolai korszak végén már csak hatan voltak nyolcadikosok, meg azt is, hogy pedagógust is nehéz volt tanyára vinni. Nagy bánata viszont, hogy ezeknek az iskoláknak a másodlagos funkciójuk is megszűnt. Valamikor jártak ezekhez a művelődési autók, előadót és filmet hoztak, könyvet kölcsönöztek, és odajöttek a környék lakói akkor is, ha nagy volt a hó.

Beszélgöttünk Móráról is. Várostantyának mondták akkor az erdészházat, ide bujt el alkotó ihletet keresni. Igaz, megzavarták nyugalmat, jöttek az adószedők, és a nyomukban járó nyomorúságok, hazament, és megírta az akkori idők egyik legkeményebb bírálatát. Ha az épülő házakat örömmel figyeljük, Földhözragadt Jánosék történetét mindenképpen figyelembe kell vennünk. Később visszatért újra, magával hozva az *Aranykoporsó* ötletét és vázlatát. Akkor még nem sejtette, hogy utolsó regénye lesz, legföljebb azt, hogy legértettebb alkotását adja ki a kezéből. Karácsonyra várták az olvasók a könyvet, és meg is kapták. Nyoma se volt még akkor a ma annyit emlegetett hosszú nyomdai átfutási időnek. Még írta a regényt, amikor az elejét már szedték a nyomdászok. Amint talán bizonyítanunk sikerült, akarva-akaratlanul is belehallik a regénybe az akkori Csöngöle, bár az *Aranykoporsó* történelmi regény, a római kor legvégén játszódik.

Horváth Dezső

Tükör helyett: grafika

1955. április 21-én született Budapesten, a Tavasz utca 4. sz. (1033) alatt lakik, és Benedek Péter a neve. A Képző- és Iparművészeti Szakközépiskolában érettségizett. Ezután egy év kényszerszünet következett, amelyet az Operában töltött el mindenesként: kávéért futott, színészt kérelt, ruhát tisztított, díszletet pakolt.

A következő állomás: Leningrád, a díszlet-és jelmeztervezői akadémia. Kevés díszlettervező dicsekedhet az országban akadémiai diplomával: az egyik ő. Díszlet- és jelmeztervezés címén tanult festészetet, művészet- és színház-

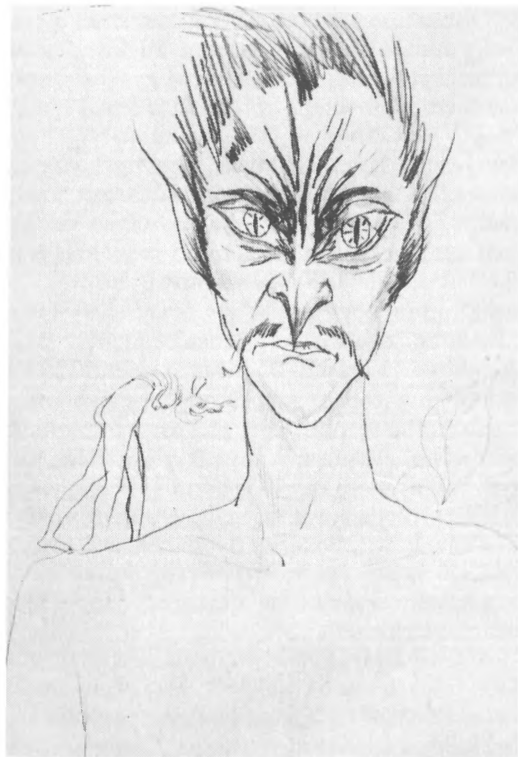
történetet. A hat év alatt végigjárta Leningrád összes múzeumát — de nem úgy ám mint egy turista, hanem a pincétől egészen a padlásig —, tanulmányozta az I. Péter és II. Katalin által építtetett épületeket és látott sok olyan színházi előadást, amit mi csak hallomásból ismerünk. Az iskolák után a MAFILM-hez került, majd katona lett, így csak két éve kezdett el dolgozni. A leningrádi hat évnek az volt a hátránya, hogy távol élt Magyarországtól. Aki itthon tanul, annak megvan az a lehetősége, hogy a főiskolai évek alatt megismerheti leendő munkatársait, ő viszont teljesen új és szinte idegen emberként került a filmgyárba. Mégis, ez idő alatt két önálló díszletet tervezett — a harmadik most készül —, és rengeteget dolgozott mint asszisztens.

Ez a történet hivatalos része. És a személyes? Egy segítőkész, csöndes, jó kedélyű és humorú fiatalember áll előttünk, aki alighanem tehetséges is, amit — egyelőre ugyan csak kevesek számára — most készülő díszlete és természetesen a rajzai is bizonyítanak.

A rajzaival vagyok a legnagyobb gondban. Életrajzot könnyű írni, de bírálatot nem. Nekem ugyanis tetszenek Benedek Péter munkái, noha véleményemet nem tudom és nem is akarom elfogadtatni senkivel. Rajzairól Karinthy *Cirkusz* című novellája, Örkény kisregénye, a *Rózsakiállítás* és Gross rézmetszetei jutnak az eszembe. Nem utánézésről van szó azonban, hanem rokonságról. Az alapállás hasonlósága juttatja eszembe ezt a három nevet. Azt, hogy valaki emberi mivoltának kicsiségében megtalálja a nagyszerűséget, és ezt még ábrázolni, kifejezni is képes legyen, csak tisztelni tudom.

Tetszik rajzainak tisztasága, az az egy-két vonal, amivel egy egész embert tud jellemezni; tetszik a torz arcok és eltúlzott formák igazsága. Tetszik, mert — bár a tükör nem mutatja — mi is ilyenek vagyunk.

Gajdos Gábor

A Nagyvilág repertórium 1971—1980

A *Nagyvilág* újabb repertóriumának megjelenésével a kitűnő világirodalmi folyóirat negyedszázados terméséhez van már gyors és megbízható visszakeresési eszközünk. Az első tizenöt év (1956—1970) anyagát regisztráló repertórium jó tíz éve jelent meg (*Könyvtáros* 1975/9. sz.), most pedig a hetvenes években közreadott számokat dolgozta fel az összeállító, *Körtés Júlia*.

A *Nagyvilág* az évek folyamán — mint *Kéry László* írta — kialakította arculatát, kitaposta ösvényeit, felépítette hagyományait. Változó világunkban változatlan igényességgel és jó alkalmazkodóképességgel egyengeti a magyar és a világirodalom egymásba futó útjait. Az irodalmat kedvelő magyar olvasóközönség körében a lap indulása óta eltelt csaknem három évtized nem csökkentette népszerűségét; a friss számok iránt élénkebb az érdeklődés, de — s ezt mi, könyvtárosok tapasztalhatjuk leginkább — a korábbi évfolyamok is állandóan kézben vannak. Az általános érdeklődésre való böngészgetésen kívül rendszeresen forgatják a lapot határozott céllal is, többnyire a kedvelt írók nevét keresve, de irodalom szakos, idegen nyelv szakos tanárok, egyetemi hallgatók, sőt középiskolások körében is gyakori az egyes műfajok, egy hosszabb-rövidebb időszak lírai termése, valamely nemzet fiatal prózairóinak magyarországi megjelenése, vagy a külföldi szerzők hazai fogadtatása, vizsgálata — hogy csak néhányat említsünk a témák sorából — iránti érdeklődés.

Szerencsések az olvasók és a könyvtárosok, hiszen hosszas, fáradságos kereséstől kíméli meg őket az a körülmény, hogy a folyóirat cikkanyagát, illetve annak nagyobb hányadát többféle szempont szerint tárták fel. Évről évre megjelenik a jól szerkesztett éves tartalommutató, amely külön csoportosítja a szépprózát, a drámát, a verset, a külföldi szerzők iro-

dalmi cikkeit, illetve a külföldi írókról megjelent írásokat, továbbá a hazai szerzők tanulmányait s végül az illusztrációkat.

A nagyobb időközöket átfogó repertóriumok szerkesztője nem hagyta figyelmen kívül az éves mutatók felépítését, s mintegy hozzájuk kapcsolódva, ezeket kiegészítve, továbbfejlesztve alakította ki saját rendszerét, amelynek rendszerező alapelve a nevek, illetve a tárgyszók betűrendje. Ezt a szerkesztési módot alkalmazta már az első repertórium közreadásakor is, és tiszteletreméltó következetességgel ragaszkodik eredeti elképzeléséhez. Eljárásának feltétlenül megvan az a nagy előnye, hogy a használó az újabb kötet kézbevételekor a már korábban megszokott módon keresheti a számára fontos adatokat, s ez a mi kísérletező, újításokat kedvelő bibliográfiai gyakorlatunkban nem lebecsülendő érvény. Tíz évvel ezelőtt az *időrendi szempont* érvényesítését szóvá tettem, ezt most megismétlem, de hangsúlyozom: nem azért, hogy a *Nagyvilág* újabb repertóriumában valósuljon meg, hanem olyan esetekben, amikor az általam ajánlott megoldás nem ütközik a kialakult hagyománnyal; ha csak egy mód van rá, hogy a dolgokat *fejlődésükben* mutassuk be, akkor ezzel a lehetőséggel élni kell. Az időrend a másod- vagy harmadrendű alosztásokban is többet mond, mint a mechanikus betűrendbe sorolás. Elég, ha arra gondolunk, mennyivel egyszerűbb így kikeresni, hogy melyik volt az illető szerző legkorábban megjelent írása, s milyen sorrendben követték egymást a későbbiek. Márpedig az ilyen irányú tájékozódás élő igény, és az átrendezést kinek-kinek végig kell csinálnia, ha a tárgyát fejlődésében akarja áttekinteni.

A fenti kitérőhöz a *Nagyvilág* most megjelent repertóriumunk inkább alkalmat kínál, mintsem okot szolgáltatott, hiszen a pazar bőkezűséggel közölt anyag és az a szakmai igé-

nyesség, amivel a szerkesztő dolgozott, minden elismerést megérdemel. A közlemények címe a többszöri besorolás elvének megfelelően két, esetleg három helyen is szerepel — ez azzal az előnnyel jár, hogy egy-egy névnel minden adat együtt van: a szerző műveinek címe, a róla szóló írások és a képi ábrázolások. A jobb áttekinthetőség kedvéért a nagyobb csoportokon belül műfaji tagolást is alkalmazott a szerkesztő. Örvedetesen megszaporodott a repertóriumban a tárgyszavak száma. Becslésem szerint csaknem háromezer címszó található benne, s ebből jóval több, mint kétezer az írói név. Végigtekintve a külföldi szerzők névsorán, úgy tűnik, hogy még évekig ez a repertórium fog első információt adni a hazai érdeklődők számára több, nem is egészen kezdő külföldi íróról, például *Wolfgang Bauer* osztrák drámaíróról, *Igor Jefimov* szovjet íróról, *Demetriosz Kasszalosz* görög költőről, *Roberto Rauspantiról*, a magyar líra avatott fordítójáról és másokról. Nem volna méltányos a szerzői nevekkel kapcsolatosan akadékoskodni, hiszen érzékelhető a pontosságra törekvés, sőt talán éppen ebből fakad néhány olyan túlzás is, mint *Vercors* vagy *Giorgione* eredeti ne-

vére való utalás, hogy ne is említsük a *Vitéz Mihályról Csokonaira* való utalást. Már-már az automatikus permutálást juttatja eszünkbe egyes tárgyszavak meglepő besorolása, például az ilyen: *Korabeli* metszet a francia forradalomról vagy *Mai* román plakátkiállítás.

A bibliográfiai leírások szakszerűek, pontosak, a magyarázatra szoruló címek esetében a kiegészítések lényegretörőek, röviddek. Ebben is inkább a többlet az, amit elengednénk, például a *Moholy-Nagy Lászlóról* szóló írásoknál kinek a számára kell megjegyezni, hogy magyar festő?

Mindent egybevetve a több mint tízezer tételes repertóriumot a könnyen és gyorsan áttekinthető szerkezet és a megbízható hivatkozások jellemzik. Kár, hogy a vasok, fűzés nélküli (ragasztott gerincű) kötetből már néhány forgatás után hullani kezdenek a lapok, pedig ennek a kiadványnak minden példányát gyakran fogják használni. (*Összeállította: Körtés Júlia. Budapest, 1984. Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ. 468 l. 130 Ft*)

Korompai Gáborné dr.

Könyvtári kis tükör Ajánló könyvjegyzék

Magyar történelem, világtörténelem 1945—1980

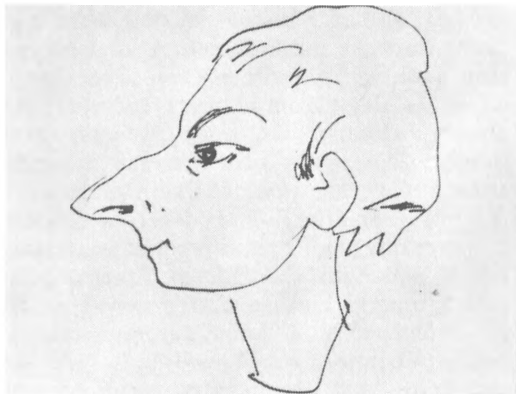
Nem szeretem a szörszálhasogató nyelvészkedést, most mégis nyelvészeti kérdéssel kezdem. Egy kicsit mindig zavarban vagyok, ha az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ ajánló könyvjegyzékeinek sorozatcímét le kell írnom. Könyvtári *kis tükörnek* vagy *kistükörnek* írjam-e? Sem a *Helyesírási szótárban*, sem a *Helyesírási tanácsadó szótárban* nem szerepel ez a szóösszetétel, és a sorozat új kötete sem oszlatja el bizonytalanságomat, mert abban is mind a két változat megtalálható. A címlapon *kis tükör*, de a címlap hátoldalán a címléírásban már *kistükör* formában olvasható. Melyik a helyes? Nyelvérzékem a *kistükör* felé hajlik. Egy kiagyalt szójátékkal próbálom érzékeltet-

ni, hogy miért. Ha valaki a *kisautójával* elvisz egy *kiskocsmába* és annak *kisasztalánál küsszéken* ülve megiszom egy *kisüstöt*, majd *kistányerból kiskanállal kispörköltet* kóstolgotok és *kisfröccsöt* kortyolgotva *kiskáté* helyett a sorozat új kötetét lapozgatom, bizony én azt is *kistükörnek* vélem, mert ez a szóösszetétel ugyanúgy típust, fajtát fejez ki, mint a szójátékban szereplő többi. Apróság ez, mégis érdemes volna szakember bevonásával eldönteni, hogy melyik változat a helyes, és az „így is – úgy is” helyett kizárólag ebben a formában kellene írni.

A legújabb ajánló jegyzék, amelyet *Bereczky László*, a sorozat főszerkesztője állított össze, az 1945-től 1980-ig megjelent magyar nyelvű

történelemtudományi művek közül a legfontosabbnak vélt alkotásokra hívja fel a figyelmet, azokra a könyvekre, amelyek a legjobban segíthetik a magyar és a világtörténelem megismerését, elsajátítását. A válogató bibliográfia összeállítása mindig nehezebb, felelősségteljesebb munka, mint az adott korszak teljes anyagának feltárása, mert nemcsak mérleget, hanem a művek értékelését, minősítését is megkívánja. Bizonyos értelemben tehát erre is érvényes az, amit *Georges Duby*, a nagy francia történész a történetírásról mondott: „A történetírók nem az igazi történelmet írják, hanem a történetírók történelmét, mert mindenki önmagán át írja a történelem képét.” A válogató se bújhat ki a bőréből, ő is önmagán szűri át a rendelkezésre álló anyagot, tehát a válogatás egy kicsit a válogatót is tükrözi. Ez a kötet nemcsak tükrözi, hanem egyértelműen dicséri is összeállítóját, akinek főszerkesztőként a sorozat egészének színvonalában is meghatározó szerepe van.

Bereczky — a sorozat ajánló jellegének megfelelően — mértéktartóan határozta meg a kötet rendeltetését: az általános történelmi tájékozódás segítése; az, hogy könnyen és gyorsan megtalálható legyen, milyen műveket érdemes elolvasni a magyar vagy a világtörténelem egészéből, egy-egy korszakáról. Az évtizedekkel ezelőtt divatos ajánlójegyzékektől tehát, amelyeknek jó része megrekedt a szellemi inszignyhai menük színvonalán, nem a célkitűzés különbözteti meg, hanem a megvalósítás. A kistűkör sorozat egyik fő érdeme, hogy nem a kezdő vagy az úgynevezett átlagolvasók vélt igényeihez igazodik — bár azok számára is készül —, hanem tudatosan és tudományos igényvel igyekszik segíteni a tájékozódásban a közművelődési könyvtárak olvasóinak minden rétegét, azokat is, akik a történelmet nem a felnőttek mesepótlékaként olvassák, hanem tanulmányaikhoz, kutatásaikhoz keresnek forrásokat. Ebből következik másik érdeme: a könyvtárosoknak is fontos segítőjévé vált. Nincsenek általánosítható ismereteim használatáról, de szakszervezeti és közszégi könyvtárban egyaránt tapasztaltam, hogy a kistűkör eddig megjelent kötetei a könyvtáros gyakran használt tájékoztatói segédleteként ott sorakoznak a kölcsönzőpult mögött, hogy mindig kéznél legyenek. (Az újabb kiadások előtt érdemes lenne a könyvtárosok szélesebb körének a véleményét megismerni, hogy a szerkesztésben a gyakorlati felhasználók tapasztalatait is figyelembe vehessék.)

Az új kötet 597 művet sorol fel, tehát jóval többet, mint amennyi a kisebb vagy akár a közepes nagyságú közszégi és szakszervezeti könyvtárak állományában megtalálható. Első részében a magyar, a másodikban a világtörténelemmel foglalkozó művek leírásai szerepelnek csaknem azonos terjedelemben. A magyar történelmet 311, a világtörténelmet 286 mű képviseli, a mindkettőt bevezető *Általános résztől* eltekintve történelmi korok szerinti csoportosításban, s egy-egy koron belül külön-külön fejezetet szentelve a fontosabb korszakoknak és a meghatározó jelentőségű történelmi eseményeknek.

A terjedelmi keret és a bibliográfia célja egyaránt szigorú rostálásra készítette az összeállítót, s ebben következetesen ragaszkodott a sorozat jól megválasztott alapjéhez. Bárán kirostálta a megjelenésük idején fontosnak tartott, de mára már elavultnak tekinthető műveket, ugyanúgy, mint a csak szakemberek érdeklődésére számot tartó munkákat, amelyek elolvasásához, megértéséhez szakismeretre van szükség. Ilyen módon — a tudományos igényességről való lemondás nélkül — sikerült megteremtenie a kötet arányos felépítését, amely a történelemmel még csak ismerkedő emberek érdeklődését kielégítő, de mások által is haszonnal forgatható könyvektől (Képes történelem; Népszerű történelem; dokumentumregény, visszaemlékezés, emlékirat stb.) az alpművekgig, az egyetemi szintű összefoglalásokig, a résztémákat és a különleges szakkérdéseket elmélyülten tárgyaló munkákig a tudományág legfontosabb kiadványainak széles skáláját sorolja fel.

Egyetérthetünk a szerkesztővel abban is, hogy válogatásának középpontjába a politikai történelmet állította. Ha a modern történetu-

domány kibővült kereteinek megfelelően a gazdaságtörténeti, történelemszociológiai, társadalomtörténeti, művelődéstörténeti stb. műveket is bevette volna összeállításába, ez csak a politikai történelem, illetve a szakterületek anyagának erős megnyirbálásával lett volna megvalósítható. A jobbik megoldást választotta tehát, amikor megelégedett annyival, amennyit a szakterületekből a kötetben szereplő nagy összefoglalások és korszak-monográfiák tükröznek.

Szembetűnő, hogy mind a magyar, mind a világtörténelmi résznek legvérszegényebb fejezete a legutolsó: a *Magyarország története 1945 óta* és a *Napjaink történelme*. Ez azonban nem az összeállító hibája, hanem a történetírás sajátosságából ered. A múlt történetét könyvekből megírni, mint a közeli eseményeket, amelyek még nem estek át a történelem időszűrőjén. Így erről a korról még kevés az események fontossági arányait torzításmentesen ábrázoló történelmi munka. Az összeállító viszont csak abból válogathat, ami van. Ezért aztán a *Napjaink történelme* című fejezet csak részleteket villant fel, nem ad átfogó képet a világ 1945 utáni történelméről, s a hazánkban végbement korszakos történelmi változásról és fejlődésről is elég szegényes képet kapunk. Ezeknek a fejezeteknek a gazdagítása érdekében hasznos lett volna — bár ez a keretek átlépésével járt volna — néhány olyan, fontosabb mű felvétele, amely egyébként a társadalomtudományok keretébe tartozik.

A kötet használatát jól segítik az annotációk, amelyek nem csupán tartalmi ismertetések, hanem eligazítást adnak abban a tekintetben is, hogy az adott mű milyen szempontból közelíti meg a témát, hogyan foglal állást a vitatott vagy még le nem zárt kérdésekben. Nem a legszerencsésebb azonban, hogy azoknak a műveknek, amelyeknek két kiadása is szerepel a kötetben (*Képes krónika; Mohács emlékezete; Rákóczi emlékiratai*), egymástól eltérő szöveggel és adatokkal két annotációja van, mint ha nem is ugyanarról a műről volna szó. De a fordítottjára is van példa: Rákóczi emlékiratairól ugyanazon az oldalon kétszer olvashatjuk ugyanazt a hat sort. Egyszerűbb és célszerűbb lett volna a két annotációt összevonva csak az egyik kiadásnál közölni, a másiknál pedig csak a két kiadás közti eltérést ismertetni.

Úgy érzem, hogy az olvasók és a könyvtárosok egyaránt haszonnal forgathatják a kötetet. Kár, hogy a szerkesztők nem segítik őket — főként a könyvtárosokat — abban, hogy gyorsan használhassák. Az egyik régebbi kötetről irván már megkérdeztem, most megismétlem: miért nincs a köteteknek mutatójuk, hogy aki egy bizonyos művet keres, pillanatokon belül megtalálhassa? És ha katalógusnak is szánják a jegyzékeket, az egyes csoportokon belül, a sorrendi összevisszaság helyett, miért nem alkalmazzák a katalógus-szerkesztés valamelyik megszokott rendteremtő eszközét, például a betűrendbe sorolást? (1984. OSZK KMK – Múzsák 227 l. 45 Ft.)

Könczöl Imre

Kérdezz — felelek

Egy könyvtár vezetője kérdezi a jubileumi jutalomra való jogosultságról:

„Egyik könyvtárosunk ez év februárjában meghalt. 1985. szeptember 8-án vált volna jogosulttá a 25 éves jubileumi jutalomra. Az összeget a költségvetésben meg is terveztük. A jutalmat szeretnénk az örökösöknek kifizetni, annál is inkább, mert az elhunyt felesége szintén a könyvtárban dolgozik. Van-e lehetőség a jutalom kifizetésére?”

Válasz:

A jubileumi jutalom — a *Munka Törvénykönyve* (Mt.) 48. paragrafusának (2) bekezdése

szerint — a huszonöt, a negyven, illetve az ötven évet *munkaviszonyban töltött* dolgozók részére jár. A levélben említett könyvtáros 1985. szeptember 8-án töltötte volna be a huszonöt éves munkaviszonyát, ez év februárjában még nem volt ennyi munkaviszonyban töltött ideje. Emiatt a jubileumi jutalomra nem szerzett jogosultságot, azt az örökösöknek sem lehet kifizetni.

Más volna a helyzet, ha a könyvtáros a huszonöt éves munkaviszonyát még halála előtt betöltötte volna, de a jutalom kifizetésére már nem kerülhetett sor. Ebben az esetben a jutalmat az örökösöknek ki kellene fizetni.

A Könyvtári Figyelő idei első (1985/1.) számát kézbevéve legelőször egy formai változtatás tűnik az olvasó szemébe: az idegen nyelvű tartalmi összefoglalások a folyóirat elejére kerültek, az első cikk a 15. oldalon kezdődik. Lehet, hogy ezt sokan nem fogadják örömmel, de az bizonyára osztatlan elismerést fog aratni, hogy a Figyelő a mellékletben közölt 1984. évi tartalomjegyzékén kívül az elmúlt évről még külön rövidítésjegyzéket is ad, amellyel a tavalyi évfolyam lapszámainak használatát éppúgy megkönnyíti majd, mint sok rövidítéssel dobálózó jelenünk mindenfajta könyvtári kiadványainak és hivatalos szakmai irományainak forgatását.

Egyébként a szám változatos, s egy kivétellel csupa információközlő, illetve helyzetismertető írást tartalmaz: *Babiczký Béla* az Egyetemes Tizedes Osztályozási rendszer jelzetszerkesztési szemléletében bekövetkezett változásról ír, s ezzel kapcsolatban a rendszer alkalmazkodó képességének újabb tényeire hívja fel a figyelmet. Szerinte az önálló jelzetelemek (főtablázati számok és önálló alosztások) kapcsolási lehetőségeinek bővülése és a nem önálló jelzetelemek több változatban való felsorolásának lehetősége az ETO jelzetalkotását lényegesen rugalmasabbá tette. Arra is figyelmeztet azonban, hogy ez a nagyobb jelzetszerkesztési szabadság az alkalmazók különféle csoportjai elé nehezebb döntési és együttműködési feladatokat állít. *Tóth Gyula* a pedagógusképző főiskolák helyzetével foglalkozik — ugyanerről a témáról a *Könyvtáros* márciusi számában és ugyancsak az ő tollából szintén olvasható írás. *Kókay Györgynek* *A nemzeti értékek biztonsága az egyházi könyvtárakban* című írása — kiterjeszhető érvénye következtében — a Figyelőnél nagyobb nyilvánosságot is megérdemelt volna; arra mindenesetre figyelmeztet, hogy a könyvtárakban levő értékek belső és külső védelméről nem lehet ele-

gendő fórumon és elégséges alkalommal beszélni. *Barabás Tibornénak* az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtárban működő országos fordításnyilvántartásról szóló cikke azért fontos, mert a könyvtárosok egy része sincs tisztában a mindenfajta fordításra kiterjedő bejelentési kötelezettséggel, holott ennek jelentőségét egyebek között az is bizonyítja, hogy évente 11—14 millió forintos megtakarítás származik a többszörös fordítások megakadályozásából. Hét megyei könyvtár társadalomtudományi szakirodalmi szolgáltatásairól és ezek használóiról ír *Sz. Nagy Lajos*, aki nem elégszik meg a nem túlságosan rózsás vizsgálati eredmények közlésével, hanem javaslatokat is tesz a helyzet megjavítására (a kulcsszavak itt is az *együtműködés* és a *központi szolgáltatások*). Az Állatorvostudományi Egyetem Központi Könyvtárának közelmúltban történt átépítését *Tombor Tibor* vizsgálja a tapasztalt könyvtárárpítés szemével. A *Dömötör Lajosné* — *Kováts Zoltán* szerzőpáros az amerikai CAS (Chemical Abstracts Service) dokumentációs központnak a mágnesszalagok áremelésére vonatkozó terveit ismerteti, s az előfizetési ár növelésével kapcsolatban felteszi a kérdést: megérné-e a mágnesszalagok beszerzését a külföldi központok online figyelésével helyettesíteni, vagy a visszamenőleges keresésre is alkalmas hazai adatbázisok létesítésével felváltani. Amint a válaszból kivettük, a szerzők ez utóbbi drágasága miatt inkább az online-figyelést választanák.

A *Könyv és Nevelés* elmúlt évi utolsó (1984/6.) számában *Ballér Endréné* fővárosi vezető szakfelügyelő az új tanterv megvalósításának általános iskolai könyvtári feltételeit veszi számba egy friss, kerületenként lebonyolított vizsgálat alapján. Megállapításai szerint Budapest 22 kerülete közül 12-ben az iskola-

vezetés a tantervi követelményeknek megfelelően beépíti munkatervébe a könyvtár kínálta lehetőségeket. Az iskolai állományok mennyiségi és minőségi adatai biztatóak: az iskolák 76 százalékában ötezernél több könyv található; egy általános iskolai tanulóra a 9,5 kötetes országos átlaggal szemben 10,9 kötet jut, s hasonlóan jobb a fővárosi helyzet a könyvtárfejlesztés egy tanulóra számított forintösszeget tekintve is, amely 26,4 Ft, az országos 24,3 Ft-tal szemben; az iskolák 82 százalékában van alsótagozatos osztálykönyvtár, 91 százalékában napközis letét, 94 százalékában pedig szaktermi állomány is — igaz, ezekről megjegyzi a beszámoló, hogy kihasználtságuk nem kielégítő, mert a szaktanárok a letéti könyvek elvesztése miatti félelmükben több helyen inkább elzárva tartják őket. A vizsgálat tanúsága szerint a könyvtári munka egyik leggyengébb területe a folyóiratok beszerzése és felhasználása. A takarékosági intézkedések elsősorban a folyóirat-rendeléseket érintették, a legtöbb kerület gazdasági irányítói csak a szaktárgyimódszertani folyóiratok beszerzését engedélyezték: „Hiányzik a *História*, az *Élet és Tudomány*, a *Természet Világa*, sőt az alsó tagozat számára nagyszerűen használható *Kincskereső* is. Nem kapják a könyvtárosok a számukra nélkülözhetetlen *Könyvtárost*, *Könyv és Nevelést*, hiányoznak a *szépirodalmi folyóiratok* is.” A helyiségfeltételeket jellemző számok: önálló könyvtárhelyiség 174 iskolában (57,3 százalék) található, közülük 115-ben (37,8 százalék) egy-egy osztály befogadására is alkalmas a könyvtár. A személyi ellátottság számai és arányai a következők: a főfoglalkozású általános iskolai könyvtáros tanárok száma 49 (16,1 százalék); részfoglalkozású könyvtáros az iskolák 14,8 százalékában tevékenykedik, órakedvezményes 40 százalékukban, míg 29,1 százalékukban tiszteletdíjat kap a könyvtár kezelője. Ez utóbbi megoldást nem tartja kielégítőnek a cikkíró, tekintettel az ilyen könyvtárosok sokfajta egyéb elfoglaltságára. Megállapítása szerint az iskoláknak több mint felében nem jut elég ideje a könyvtári munkára a könyvtáros tanárnak. „Sem erkölcsi, sem anyagi megbecsülés szempontjából nem számít halás munkakörnek az iskolai könyvtárosság” — szögezi le a szakfelügyelő, aki a vizsgálat alapján a XIII. és XXII. kerület iskolai könyvtári munkáját itéli a legjobbnak a fővárosban.

Elégé feltáratlan területtel, az iskola, az iskolai könyvtár és a múzeum együttműködésével, a felső tagozatos tanulók olvasóvá neve-

lése és látókörük bővítése érdekében végzett könyvtárosi-muzeológusi partnertevékenységgel foglalkozik *Büki Pálné* nagykanizsai iskolaigazgató írása, amely nemcsak az együttműködés tapasztalatait és lehetőségeit ismerteti, de a nehézségeket is, amelyek kiküszöbölésére végül többféle megoldást javasol. A *Könyv és Nevelés Ifjúság és irodalom* című sorozata e számban a tudományos-fantasztikus irodalom kérdéskörét tárgyalja (Andor György), a *Külföld*-rovat három írásából pedig a müncheni Nemzetközi Ifjúsági Könyvtárnak egy 17. századi főúri kastélyban kialakított új otthonát, az USA iskolai könyvtárainak helyzetét, valamint a csehszlovák gyermek- és ifjúsági irodalom és az általános iskolák kapcsolatát, ennek különféle vonatkozásait ismerheti meg az olvasó.

Az **ÁGK híradó**, az Állami Gorkij Könyvtár és a nemzetiségi könyvtárak módszertani kiadványa 1984. évi 2. számában első helyen a nemzetiségi könyvellátás időszerű kérdéseivel foglalkozik. *S. Benedek András* áttekinti az 1968. évi nemzetiségi párthatározat nyomán létrehozott könyvtári ellátási rendszer alakulását, s különösen a közelmúlttal foglalkozik részletesebben. A legutóbbi néhány esztendőben ugyanis hanyatlás következett be a nemzetiségi könyvek behozatalában, s az okok között belső és külső tényezők egyaránt szerepet játszottak: például a kellő beszerzési összegek hiánya, de méginkább a behozatal visszaesése, amely a külföldi partnerek üzleti érdektelenségével is összefügg: „...vagy egyáltalán nem érkeznek meg a rendelt könyvek, vagy éppen az elfekvő készletek csökkentésének szándékával kéretlen, a hazai igényektől sok tekintetben eltérő szállítmányt küldenek...” A külföldön is emelkedő könyvárak szintén hozzájárultak a nehézségekhez, amelyek leküzdéséhez a cikkíró — a hivatalos művelődési kormányzati álláspontnak megfelelően — a központi juttatás fenntartását és a tanácsok anyagi áldozatvállalását egyaránt nélkülözhetetlennek tartja, a minőségi gondok kiküszöbölése végett pedig szükségesnek itéli a könyvvásárló delegációk kiutazását és helyszíni válogatását a behozatal szempontjából érdekelt országok könyvpiacain. A cikk gyakorlati illusztrálásának is tekinthető az a beszámoló, amelyben *Kertész Gyula* a Vas megyei szlovén vidék — Felsőszölnök és Szentgotthárd környéke — könyvtári ellátásá-

val foglalkozik, s a könyvtári tevékenység minden területét vizsgálja. A folyóirat egy másik közleménye az említetteket mintegy kiegészítve érdekes hírt ad arról, hogy a Gorkij Könyvtár és a ljubljnai nemzeti intézet az elmúlt év végén közösen megvizsgálta egy magyarországi szlovén- (Felsőszölnök) és egy szlovéniai magyarlakta falu (Dobronak) gazdasági, társadalmi és művelődési körülményeit, s megállapításait, a sokoldalú elemzés végső összegzését kiadványban fogja közzétenni.

Az ÁGK híradó cikkeinek további csoportja a könyvtár szolgáltatásaival, gyűjteményeivel ismerteti meg az olvasót: a *Világirodalmi Híradó*, mai nevén *Világirodalmi Információs Szemle* nevű tömörítvénygyűjtemény tiz esztendeje jelenik meg, s 1982-ben e kiadványból vált ki a híradó előző számában ismertett *Műfordítás-bibliográfia*. Igénybe vehető szolgáltatásként a könyvtárakat és a magánosokat egyaránt érdekelheti a Gorkij Könyvtár 1982-ben létrehozott 20. századi világirodalmi portrégyűjteménye is, amelynek katalógusa már körülbelül kétezer leírás tartalmaz, s amelyből a megrendelőknek pénzért gyorsan készítenyképeket a könyvtár.

Érdeemes tanulmányozni a híradó bibliográfiai és recenziós rovatát is: ezekben az új nemzeti kiadványokon kívül olyan könyvekről is közöl annotációkat, illetve esetenként ismertetéseket a folyóirat, amelyek magyar nemzeti történelmi és sorskérdéseket érintenek.

A Könyvtári Híradó, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár dolgozóinak tájékoztatója februári számában közli a Fővárosi Tanács V. B. 1985. január 8-i ülésének a könyvtár beszámolójával kapcsolatban hozott határozatát. Az ülés jegyzőkönyvének a híradóban közzétett kivonatát azért nem ismertetjük részletesebben, mert előző számunkban már foglalkoztunk a határozatnak azon pontjaival, amelyeket a könyvtár főigazgatója a vele készített és a híradóban megjelentetett interjúban kiemelt. Ezekon kívül a határozat egyik pontja arra hívja fel a könyvtár figyelmét, hogy törekedjék a különböző művelődési intézményekkel való munkakapcsolatának folyamatos bővítésére, a 6. pont értelmében pedig a vb felkéri a Szakszervezetek Budapesti Tanácsát annak megvizsgálására, hogyan lehetne további szakszervezeti, illetve üzemi könyvtárakat bevonni a lakóterületi könyvtári ellátásba.

Beszámol a fővárosi híradó a hálózati és felügyeleti osztály 1983 végén lebonyolított nagyszabású vizsgálatáról is, amelynek célja az *olvasók tájékoztatás iránti igényeinek* megismerése volt 15 könyvtár két napi — egy hétfői és egy pénteki — forgalmának elemzése alapján. E két napon a 6076 látogatónak több mint a fele élt a tájékoztatás igénybevételének valamilyen formájával, nem sokkal kevesebb, mint ahány a felmérés két napján könyvet kölcsönzött: az összes látogatók 64 százaléka kölcsönzött, tájékozódó kérdést pedig 51 százalékuk tett fel a könyvtárosoknak. Az információt kérők csaknem fele a 14—23 évesek korcsoportjába tartozott. A kérdések-kérdezések legfőbb készítője az iskolai feladatokra vagy valamilyen versenyre való felkészülés volt, az információkérés indokai között a szórakozás és a szabadidei elfoglaltság igen kis szerepet játszott. A vizsgált 3175 kérdés-kérdés egyharmada pontosan megjelölt dokumentum feltalálására, előkeresésére irányult, mégpedig elsősorban szépirodalmi művekre, de — 44 százalékban — ismeretterjesztő munkákra is. A szabadpolc kínálta nagy lehetőséget, a közvetlen hozzáférést, keresést és válogatást tehát még mindig nem használja ki az olvasók nagy része. Az olvasók elég sok esetben kértek — többnyire a könyv- és könyvtárhasználatra vonatkozó — felvilágosítást, útbaigazítást is. A szépirodalmi olvasmányok ajánlását kérő olvasók száma a vártnál kisebb volt, viszont az egyik legnagyobb esetszámmal (37 százalékos arányban) azok a kérések szerepeltek a tájékoztatásban, amelyek valamely ismeretterjesztő téma irodalmának tanulmányozásához szükséges művek megnevezésére, illetve összeszedésére, kiválogatására irányultak. A kérdések felének megválaszolásához a könyvtárosoknak használniuk kellett a katalógusokat. Megállapítja az elemzés azt is, hogy a könyvtárosok rendelkezésére álló idő nem elegendő a kérdések színvonalas megválaszolásához, a kérések megfelelő teljesítéséhez.

Az **Együtt** című Szolnok megyei híradó 1984/1—2. jelzésű összevont számát olvasva még inkább erősödött az a meggyőződésünk, hogy ez a folyóirat az elmúlt néhány évben a könyvtári lapok élmezőnyébe került, s fejlődését a szerkesztőváltás sem törte meg. Továbbra is csilognak eddigi erényei: a bő olvasmánykínálatot lehetővé tevő terjedelem — ez

a szám például 150 oldalas —, a változatos műfajú sok közlemény — a jelen esetben 21 írás —, a szerzők nagy száma és az általuk képviselt területek, szakágak, sőt szakmák viszonylag széles köre — most például 20 cikk-író, közöttük pedig nemcsak tanácsai közművelődési, szakszervezeti és műszaki könyvtárosok találhatók Szolnokról és a megyéből, hanem tanácsai vezető, továbbá munkatárs is, sőt közvetve egy rádióriporter és két író szintén szerzőjévé vált a folyóiratnak. Ráadásul minden szám közöl olyan cikket vagy cikkeket, amelyek a megyén kívüliek részére is fontos információkat közvetítenek, és egy-egy adatukkal vagy valamilyen, a könyvtár-, illetve művelődéspolitikát elsősorban érdeklő területre vonatkozó alaposabb elemzésükkel a közművelődés intézményrendszerének működési zavaraira figyelmeztetnek. A nyugállományba vonuló Szurmay Ernő könyvtárigazgatóval készített rádióinterjúból például a szolnoki könyvtári műhely két újabb kiadványáról is értesül az olvasó, nevezetesen arról, hogy a Verseghy-életmű publikálása során legközelebb a Káldy-féle bibliafordítás magyarítása végett megírt *Dissertation*nak és a kiadatlan művek harmadik kötetének megjelentetése várható. Az újabb, nem önállóan, hanem más művelődési intézmények keretében működő könyvtártípusok vizsgálata során pedig — a klubkönyvtárak tevékenységének értékelése után — most az

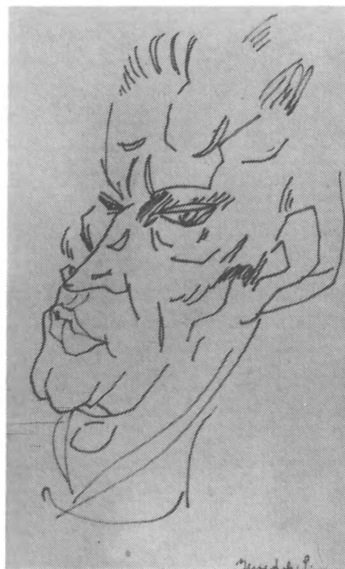
általános művelődési központokban levő könyvtárak helyzetének, munkájának elemzését vállalta az Együtt. A tapasztalatok, mivel az eddig létrehozott hét ÁMK esetében hiányoztak az intézmények ésszerű összevonásához szükséges alapfeltételek, lehangolóak, s arra inthetik a művelődési kormányzatot, hogy általában is igyekezzek erőlyesebben gátat vetni a meggondolatlan, elhamarkodott átszervezési diyhullámoknak. Egyébként erénye az ÁMK-könyvtárakról szóló írásnak, Pápay Lászlóné munkájának, hogy nem elégszik meg a lesújtó állapotrajz rögzítésével, hanem az adott helyzetben is kötelességének tartja a segítséget, ezért minden részletre kiterjedő, gondosan összeállított *minta szervezeti és működési szabályzat* közzétételével siet az általános művelődési központok könyvtárainak és irányítóinak segítségére, sőt ehhez a 17 oldalas (!) szabályzathoz több mint három oldalon a könyvtáros munkaköri leírását is közreadja.

Az *Együtt*ben megszokott olvasáselemzési műfajt ezúttal a négy szolnoki szakmunkásképző intézet tanulói körében végzett vizsgálat képviseli, amely a fiatalok olvasási szokásaira, érdeklődésére, szabadideji elfoglaltságaira és házi könyvtárak főbb adataira terjedt ki. A másik felmérés, a jászberényi könyvtáré pedig Moldova György olvasótáborának összetételét elemzi. A közvetlen olvasószolgálati tevékenységgel egy harmadik elemzés foglalkozik: ez a megyei könyvtárban 1983 során előjegyzett 276 olvasói kérést vizsgálja. A hirdató többi témájáról, közleményéről csak felsorolászerűen szólhatunk, pedig nagy részük megérdemelné a bővebb taglalást is: az 1984. évi könyvheti beszámolók között *Jókai Anna* könyvheti megnyitójának szövege és a hosszabb hallgatás után újból megszólaló *Sánta Ferenc* gondolatai olvashatók, amelyeket a szolnoki író-olvasó találkozón mondott el; közli továbbá az Együtt a szakszervezeti könyvtárak 1983. évi munkájáról összeállított beszámolót és a Szolnok körzetéhez tartozó tanácsai könyvtárak tevékenységének értékelését ugyanerről az évről, valamint az általános iskolai könyvtárak 1981—1984-es állománygyarapításáról összeállított tanulságos statisztikát. A rövidebb írások közül pedig olyan, módszertani szempontból érdekes cikkeket emelünk ki, mint például a karcagi gyermekkönyvtár szombat délutáni programjairól szóló és a Törökszentmiklósi Városi Könyvtárban elhelyezett számítógépről hírt adó, a vele kapcsolatos terveket ismertető közlemény.

Az Európai műszaki egyetemek és főiskolák szakosítási rendje című sorozatának tizedik köteteként a **Német Szövetségi Köztársaságról** jelentetett meg ismertetést a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára. A *Lécesné Mesterházi-Nagy Márta* által összeállított kiadvány annyiban eltér előzményeitől, hogy a tárgyalat intézmények sokaságára való tekintettel nem egyetlen, hanem több kötetet szánt az országnak. Ez az első, önmagában is terjedelmes, 551 sokszorosított oldalon 550 példányban kibocsátott munka az NSZK felsőoktatási rendszerének általános ismertetése után külön tárgyalja az ország alsó-, közép- és felsőfokú oktatásügyének történeti, szervezeti és egyéb kérdéseit, majd pedig az NSZK egyetlen — bár népes, csaknem tízmillió lélekszámú — tartományával **Baden-Württemberg**gel foglalkozik, ez tölti ki, *1. rész* megjelöléssel, az első kötet negyötödét. Az áttekintésben ismertetett kilenc egyetem között három híres, a magyar történelemből is jól ismert, középkori alapítású univerzitás (Heidelberg, Freiburg, Tübingen), két, egyetemi rangra emelt jónévű műszaki főiskola (Karlsruhe és Stuttgart), egy volt mezőgazdasági (Hohenheim-Stuttgart), illetve régi kereskedelmi főiskola (Mannheim) található, két, igen korszerű fiatal egyetem — Konstanz és Ulm — pedig az 1960 körüli esztendőök egyetemalapítási lázának köszönheti létét. A kötet felépítése a sorozat előző kiadványainak szerkezetét követi: bemutatja a székhelyük betürendjében felsorolt tanintézetek törté-

netét, szervezetét, felépítését, tájékoztat az egységeket, a hallgatókat és az oktatókat számáról, a felvételi előírásokról, a tanulmányi lehetőségekről, a megszerzhető képesítésekről és a tudományos fokozatokról, ismerteti a tanterveket, továbbá minden egyetem esetében közli a rá vonatkozó irodalmat is egészen az 1982/83-as tanévig bezárólag. A rajzokat, szemléltető táblázatokat, grafikonokat is tartalmazó, alapos munkához a karok, szakok és ágazatok oldalszámaira hivatkozó mutató is tartozik. (1984. [1985.] 551 l.)

Ördögösök címmel varázserővel rendelkező pásztorokról, kocsisokról, állatokat és embereket gyógyító parasztemberekről szóló népi hiedelmeket, táltoshagyomá-

nyokat gyűjtött össze *Polner Zoltán* szegedi író-újságíró Csongrád megye községeiben, 77 férfi és 48 nő adatközlése alapján. A kezdetben csak a leghíresebb két ördögösre irányuló kutatás a gyűjtőmunka során végül is kiterelődött, s a szerző húsz személyről — egy kivétellel férfiakról — jegyzett fel történeteket, amelyeket az említett címmel a szegedi Somogyi Könyvtár jelentetett meg *Csongrád megyei könyvtári füzetek* nevű sorozatának 15. publikációjaként. A füzet második felében az ördögösök történetei motívumokra bontva olvashatók, változataikkal együtt. A kiadványt a szöveg, a hozzá készített, népi ihletésű, rendkívül kifejező metszetek — Papp György munkái — és az alacsony, 300-as példányszám bibliofil csemegévé tennék, ha a füzet a sokszorosítás helyett nyomtatásban jelent volna meg. (1984. [1985.] 104 l. 20 Ft.)

Régi zene I. címmel állományjegyzéket adott ki az Állami Gorkij Könyvtár zeneműtára 320 sokszorosított példányban. *Gyimes Ferenc* összeállítása az 1984. évi állományhelyzet alapján öt fejezetben (Zenetörténeti táblázatok; Az ókor zenéje; A preromán kor zenéje; A román kor zenéje; A reneszánsz kor zenéje), ezeken belül összesen húsz alfejezetben tárja fel a könyvtár anyagát, úgy, hogy a fejezeteken belül a művek címének, a név szerint ismert alkotók esetében pedig ezeknek a betürendje a fő rendező elv. Az 1395 tételes jegyzéket a kötetben feldolgozott gyűjteményes művek felsorolása és a tételszá-

mokra utaló névmutató zárja. (1984. [1985.] 238 l.)

Verseghy Ferencet ábrázoló műalkotások reprodukcióból összeállított ünnepi kiadványt jelentetett meg száz példányban a róla elnevezett Szolnoki Megyei Könyvtár. A könyvtár fennállásának 50. évfordulójára közreadott portrégyűjteményben 13 festmény, szobor, érem és különböző technikájú grafikai alkotás reprodukciója található Pápayné Kemenczey Judit válogatásában. (1984. 15 l.)

Diafilmkatalógust adott ki film- és diapozitív-állományáról a szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár, amely 1955-ben létesítette diagyűjteményét. A *Szalay Piroska* és *Járai Andrásné* által gondosan összeállított, 300 sokszorosított példányban közreadott katalógus a tár állományát 11 szakcsoportban, ezeken belül betűrendes tagolásban mutatja be, s a 721 tételes kiadvány használatát külön cím- és névmutatóval könynyíti meg. (1984. [1985.] 148 l.)

A Tapolcai Városi Könyvtár eseménynap tárral, alkalmi bibliográfiákkal népszerűsíti helyismereti gyűjteményét és magát az intézményt: a **Tapolcai évfordulók 1985** című nyomtatott lepelrelő újsztendei figyelmességként jutott el az olvasókhöz; az **Sz. P. Feszenko** és a **Tapolca 1945. márc. 27.** c. sokszorosított, fényképes címlappal készült röplap pedig szöveget és irodalomjegyzéket egyaránt tartalmazó felszabadulási ünnepi kiadvány.

Csoportos könyvtárhasználati foglalkozások címmel második forgatókönyv-gyűjteményét adta ki a hódmezővásárhelyi Németh László Városi Könyvtár gyermekkönyvtára. A *Kis Ibolya* gyermekkönyvtár-vezető által szerkesztett, 300 példányban, sokszorosításban megjelent összeállítás elsősorban iskolai könyvtárak

számára készült, s három szerző: *Hamarné Szalontai Zsuzsa* és *Tóth Ida* egy-egy, valamint *Kis Ibolya* nyolc forgatókönyvét tartalmazza az óvodások, illetve az általános iskolák különböző osztályaiba járó gyermekek számára rendezett foglalkozásokhoz. Az iskolások irodalmi és könyvtárhasználati foglalkozásainak tárgya a család, az évszakok, a mesék és a mitológia világa, a nyelv, az energia, továbbá a világegyetem. (1984. [1985.] 56 l.)

Szemere Bertalan neveltese és pályakezdése (1812—1838) címmel a 14. kiadvány jelent meg a *Borsod-Miskolci irodalomtörténeti füzetek* elnevezésű sorozatban, amelyet a Miskolci Városi Könyvtár gondoz és ad ki több mint másfél évtizede. A *Hernádi Istvánné* által szerkesztett és ezer példányban, sokszorosításban kiadott mű szerzője, *Csorba Sándor* az első felelős magyar kormány belügyminiszterének, írónak diákeveit tekinti át, majd a pozsonyi országgyűlésen 1832—34-ben jutárusként, illetve 1834 és 1836 között Borsodban aljegyzőként kifejtett tevékenységét ismerteti, végül kétéves külföldi utazásáról (1836—1838) számol be, amelyről 1840-ben megjelent Szemere útikönyve is, s óriási sikert aratott. A füzet — amely a nyomtatást is megérdemelte volna — nagy erénye, hogy a szorosan vett tárgyán kívül becses adalékokat szolgáltat például a

kor iskolatörténetéhez, a diáktársaságok történetéhez és az irodalom-, sőt a könyvtártörténethez is. (1984. [1985.] 129 l. 25 Ft)

Szakmám könyvei címmel immár második, bővített kiadásban jelentette meg az **Építőipar** és a hozzá kapcsolódó szakipari mesterségek — összesen 11 szakma — ajánló bibliográfiáját a Kiskunhalasi Városi Könyvtár. Az intézmény kiadványsorozatában *Szakirodalom 1.*, illetve 2. jelzéssel közreadott, sokszorosított két jegyzékben 112, illetve 104 munkát sorol fel szakmánként, ezeken belül betűrendben *Fekete Dezső*, a füzetek összeállítója, aki minden bibliográfiai leíráshoz megadja a mű könyvtári raktári jelzetét is. (1985. 23—23 l.)

A Nem én kiáltok című József Attila-kötetet, a költő második versgyűjteményét születésének 80. évfordulójára hasonló kiadásban megjelentette a szegedi Somogyi Könyvtár, amely öt esztendővel ezelőtt az első verseskötetet, a *Szépség koldusát* is közreadta fakszimilében. Az 1924 karácsonyán a szegedi Koroknay Nyomdában 800 példányban készült kötet színes címlappal és burkolóval nyomtatott hasonmását most háromezer példányban állította elő a DÉMÁSZ és a Somogyi Könyvtár közös xerox-rotta sokszorosító műhelye, és az értékes kiadványhoz — amelyhez címmutató is tartozik — *Péter László* irt a kiadás történetét ismertető utószót. (1985. 116 l. 50 Ft)

Szakirodalmi tájékoztató szolgáltatások címmel ingyenes, illetve pénzért árusított kiadványairól, témafigyelő-szolgálatáról, valamint másolat- és telex-info szolgáltatásáról tájékoztató kalauzt jelentetett meg a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára. Az *Alföldiné Dán Gabriella* által összeállított, háromezer példányban sokszorosított kalauz minden szolgáltatást külön oldalon, úgy sorol fel, hogy

az oldal felső részén olvasható az ismertetés, alsó fele pedig a megrendelő lap szerepét tölti be, amely a füzetből kivágható. (1984. [1985.], ECONINFORM. 15 sztl. lev.)

Urbán Ernőről szól a szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár által kiadott *Vasi életrajzi bibliográfiák* című sorozat 14. kötete, amely az 1918-ban Sárváron született és 1974. szept. 15-én Balatonfüreden elhunyt író halálának tizedik évfordulójára jelent meg sokszorosításban, 200 példányban. *Tilcsikné Pásztor Ágnes* összeállítása az életrajzi kronológia után műfajonként (szépirodalmi művek és kritikák; publicisztika; útirajzok, útleírások; irodalmi közéleti szereplés; külföldi vonatkozások; rajzai; róla szóló írások), ezeken belül pedig időrendben veszi számba a műveket és a róluk írt ismertetéseket, kritikákat, s a gyűjteményes köteteket elemző módon is feltárja. A 642 tételes, rajzokkal, kéziratos-hasonmással illusztrált, gondos bibliográfiában címmutató, a színművek, filmek mutatója, valamint név- és földrajzi mutató segítségével tájékozódhat az olvasó. (1984. [1985.] 171 l.)

A Móricz Zsigmond Megyei Könyvtár a sajtó tükrében 1952—1982 (a nyomtatott borítón névelő nélkül) címmel működésének első három évtizedéről adott ki repertóriumot a Nyíregyházi Megyei Könyvtár. A könyvtár *Bibliográfiai füzetek* nevű sorozatának 20. darabjaként sokszorosított cikk-bibliográfia összeállító, *Bihari Albertné* és *Vancsisin Ilona* az anyagot időrendben csoportosították: az évek szerint tagolt 530 tétel közül az első nyolc évre mindössze 22 tétel jut, s ez mindennél jobban bizonyítja az intézmény fejlődését, illetve jelentőségének növekvő külső — társadalmi — elismerését. A repertórium használatát név- és tárgymutató könnyíti meg. (1984. [1985.] 57 l.)

Közéleti eseménynaptár címmel Tiszafüred 1980 és 1984 közötti emlékezetesebb napjainak

történeseit feljegyző, rölpap formájában sokszorosított krónikát adott ki helyismereti gyűjteményének dokumentumai alapján a Tiszafüredi Városi Könyvtár (1984. [1985.] 6 sztl. lev.)

Környezetvédelem a mezőgazdaságban címmel 17 tételes, annotált ajánló bibliográfiát közöl a mezőgazdasági könyvhónap programfüzete, amelyet a *Nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár* állított össze és jelentetett meg a Szabolcs-Szatmár megyei rendezvényekhez. — A Mezőgazdasági könyvhónap Heves megyei rendezvényeihez az *Egri Megyei Könyvtár* adott ki növénytermesztési, kertészeti, gyümölcsstermesztési és növényvédelmi könyveket ajánló, színes grafikával díszített borítójú rölpapot.

Április 1-ig a szerkesztőségbe érkezett periodikus kiadványok, munkabeszámolóik: *Debreceni Hivogató*. 1985. március (Debreceni Városi Könyvtár); *ECSSID Bulletin*. Vol. 6. Nr. 3—4. (20—21.) 1984. (Library of the Hungarian Academy of Sciences — European Coordination Centre for Research and Documentation in Social Sciences) [Bécs]; [A *Hajdúnánási Városi Könyvtár* március havi programja. 1985.; *Könyvtári kiadványok a Hajdú-Bihar megyei Könyvtárba bérkezett kötelempéldányok alap-*

ján. 1984. december (Hajdú-Bihar megyei Könyvtár, Debrecen); *Könyvtári Tájékoztató*. 1985/3. sz., március. Melléklete: *100 éve ... született Kosztolányi Dezső költő, író, műfordító* (Nagyközségi Könyvtár, Edelény); *Könyvtári Tájékoztató*, 1985/3. sz. (ÉTI [Építéstudományi Intézet]); *Külföldi folyóiratok jegyzéke*. 1983—1984. A borítón: *Betűrendes külföldi folyóiratjegyzék*. 1983—1984. (Központi Statisztikai Hivatal. Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat); *Külföldön megjelent fontosabb legújabbkori történelmi és politikai művek jegyzéke*. 1984. negyedik negyedév (Országgyűlési Könyvtár); *A magyar zenei szakirodalom bibliográfiája*. 1981. (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár — MTA Zenetudományi Intézet); *A műszaki könyv- és dokumentumtár állománygyarapodási jegyzéke (prospektusok)*. 1985/1., 1985/2. sz. (Anyagmozgatási és Csomagolási Intézet); *OMIKK Híradó*. 1985/2. sz. (Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár); *Szakirodalmi Gyorstájékoztató*. 1985/2. sz. (Testnevelési Főiskola, Könyvtár); *Tájékoztató a külföldi gazdasági irodalomról*. „A”-sorozat. *Referátumok*. 1984/11. sz., „B”-sorozat. *Bibliográfia*. 1984/11. sz. (Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem, Központi Könyvtár); *Tájékoztató jegyzék a nevelési központ írásos dokumentumairól*. 1985. ([Az] Apáczai Csere János Nevelési Központ könyvtára, [Pécs]); *Tájékoztató jegyzék vezetőik számára*. 1985/1. sz., január (Hajdú-Bihar megyei Könyvtár, Debrecen); *Tájékoztató külföldi szociológiai folyóiratokról*. 1984/12. sz., 1985/1. sz. (FSZEK); *Új Média*. Audiovizuális állománygyarapítási tanácsadó. 1984/4. sz. (Országos Oktatástechnikai Központ, Veszprém); *Vezetői Információ*. 31—32. sz., 1985. február 27. (Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola, Főiskolai Könyvtár, Győr); *Világszerte*. *Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum információs szolgálata*. 1985/1., 1985/2. sz. (OPKM). — *Vas megyei közművelődési könyvtárak számokban 1984*. (Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely).

BENEDEK PÉTER
grafikáiból
(Cikkünket lásd a 301. oldalon)

